

Вітаем форум творцаў!

З'езд Саюза пісьменнікаў Беларусі — самая значная падзея гэтага года для майстроў слова — адбудзецца ў Мінску 17 — 18 кастрычніка. Удзел у ім акрамя беларускіх літаратараў — прадстаўнікоў усіх абласных і сталічнага аддзяленняў — возьмуць і іх замежныя калегі. Так, чакаецца прыезд дэлегацыі з Расіі, Азербайджана, Балгарыі, Чэхіі, Сірыі, Літвы, Латвіі і іншых краін, з якімі наладжаны даўнія сяброўскія адносіны. Удзел у галоўным пісьменніцкім форуме прымуць і высокія госці, прадстаўнікі ўлады.

Калі падчас мінулага з'езда 2006 года сярод асноўных тэм было пытанне арганізацыйнае (што натуральна — Саюз толькі ўтварыўся, пачыналі працу абласныя аддзяленні), то сёлета на першым месцы менавіта творчая дзейнасць пісьменнікаў, справы выдавецкія, прапаганда беларускай літаратуры, работа з маладымі аўтарамі, стасункі з замежнымі калегамі, а таксама стан сучаснай крытыкі.

Форум, які мае адбыцца, — выдатная нагода падвесці пэўныя вынікі працы, адказаць на пытанне, ці ўсе задачы, якія ставіліся пяць год таму, паспяхова вырашаныя, — адказаць не толькі чытачу і калегам, але і сабе асабіста. Пяць год, якія прайшлі з часу мінулага з'езда, прынеслі Беларусі і ўсяму свету новыя выдатныя творы, новыя імёны таленавітых аўтараў, сярод якіх нямала маладых. З'езд — яшчэ і магчымасць сустрэцца розным пакаленням, каб згуртавацца дзеля стварэння якаснай, высокадухоўнай, адпаведнай часу літаратуры. Здавалася б, амаль шэсцьсот чалавек — няшмат, але менавіта гэтыя людзі, члены Саюза пісьменнікаў Беларусі, могуць выхаваць нацыю, расказаць пра Беларусь усяму свету і даказаць, што мы, сучаснае пакаленне, годныя прадаўжальнікі традыцый вялікіх Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Мікалай ЧАРГІНЕЦ:

«Сказаць сваё слова...»

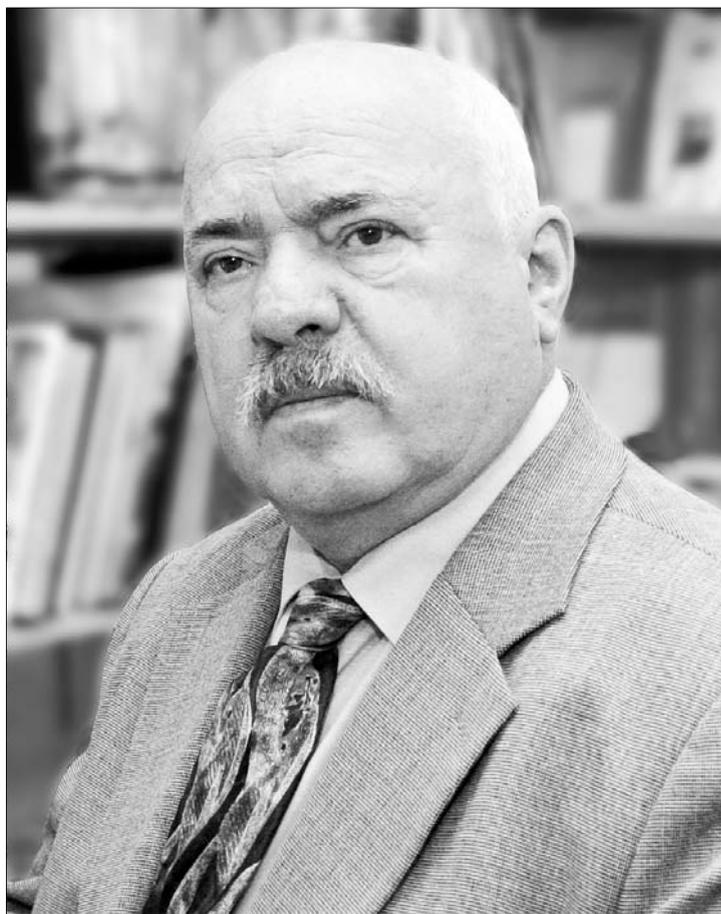
— Давайце ўзгадаем снежань 2006 года... Выступаючы на мінулым з'ездзе, вы звярнулі ўвагу на многія актуальныя клопаты, звязаныя фактычна з першымі крокамі стварэння новай грамадскай арганізацыі, сацыяльным статусам пісьменніка... Ці многа ўдалося зрабіць за апошні час?

— Жыццё не стаіць на месцы. Былі адны праблемы, з'явіліся іншыя... І, відавочна, заўтра рэаліі падкінуць нам нешта яшчэ. Таму гаварыць пра тое, што вось, маўляў, мы жывём без усялякіх праблем, наўрад ці правільна. Але пераканаўча заўважу наступнае: удалося вырашыць галоўную праблему, якой заклапочаныя ўсе, хто імкнецца скіраваць сваю працу на карысць грамадству, — усталяваны ўсе ўмовы для канструктыўнага дыялогу літаратараў і дзяржавы. Нават скажу болей, проста не магу не сказаць, што сёння дзяржавай створаны ўсе ўмовы для рэалізацыі творчых памкненняў паэтаў, празаікаў, публіцыстаў, драматургаў, літаратурных крытыкаў. Гэта адчувальна на ўсіх узроўнях — і ў маштабе краіны, і ў абласцях і раёнах.

— Прэзідэнт нашай краіны Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка на сустрэчы з расійскімі журналістамі заўважыў у дачыненні да літаратурных спраў: «...каб выдаваць нешта, патрэбна пісаць добра»...

— І як не пагадзіцца з гэтым! Логіка жыцця, логіка рэчаіснасці такая, што любы выніковы прадукт нараджаецца з нечага. І калі мяне атакуюць аматары розных прэмій і ўзнагарод, просяць падтрымаць менавіта іх геніяльныя творы, то я, прызнаюцца, ніякавею перад такой вось агрэсіяй. Пішыце лепей, пішыце тое, што будзе заўважана чытачом, — і вас ацэняць. Ніводны з класікаў рускай, ці то беларускай, ці то іншай літаратуры не лічыў сябе геніем, а спакойна рабіў сваю грамадскую і літаратурную справу, імкнучыся данесці да грамадства адкрытыя і выпакутаваныя ім ісціны. Чытачы маюць поўнае права чакаць ад нас вялікіх і актуальных, здатных адлюстраваць час, твораў. А наш клопат — сцішана і настойліва працаваць, шукаць шляхі дастойнага адлюстравання жыцця ў слове. Толькі тады, калі таленты памножацца на выключную працавітасць і

Чарговы з'езд Саюза пісьменнікаў Беларусі, які пройдзе 17 — 18 кастрычніка 2011 г., з'яўляецца, несумненна, важнай падзеяй не толькі для саміх літаратараў. Прадстаўнічы форум творчай інтэлігенцыі нашай краіны — гэта яшчэ і нагода для ўсяго грамадства пагаварыць пра ролю пісьменніка ў вырашэнні першачарговых задач у самых розных сферах жыцця. Пра з'езд і не толькі — наша размова са старшынёй СПБ Мікалаем ЧАРГІНЦОМ.

Фота Кастуся Дробава

асабіста задаволены станам такога творчага цэха ў пісьменніцкай арганізацыі?

— Мне падаецца, што вы не зусім правільна паставілі пытанне. Калі і гаварыць пра крытыку і яе стасункі з астатнімі разгалінаваннямі мастацкай літаратуры, то, пэўна, мала гаварыць пра работу секцыі крытыкі СПБ. І нават зусім няправільна гаварыць толькі пра работу згаданай секцыі, якую ўзначальвае, між іншым, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Алесь Марціновіч. Дарэчы, яго актыўнасці, майстэрству аглядаць усю сучасную літаратуру можна толькі пазаздросціць. Але ж крытыка — гэта і яе стан ва ўсіх літаратурна-мастацкіх выданнях, гэта і падрыхтоўка належных праграм па вывучэнні літаратуры ў школе і ўніверсітэце. А таксама старанні нашага акадэмічнага літаратуразнаўства. Калі зірнуцца, то і ў складзе СПБ, і на ўніверсітэцкіх кафедрах процьма людзей, якія лічаць сябе крытыкамі. А вось калі падводзілі вынікі штогадовага рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года, то не сказаў бы, што вялікім было саперніцтва ў галіне крытыкі. Дзве ці тры кнігі ўсяго разглядалі...

— Дык, можа быць, мала выдаўцы на такую галіну звяртаюць увагі...

— Вось і трэба падумаць і «Мастацкай літаратуры», і РВУ «Літаратура і Мастацтва», а мо і іншым выдавецтвам, што літаратурная крытыка таксама павінна стаць прадметам выдавецкай зацікаўленасці... А самае галоўнае — крытыка тады стане памагатым мастацкай прозы, паэзіі, тады вывяць увагу ў чытача, калі будзе не толькі апэратыўнай, але і самастойнай у выкладанні поглядаў на жыццё і час. Таму і сёння хацеў бы ў чарговы раз заўважыць для нашай літаратурна-мастацкай перыёдыкі:

грамадзянскую мужнасць, можна спадзявацца на высокі плён.

— І ўсё ж такі на сёлетнім сходзе пісьменнікаў Беларусі будзе ісці падсумоўванне таго, што зроблена. Калі вы значыць вельмі каратка, то што вы лічыце галоўным дасягненнем за мінулыя гады?

— Літаратура, мастацкае слова не церпяць статыстыкі, лічбаў. Можна часам дабясконцасці гаварыць пра колькасныя паказчыкі, але гэта не значыць, што праз іх будуць адлюстраваны галоўныя клопаты грамадства, тыя няўлоўныя характарыстыкі, што гавораць пра ўнутраныя працэсы духоўнага развіцця, сталення сучасніка, чым у прынцыпе і павінна апекавацца сапраўдная літаратура. Таму прабацьце мне, але падсумоўванне кшталту пэўных пералікаў добрых спраў пакіну

для іншай справаздачы. А цяпер хацеў бы звярнуць увагу вось на што. Можа быць, я паўтараюся, але не магу не падкрэсліць, што пяць гадоў для мяне асабіста і для маіх калег па творчай арганізацыі паказалі адну даволі істотную рэч. Сёння пісьменнік заняў сваё дастойнае месца ў сістэме каардынат грамадскіх, сацыяльных, дзяржаўных каштоўнасцей. Менавіта за апошнія гады ўлада праз самыя розныя свае інстытуты сцвердзіла: духоўнае, культурна-асветніцкае жыццё краіны немагчымае без руплівай працы паэта, празаіка, драматурга, публіцыста. І гэта шмат значыць...

— На з'ездзе, відавочна, будзе весціся размова і пра літаратурна-мастацкую крытыку, пра тое, наколькі яна спрыяе агульнаму літаратурнаму працэсу... Вы

«Дыягназ» для рукапісу

«Мастацкая літаратура» — выдавецтва, якое ўжо некалькі дзесяцігоддзяў (працуе з 1972 года) цвёрда трымаецца на арэне беларускай літаратуры і нязменна знаходзіць сабе месца на паліцах кніжных крам краіны. Пра навінкі, спецыфіку выдавецкай дзейнасці і творчыя планы — наша гутарка з галоўным рэдактарам «Мастацкай літаратуры» Віктарам Шніпам.

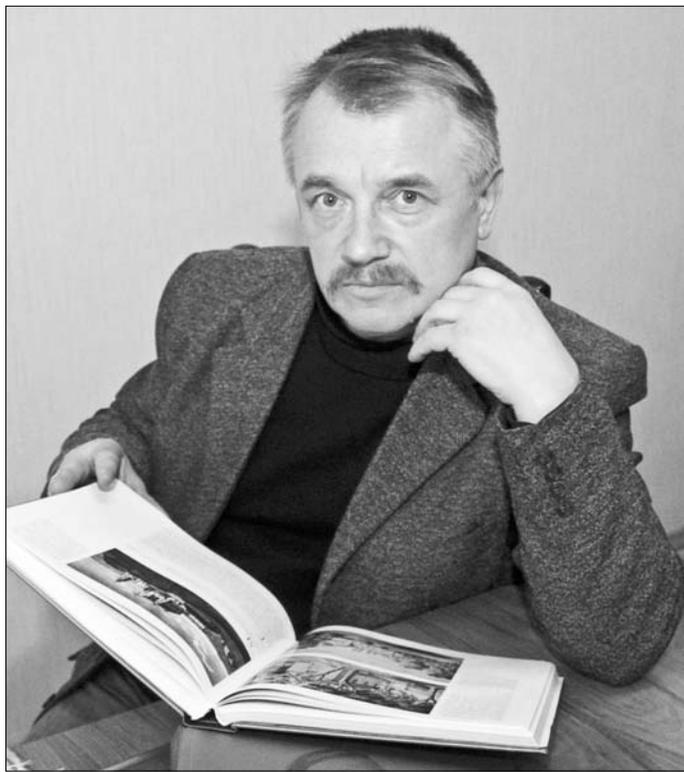
Кацярына ДЗЕМЯНЧУК

— Віктар Анатольевіч, распавядзіце, калі ласка, якія аўтары з'яўляюцца для выдавецтва «Мастацкая літаратура» прыярытэтнымі?

— Аўтараў любімых і нелюбімых у нас няма. Самае галоўнае — якасць твора. Усе рукапісы, якія трапляюць нам у рукі, прымаем, разглядаем і даём заключэнне. Большасць тых, хто прыходзіць у выдавецтва, — вядомыя людзі, прыблізна 90—95 працэнтаў аўтараў — прафесійныя пісьменнікі. Але ж нават і ў выбітных творцаў бываюць «ляпы». Таму нам не важна, малады пісьменнік да нас прыйшоў ці сталі. Галоўнае — талент! Канечне, выдавецкая дзейнасць — справа двухбаковая. Усё залежыць не толькі ад аўтараў і выдаўцоў, але і ад спажывацтва прадукцыі. Да прыкладу: быў час, калі паэзія карысталася надзвычайнай папулярнасцю. Мы выдавалі па 10—15 кніжак вершаў на год. А ў апошні час іх колькасць складае 2—3.

— Ці існуе спіс самых папулярных і самых «тыражных» кніг выдавецтва?

— У асноўным спажываюцца цікавыя зборнікі серыі «Школьная бібліятэка». І гэта натуральна, бо ў выданніх серыі змяшчаны творы пісьменнікаў, што вывучаюцца ў школе на ўроках беларускай літаратуры, — Пімена Панчанкі, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Пятруся Броўкі і іншых. Але гэтыя кнігі выходзяць рознымі тыражамі. Самы вялікі з іх мела выданне твораў Уладзіміра Караткевіча. Значыць, чытач у той час хацеў бачыць на сваёй палічцы творы менавіта гэтага аўтара. Мы выдаём і кнігі для дзяцей, прыгодніцкую і гістарычную літаратуру, яны таксама досыць

Фота Кастуся Дробава

папулярныя. У ліку самых запатрабаваных магу назваць і серыі «Казкі XXI стагоддзя», «Беларуская проза XX ст.» і «Беларуская проза XXI ст.», «Сучасны беларускі дэтэктыў».

— Што змянілася ў працы выдавецтва з таго часу, як вы сталі яго супрацоўнікам?

— У «Мастацкай літаратуры» я працую з 2004 года. Безумоўна, змяніліся і аўтары, і тэматыка іх твораў. Але асноўныя кірункі і прынцыпы працы застаюцца. Самае галоўнае — здолецца паставіць рукапісу, які прынеслі ў выдавецтва, правільны «дыягназ». Не было яшчэ такіх выпадкаў, каб мы адмовілі аўтару ў выданні твора, а потым напісанае ім стала шалёна вядомай кнігай і мы пашкадавалі пра сваё рашэнне. Значыць, у правільным кірунку працуем, значыць, вы-

пускаем у свет толькі вартыя тэксты.

— Вы звярнулі ўвагу на тое, што змянілася тэматыка твораў. Пра што пішуць сучасныя творцы і што хочуць чытаць спажываючы?

— Тэмы такія, як ва ўсім свеце. Мода на «лёгкае» чытанне не абмінула і нашу краіну. У асноўным чытач, завітваючы ў крамы, на паліцах хоча бачыць выданні папулярных аўтараў. Мы апошнім часам звяртаемся да твораў, якія чытае моладзь. У паэзіі, канечне, колькасць тэм неабмежаваная. І ўвогуле, апошнім часам назіраецца пашырэнне і тэматычнага, і фармальнага дыяпазону ў паэзіі. Аўтары імкнуцца быць пазнавальнымі і адметнымі, таму пішуць не толькі вершы без косак і кропак, але і творы з ярка акрэсленай тэмай

і рознабаковай стылёвай характарыстыкай.

— Якімі навінкамі можа пахваліцца «Мастацкая літаратура»?

— Упершыню асобным выданнем свет убачылі зробленыя прафесійнымі мастакамі партрэты класікаў беларускай літаратуры — пачынаючы з Францыска Скарыны і да Рыгора Барадуліна. З нагоды хуткага юбілею Максіма Багдановіча выйшла факсімільнае выданне «Вянка». Працягваем выданне Збору твораў Івана Шамякіна ў 23 тамах. Не так даўно пабачыў свет шосты том праекта, у які ўвайшлі аповесці 1994—1996 гг.: «Бумеранг», «Партрэт», «Без пакаяння», «Выкармак», «Крывінка». Выйшла кніга вершаў лаўрэата Літаратурнай прэміі імя У. Караткевіча і прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Алега Салтука «Дзве зары». У ліку навінак серыі «Беларуская проза XX ст.» можна адзначыць зборнік прозы Яраслава Пархуты «Сонечныя борці». У гэтым годзе свет пабачыла кніга Анатоля Зэкава «Генеральскі нумар», якая складаецца з апавяданняў, быляў, абразкоў. У серыі «Наш сучаснік» — а гэта адгалінаванне серыі «Жыццё знакамітых людзей Беларусі» — выйшла кніга Аляксандра Алпеева, генеральнага сакратара Міжнароднага гуманітарнага эканамічнага інстытута, «Жыццё, падоранае богам». Нам ёсць чым пахваліцца і перад маленькімі чытачамі. Так, выйшла кніга Уладзіміра Васькова «Дахавік Казік». Гэта сучасная казка для дзяцей і дарослых, напісаная ў іранічным стылі. Думаецца, зацікавіць дзетак і кніга вершаў, казак, нарысаў Каруса Гаганца «Нашыя птушкі», што выйшла ў серыі «Даўнейшая чытанка».

— А калі зазірнуць у рэдакцыйны партфель...

— У хуткім часе свет пабачыць кнігі пра Максіма Багдановіча. Гэта выданне «Пясняр чыстае красы», прысвечанае жыццю і творчасці паэта, і кніга Алеся Марціновіча «Свяці, зорка, свяці. Дзеціям пра Максіма Багдановіча».

Выстаўкі

На кірмаш у Франкфурт

12 кастрычніка распачаў работу адзін з самых буйных кніжных форуму свету — Франкфурцкі міжнародны кніжны кірмаш. Разам з удзельнікамі з розных краін у ім прымаюць удзел і беларускія выдаўцы, паліграфісты і распаўсюджвальнікі кніг. Нашы выданні таксама прадстаўлены на міжнародным конкурсе кніжнага мастацтва «Лепшы кніжны дызайн свету». Гэта работа Барыса Лазука «Гісторыя сусветнага мастацтва» (выдавецтва «Беларусь»), кнігі выдавецтва «БелЭн імя Петруся Броўкі» «Радзівілы. Альбом партрэтаў XVIII—XIX стст.», «Дзмітрый Струкаў. Альбом малюнкаў. 1864—1867 гг.», «Сучасны беларускі жывапіс. XXI ст.». Змагацца за прызы конкурсу будуць таксама «Казкі цётчкі Руф» Наталлі Голубвай (РВУ «Літаратура і Мастацтва»), «Турыстычная мазаіка», «Беларусь: старонкі гісторыі» (Выдавецкі дом «Беларуская навука»), «In nomine Domini» («У імя Бога»), што пабачыла свет у выдавецтве «Про Хрысто», кніга Нэвены Вітошавіч-Чэкліч «Маленькі ангел. Хрысціянская азбука» («Брацтва ў гонар святога Архістратыга Міхаіла»), Ханс Крысціян Андэрсен «Казкі» («Кніжны Дом») і альбом «Народны фотаклуб «Мінск»» («Артыя Груп»).

Чэслава ПАЛУЯН

Рэгіёны

Сустрэліся ў Гродне

3 7 па 9 кастрычніка ў Гродне адбылася першая нарада маладых літаратараў Беларусі і Расіі, заснавальнікамі якой выступілі Саюз пісьменнікаў Беларусі, Саюз пісьменнікаў Расіі, пры ўдзеле Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі «Беларусы Расіі» (Масква). Праграма мерапрыемства была вельмі насычанай і разнастайнай. Гэта і правядзенне майстар-класаў, якімі кіравалі вядомыя пісьменнікі Валерыя Казакоў, Сяргей Трахімёнак, Аляксей Бадак, Валянціна Паліканіна, Людміла Кебіч. Гэта і выступленні ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце імя Янкі Купалы і Гродзенскім дзяржаўным медыцынскім універсітэце, паездка ў Гудзевіцкі літаратурна-краязнаўчы музей.

Кожны ўдзельнік семінара быў адзначаны спецыяльным дыпламам, а Барыс Брацук з Маладзечна рэкамендаваны для ўступлення ў Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Безумоўна, мерапрыемствы такога кшталту сёння патрэбны маладым не менш, чым некалі, калі яны праводзіліся рэгулярна (успомнім хоць бы тыя ж усесаюзныя нарады маладых літаратараў). Таму што ні Інтэрнэт з яго шырокімі магчымасцямі ў плане папулярнасці ўласнай творчасці, ні публікацыі ў літаратурных перыядычных выданнях нашых суседзяў не заменіць ім асабістыя кантакты, якія з часам могуць выліцца ў цеснае творчае сяброўства.

Таму вельмі хочацца спадзявацца, што гэтая нарада стане штогадовай, а ў недалёкай перспектыве і маладыя беларускія паэты і празаікі змогуць пабываваць у гасцях у сваіх расійскіх равеснікаў і бліжэй пазнаёміцца з літаратурным жыццём у братаўскай краіне.

Мікола ГАТЮЧЫЦ

Алесь ГОРСКІ

Час збіраць імёны

Паводле меркавання навукоўца Валерыя Яромленкі, Беларусь па сваім укладзе ў развіццё сусветнай цывілізацыі павінна стаяць у адным шэрагу з такімі краінамі, як Расія, Вялікабрытанія, Германія, Францыя. На жаль, сусветная грамадскасць не ведае гэтага, таму што значная частка гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі ўжо «размеркавана» паміж Расіяй, Польшчай і сучаснай Літвой. Праз гэта і сам беларускі народ не здагадваецца пра сваю веліч. Таму «Залатая кніга» Валерыя Яромленкі, што рыхтуецца да выдання, павінна ўзняць прэстыж краіны за мяжой. На стварэнне гэтай работы навукоўца нахніла гісторыя нашага краю. У кнізе ўпершыню прыводзяцца найбольш поўныя звесткі пра выбітных дзеячаў навукі і культуры сусветнага маштабу, а гэта больш як 1500 прадстаўнікоў народа, які зрабілі значны ўнёсак у развіццё сусветнай цывілізацыі. «Беларусы, вы так шмат і шчодро раздалі чалавецтву. Калі ж вы, нарэшце, пачнеце збіраць?» — гэтыя словы вынесены ў эпіграф выдання. Яны належаць Льву Гумілёву.

Вядомыя прыклады (той жа Адам Міцкевіч), калі краіны не могуць «дамовіцца», якому народу належыць тая ці іншая знакавая постаць. Склалася так, што на старонках «Вялікай Савецкай Энцыклапедыі» і, адпаведна, у замежных літаратурных кры-

ніцах літаральна ўсе дасягненні беларусаў дагэтуль лічацца здабыткам... Польшчы або Расіі. Атрымліваецца, што ўнёсак беларусаў у развіццё сусветнай гісторыі, навукі і культуры зведзены амаль да нуля. У чым тут справа? Як магла скласціся такая несправядлівасць у адносінах да беларускага народа?

Пасля паўстання 1831 года Мікалай I забараніў беларускую мову ў заходніх губернях і закрыў адзіны на нашых землях Віленскі ўніверсітэт. У гэтых умовах Бракаўз і Эфрон у сваім «Энцыклапедычным слоўніку» (1890—1907) усіх выдатных беларусаў назвалі палякамі або рускімі. Таму гэтыя памылкі аўтаматычна фігуруюць у літаратурных крыніцах. У той жа час, калі пачаць даследаванне, адкрываецца, што неверагодна шмат зрабілі беларусы. Яны першымі пачалі асвойваць шырокія прасторы Сібіры і Далёкага Усходу, адкрылі вытокі ракі Лены і па ёй выйшлі да берагоў Паўночнага Ледавітага акіяна. У Пецярбургу на галоўнай лесвіцы ў вестыбулі Ваенна-медыцынскай акадэміі ўстаноўлены бронзавыя бюсты двух самых знакамітых хірургаў XIX стагоддзя — Багдановіча і Пірагова. Пра Пірагова многія ведаюць (па фільме «Пірагоў» і кнізе

з серыі «ЖЗЛ»), пра Багдановіча, на жаль, — толькі вузкае кола спецыялістаў. Між іншым, ён першы асвоіў шэраг складаных аперацый, пераўзыхоў у сваім мастацтве хірурга знакамітых еўрапейскіх калег, таго ж Пірагова.

Беларусы сканструявалі першыя паравозы і цеплавозы, паставілі стацыянарныя семафоры, стварылі цяжкія самазвалы МАЗ і БелАЗ. Беларусы далі першае гісторыка-этнаграфічнае апісанне сібірскага народаў, першымі даследавалі геалогію Сібіры, раслінны і жывёльны свет азіяцкай тэрыторыі Расіі, ды і першым гісторыкам Сібіры быў таксама беларус — Сцяпан Станкевіч (1640-я гг.).

І гэта толькі вяршыня айсберга, а колькі яшчэ безыменных герояў хавае ў сабе яго падводная частка! Міхаіл Глінка і Мадэст Мусаргскі, якія таксама маюць беларускія карані, сталі заснавальнікамі рускай нацыянальнай класічнай музыкі. Трыумф «Рускіх сезонаў» у Еўропе забяспечылі тэатральны мастак Бакст, кампазітар Ігар Стравінскі, артысты балета — брат і сястра Ніжынскія. Фёдар Стравінскі сваім мастацтвам опернага спевака пераўзыходзіў знакамітага Фёдара Шаляпіна. У літаратуры прагучалі імёны Дастаеўскага, Тынянава, Юрыя Алешы...

Дом мой — родина моя!

Юзефа ВОЛК,
Екатерина БЕДУЛИНА

Представляем вниманию наших читателей книги серии “Библиотека Союза писателей Беларуси”, изданные ООО “Харвест”.

Национальная идея как имидж государства

Начало XX века — особый период в истории белорусской литературы. Когда читаешь произведения этого времени, так и хочется воскликнуть: вот это наша классика! Впрочем, такое желание возникает не только у меня, но и у доктора филологических наук Валерия Максимовича. Что он по сути и делает в монографии “Нацыянальны космас класікі”. В круг научных интересов исследователя входят классические основы белорусской литературы XX столетия, историко-теоретические проблемы модернизма в общеславянском и европейском контекстах.

В данной книге на материале творчества классиков белорусской литературы Янки Купалы и Якуба Коласа учёный исследует механизм взаимодополняемости классических литературных традиций и эстетических инноваций, национального и универсального. Национальная классика рассматривается Валерием Александровичем как важнейшая составляющая часть стратегии сохранения духовной безопасности народа в системе морально-философских, эстетических и общественно-идеологических ценностей и приоритетов современности.

Так, в монографии подчёркивается, что Купала и Колас ставили перед собой задачу не только создать произведения в контексте уже существующей (хоть на то время и слабо развитой) литературной традиции, но и “дарэшты разбіць разбуральны міф пра спаконвечную абяздоленасць, забітасць і непаўнавартаснасць беларусаў, пераадолець стэрэатыпную слязлівасць, якая няўзнак становілася своеасаблівым канонам на старонках адраджэнскіх выданняў”. Исследователь подчёркивает, что Купала как пророк нации хорошо понимал: литература должна служить духовному пробуждению и национальной консолидации, поэтому все свои силы

прикладывал ради концептуального понимания национально-возрожденческой идеи. Но наисерьёзнейшей задачей было создать надёжный грунт, фундамент, на котором держалась бы “священная белорускась”. Колас же стремился показать всё богатство внутреннего мира крестьянина-белоруса, разрушить сложившийся миф о его “цёмнасці”, показать связь человека с природой, его включённость в традиционный космический цикл.

Подводя итог работы, автор заостряет внимание читателя на том, что сегодня, когда белорусы уже собрались в одну большую семью и воспринимают себя как нацию, сила нашей национальной идеи и укрепление нашей страны во многом зависят от того, насколько мы, её граждане, носили и понимаем неограниченный вклад Купалы и Коласа в формирование национальной белорусской идеи, в укрепление духовных основ государства и нации. А они, наши классики, в своём творчестве продемонстрировали глубокую приверженность исконным, выработанным на протяжении столетий гуманистическим принципам и идеалам.

Поэзия, идущая из сердца

Что такое стихи? Это философские рассуждения и протест против насилия над внутренним “Я”, это — грусть, слёзы, радость... Тамара

Краснова-Гусаченко, автор сборника “Белое пламя листа”, утверждает, что “стихи растут из боли, из любви неизбежной”.

В издание вошли новые произведения и избранное из десяти вышедших ранее книг, которые были высоко оценены истинными любителями поэзии. Содержащийся в них материал — вся жизнь автора. В своих стихах поэтесса затрагивает темы человека и природы, острых социальных явлений. Все они прошли через чуткое сердце Тамары Красновой-Гусаченко. Природа, скромная и такая простая на вид, засвер-

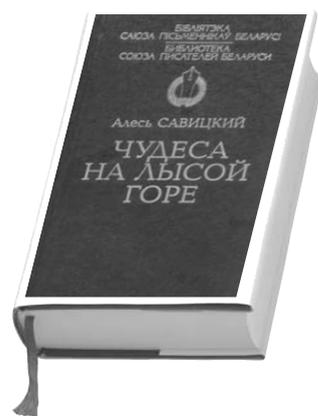
кала всеми красками: “Заря над озером”, “Осень молодая”, “Солнцеворот”, “И всё наполнится любовью...”. Поэтесса учит любить и утреннюю свежесть весны, и очарование золотой осени, и величественные зимние снежные покровы. Через отношение к природе автор пробуждает в нас любовь к родному краю и к Родине: “Песня о малой Родине”, “Дом мой — Родина моя!”, “Родное”, “Я родину свою люблю...”, “У боли за Отчизну нет конца...”. Она говорит о вечных ценностях, о памяти, о тоске, об усталости, о смерти, исследует жизнь в её духовных ипостасях.

Все стихи в книге разделены на тематические циклы. Так, в цикле “Новый день” поэтесса обращается к природе, рассуждает о смысле жизни. Интересно её обращение “К судьбе...” — здесь мы видим авторское понимание человеческой судьбы. Цикл стихов “Отпусти меня, боль” посвящён погибшему сыну Николаю. В каждой строчке — боль и слёзы. Читая стихи посвящения, невольно переживаешь с автором её утрату, слушаешь плач раненого сердца матери, потерявшей сына. Очень искренне звучит “Исповедь”: “...разве можно к тебе подобрать те слова, // чтоб тебе передать благодарность?! // Я всегда и во всём пред тобой не права — // ни постов, ни молитв, только — жадность...” и “Покаяние”: “...Выжить и остаться дай собой, // Господи, руки не отымай”. Несмотря на тяжёлые жизненные испытания, поэтесса всё же нашла в себе силы не сдаваться и творить.

У истоков радости и чуда

В наше время наряду с обычным понятием “сказка” есть такое определение, как “сказка-повесть” или же “сказочная повесть”. В действительности же это понятие является не совсем точной заменой “авторской сказки”. Чему учит современная сказка? Ответ на этот вопрос можно найти в творчестве белорусского писателя Алеся Савицкого, в его книге “Чудеса на Лысой горе”. Сказки-повести Алеся Ануфриевича переполняют целая гамма человеческих чувств и настроений: доброта, милосердие, восхищение, жалость, ирония, сострадание, любовь. В них сливаются две действительности. Одна — подлинная жизнь карасиков, щуки, kota Маркиза, кошки Мурки, енота, ёжика, белки, лисицы, барсука, бобра, собака; другая — не менее подлинная — человеческая.

Сочетание сказочного, волшебного и реального, обыденного делает произведения Алеся Савицкого двухплановыми, одинаково интересными и детям, и взрослым. Его сказки учат нас быть верными в дружбе, смелыми и честными, уважать тех, кто дал нам жизнь и воспитал нас. А ещё дают возможность понять, что природа — дом челове-

ка, поэтому его нужно беречь, стараться жить в согласии с окружающим миром. Это можно наблюдать в сказке “Радости и невзгоды золотистого карасика Бублика”. А вот сказка “Приключение Мурки” учит не бояться трудностей. Ведь, несмотря на суровые испытания, которые пришлось пройти Мурке из-за того, что она заблудилась в лесу и потеряла хозяев, кошка находит дорогу к своему дому.

Добро всегда возвращается к тому, кто помогает другим, и добро всегда побеждает зло. В этом немалую роль играют вера в себя, смелость и помощь друзей. Сказка “Женя, Линда и Рык” содержит скрытую, ненавязчивую мораль, нравочение: нельзя обманывать, зазнаваться, нельзя быть жадным, нельзя предавать близких. А ещё сказки Алеся Савицкого учат оставаться в душе ребёнком, а значит, чуть-чуть Волшебником.

Контакт со Зверем

Ольга ПОЛОМЦЕВА

В серии “Белорусская современная фантастика” СПБ вышла новая книга — “День Зверя” Александра Силецкого.

Каждому из жителей Станции — замкнутого сооружения на одной из планет, которую колонизировали беженцы с Земли, внушают с детства: Зверь опасен, убить его — честь для каждого. Он — символ этой планеты, от вирусов которой они спасаются противоязми и прочим специальным обмундированием, покидая пределы своего обитания. Колонисты убивают Зверя каждый год, потому что вожди поселенцев некогда завещали это во имя стабильности, процветания, единения... Хотя с тех пор прошло много лет, колония разрослась, её раздирают интриги и внутренние противоречия, исчезают люди, приветствуются доносы, но ритуал выполняется.

Четырнадцатилетний Альчи, сын могущественного Рандафа/Ола, впервые будет взят на Охоту — и смертельно ранит Зверя, спасая одного из своих соплеменников. Но тот бросит его одного, рассчитывая, что подросток погибнет, пока взрослые вернутся за мёртвым Зверем. То, что расскажет мальчику умирающий Зверь, перевёрнёт детскую душу. Альчи выживет — поверив Зверю и сняв маску. Воздух планеты вовсе не опасен... Мальчик повзрослеет за одну ночь, узнав правду о смерти матери и айки Брона, технике боя “лиска-разящая”, которая сильнее любого оружия, “цыганах”, кочующих за пределами Станции, и книжках, которые он читал. На его плечи возложена непростая задача — донести до остальных истину: “Лучший способ избавиться от врага — это обрести в его лице друга”.

Альчи предстоит поведать это людям. Ведь, вопреки заведённому обычаю, Звери придут завтра. Их будет много. И они никогда никого не убивают.

Издательство «Харвест» — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест» выпускает **КНИГИ** всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за ее пределами. Это — книги для детей, художественная литература, деловая литература, издания для досуга, научно-популярные издания, энциклопедии, словари и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» осуществляет **оптовую торговлю книгами.**

220013, Республика Беларусь, г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.
Тел./факс: (017) 331-35-49,
Тел./факс: 205-77-75
E-mail: harvest_torg@tut.by
harvest08@mail.ru
natalipoljko@rambler.ru

Літвандроўка

Залаты ланцужок вечнасці

Раіса БАРАВІКОВА

— Тацяна Іванаўна, апошнім часам выдавочна ўзрастае цікавасць да выданняў, якія так ці інакш звязаны з міфалогіяй. У сваёй кнізе “Славянская міфалогія”, якая практычна з’яўляецца ўніверсітэцкім падручнікам, вы згадваеце словы рускага вучонага Дзмітрыя Ліхачова, які казаў, што, магчыма, найбольш прыкметным дасягненнем у гуманітарных навукх ХХІ стагоддзя будзе расшыфроўка міфаў. Дык што ж могуць хаваць у сабе міфы?

— Вядомы даследчык-філолаг Д. Ліхачоў меў на ўвазе міфы старажытнасці, хутчэй за ўсё тое, што мы называем літаратурнымі, гістарычнымі міфамі... Расшыфроўка міфаў — і навуковы, і проста нават дэтэктывны пошук. Бясспрэчна, сусветная міфалогія — каласальнае багацце, якое гаворыць нам і пра Космас (нездарма вучоныя-астраномы сваёй тэорыяй сінгularнасці фактычна паўтараюць індускі міф пра сны Брахмы), і пра далёкую гісторыю нашай Зямлі. Гісторыю, верагодна, такую незвычайную і прыгожую, якую нам і ўявіць цяжка.

Чым больш вывучаеш міфы розных народаў, тым больш пераконваешся ў існаванні ранейшай суперцывілізацыі, якая, бясспрэчна, шмат у чым прынцыпова адрознівалася ад нашай. Але міфы, абрадавая практыка літаральна ўсіх этнасаў нешта самае характэрнае і важнае з далёкага мінулага захавалі, хоць разгледзець ісціну пад пластамі вякоў надзвычай цяжка. Нават у вераваннях і рытуалах плямёнаў, далёкіх ад сучаснай індустрыяльнай цывілізацыі, мне бачыцца не проста страх перад сіламі прыроды, а аскепкі нейкіх спецыфічных ведаў. Ды і старажытны ўсходні цывілізацыі валодалі намнога большымі ведамі і тэхнікай, чым мы можам уявіць.

— Так, наша цывілізацыя не першая на планеце Зямля. Цягам многіх тысячагоддзяў жыццё на планеце адраджалася літаральна з попелу. І вось тут цікавы момант, пра які вы пішаце ў сваёй кнізе, што сярод міфалагаў цяпер папулярная версія, выказаная крыптазаолагамі, якія мяркуюць, што міфалагічны Лясун — рэліктавы гуманойд, нейкае сярэдняе звяно паміж чалавекам і прыматам. Адным словам, той самы неандэрталец... А можа, усё-ткі Чалавек — прадстаўнік нейкай далёкай цывілізацыі, з тых самых адзінак, каму ўдалося выжыць пасля чарговай страшнай катастрофы і працягнуць жыццё? Так, знешне ён мог быць падобным да таго дзікага неандэртальца, а ўнутрана?! І вось, калі вярнуцца да міфалагічнага вобраза таго ж самага Лясуна (якога, як мы ўжо ведаем, сур’ёзныя даследчыкі пачалі запісваць у homo sapiens), дык яго ж людзі, калі верыць міфам, баяліся, ён валодаў тым, чаго не было ў людзей — адным словам, тым самым “энергетычным ударам”, што можа зыходзіць ад чалавека. Такім чынам, Тацяна Іванаўна, што вы можаце сказаць пра яго энергетычны рэсурсы?

— Можна меркаваць, што старажытная суперцывілізацыя не толькі валодала нанатэхналогіямі, але пераважна была біялагічная, развівала магчымасці самога чалавека... Скажам, магчымасць гіпнатычнага ўздзеяння, якое самы зацятны скептык не будзе аспрэчваць, у генах некаторых людзей захавалася.

Цуды, звязаныя з незвычайнымі магчымасцямі чалавека, ёсць, адмаўляць іх недарэчна. Дзейнічае фізіка,

вядома ж, чалавецтва шмат што ведае з бліжэйшай да нас гісторыі, скажам, цягам у некалькі тысячагоддзяў. І шмат хто працуе над тым, каб наблізіцца і нейкім чынам разгадаць таямніцы, што хаваюцца ў іх. А калі зазірнуць глыбей і далей?

Намаганні амаль марныя, тут могуць быць адны доммыслы ці тая ж самая міфалогія... Да апошняй і звяртаемся ў сённяшняй “літаратурнай вандроўцы”, дзе маёй спадарожніцай выступае вядомы літаратуразнаўца, загадчыца кафедры беларускай літаратуры і культуры філфака БДУ, доктар філалагічных навук прафесар Тацяна Шамякіна.

Фота Кастуся Аробана

але яшчэ не вядомая нам. І так можна сказаць пра вельмі многія з’явы, якія лічацца чудамі. Але гэта яшчэ непазнаная законы прыроды.

Адносна Лясуна. Я абсалютна веру ў народны падвяд, а паколькі нашы продкі з падобнай істотай сустракаліся — існуюць тысячы былічак, — значыць, з’ява рэальная, толькі неабходна яе растлумачыць. Лясун — неандэрталец? Чаму цывілізацыя неандэртальцаў, якія валодалі тэлепатычнымі здольнасцямі, загінула? Я мяркую, што змяніліся прыродныя ўмовы, яны нейкім чынам пачалі стымуляваць развіццё цывілізацыі, заснаванай на слове, мове, затым на пісьменнасці. Але ёсць і іншая версія адносна Лясуна і іншых духаў, у якіх верылі літаральна ўсе народы Зямлі, — пранікненне ў нашу фізічную прастору насельнікаў іншых прасторавых вымярэнняў. Вось гэта можна лічыць сапраўдным навуковым міфам, які тым не менш мае права на існаванне як гіпотэза.

— Сапраўды, чалавецтва на сучасным этапе развіцця толькі пачынае прыглядвацца і ўспрымаць магію як своеасаблівую фізіку. Мне вельмі цікава было дазнацца з вашай кнігі пра новую навуку — эніялогію — пра розныя энергіі і фізічныя палі ў прыродзе. А вось магія слова, дзе ўсё замешана на рэзанансным уздзеянні і спалучана з касмічнымі радыёхвалямі... Мне думаецца, што з гэтым даволі часта сутыкаюцца нашы крытыкі, калі, скажам, нейкая адна кніжка ну проста прыцягвае і нібыта ўлівае ў цябе нябачную энергію, а другая, наадварот, адштурхоўвае. Ну, а ўзяць тыя ж самыя замовы на самыя розныя выпадкі жыцця, што перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Праўда, яны ўжо нашым часам не заўжды спрацоўваюць, і вы, напэўна ж, ведаеце, чаму?

— Некаторыя замовы могуць спрацаваць, толькі вымаўляць іх неабходна не ў горадзе, дзе рухаюцца і працінаюць нас самыя розныя выпраменьванні ад шматлікіх прыбораў, бытавой тэхнікі, а ў прыродных умовах. Успомнім: мінулае зімою ў многіх рэгіёнах Зямлі гінулі птушкі

— дзясяткамі тысяч. Птушкі ў палёце арыентуюцца на магнітнае поле Зямлі. Значыць, яно змяняецца, таму птушкі і збіваліся ў паветры. Сапраўды, змяшчаюцца вось планеты, геаграфічны і магнітны полюсы. Палажэнне Зямлі ў Галактыцы таксама зусім іншае, чым у той час, калі ствараліся замовы. Дарэчы, заўсёды дапамогуць малітвы, асабліва “Ойча наш”. Што ж дагчыць замоў, то яны не проста клічуць сілы Космаса нам на дапамогу, але дзейнічаюць на нашу ўласную падсвядомасць, а праз яе — на фізіялагічныя працэсы, узбуджаюць на малекулярным узроўні пэўныя энергіі, зусім не вядомыя навуцы, бо прыборы, якія іх фіксуюць, пакуль не створаныя. Слова, сапраўды, і лечыць, і калечыць. Мы не ведаем тэхналогію гэтых працэсаў, але ж паспяхова іх выкарыстоўваем. Вядома, што рыфма, як і шматлікія паэтычныя фігуры паўтараў, садзейнічае ўтварэнню ў мозгу чалавека гармону серанцілу, які спрыяе памяці...

“*Ваяўніча настроена супраць забруджвання роднай мовы, ды нават і рускай, англійызмамі — словамі з каранямі, якія нічога не гавораць нашай падсвядомасці, не ўзбуджаюць адпаведных структур мозга, а значыць, урэшце непатраўна змяняюць унутраны свет беларусаў. Індывід, якому не падабаецца матчына мова, а падабаецца англійская, мне здаецца чалавекам з вывернутымі мазгамі.*”

— Тацяна Іванаўна, вось вы пішаце, што “развіваецца новы напрамак у навуцы — агульная тэорыя рэзанансных сіл, і вось ён якраз найбольш цікавіцца магіяй, у прыватнасці, магіяй слова, вербальнай магіяй”. Не магу тут не ўспомніць адну размову з Канстанціем Буйло, якая казалі, што паэтычны талент яна вызначае па дрыжках, якія з’яўляюцца на скуры, які толькі загучыць сапраўднае пазыі. А тыя ж самыя дрыжкі — гэта ўжо фізіка, уздзеянне пэўнай касмічнай энергіі праз слова на нервовыя канчаткі клетак. Магчыма, гэтым тлума-

чыцца феномен “эстраднай пазыі”, калі магутныя паэты збіралі стадыёны слухачоў — такая была прыцягальная сіла слова, яго магія праз тую ж рэзанансную сістэму. А вось такі момант... З нашага жыцця зніклі традыцыйныя “кальханкі”, маладыя маці проста не ведаюць іх. А можа “кальханка” са сваімі рытмічнымі паўтарамі “лю-лі, лю-лі” не проста сродак, каб дзіця хутчэй заснула, а і нейкі абарончы код для яшчэ не сфарміраванай аўры, тая ж самая замова з праекцыяй і на ўмацаванне здароўя, у прыватнасці, нервовай сістэмы, і на шчаслівы лёс. Што вы можаце сказаць наконт гэтага?

— Цалкам з вамі згодная. Усе так званыя дзіцячыя формы фальклору, адпрацаваныя за тысячагоддзі, якраз і садзейнічалі ўтварэнню серанцілу і іншых гармонаў, хімічных рэчываў, магчыма, нам яшчэ не вядомых. Чым больш іх, тым больш трывалая, відаць, фарміравалася ў дзіцяці аўра, а яе існаванне сёння даказана. Аўра — адпаведна структураваны рух электрамагнітных выпраменьванняў вакол цела. Уся прастора проста перапоўнена нябачнымі выпраменьваннямі. Дух чалавека, кажучы ўмоўна, арганізуе іх вакол сябе. Моцны дух (характар, сфарміраваны ў тым ліку пад уздзеяннем слоў) — адпаведна і моцная аўра, значыць, якраз тыя магутныя сілы Зямлі і Космаса, якія дапамагаюць чалавеку.

— А цяпер давайце зноў звернемся непасрэдна да міфалогіі. Якія міфалагічныя вобразы найбольш трывала прыжыліся ў нашай літаратуры і хто з пісьменнікаў найчасцей звяртаўся да іх, каб больш шырока даць карціну духоўнага жыцця нашых продкаў і ўвесці нацыянальную міфалогію ў кантэкст сусветнай?

— Для нашага народа найбольш характэрныя ўяўленні пра прыродных, дамавых духаў і пра ваўкалакаў. Існаваў і магутны культ Сонца, агульны для ўсіх індаеўрапейскіх народаў. Гэты культ выдавочна заўважаецца яшчэ ў пісьменніках Сярэднявечча — Кірылы Тураўскага, Сімяона Полацкага. Міфалагічныя вобразы шырока выкарыстоўвалі пісьменнікі-рамантыкі — Адам Міцкевіч, Ян Баршчэўскі, прычым у творах трансфармавалі традыцыйных персанажаў, уносілі ў іх значную долю ўласнай фантазіі. Сустрэкаюцца міфалагічныя вобразы ў В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча. Але найбольш яскравыя — у Янкі Купалы, М. Багдановіча. У наш час — у творах А. Сыса, А. Разанава, А. Казлова, у многіх значных пісьменнікаў, якія імкнуцца дашукацца да генезісу каранёў родных слоў і таму заканамерна падыходзяць да старажытнага міфа, з якога ўтвараліся цэлыя гнёзды аднакарэнных слоў (напрыклад, ад імені Бога Рода). Міф і мова — у непарыўнай звязцы.

Я, шчыра прызнаюся, ваяўніча настроена супраць забруджвання традыцыйных персанажаў, уносілі ў іх значную долю ўласнай фантазіі. Сустрэкаюцца міфалагічныя вобразы ў В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча. Але найбольш яскравыя — у Янкі Купалы, М. Багдановіча. У наш час — у творах А. Сыса, А. Разанава, А. Казлова, у многіх значных пісьменнікаў, якія імкнуцца дашукацца да генезісу каранёў родных слоў і таму заканамерна падыходзяць да старажытнага міфа, з якога ўтвараліся цэлыя гнёзды аднакарэнных слоў (напрыклад, ад імені Бога Рода). Міф і мова — у непарыўнай звязцы.

Я, шчыра прызнаюся, ваяўніча настроена супраць забруджван-

ня роднай мовы, ды нават і рускай, англійызмамі (не ва ўсім працэсе заканамерны і натуральны, у многім — суб’ектыўны) — словамі з каранямі, якія нічога не гавораць нашай падсвядомасці, не ўзбуджаюць адпаведных структур мозга, а значыць, урэшце непатраўна змяняюць унутраны свет беларусаў. Індывід, якому не падабаецца матчына мова, а падабаецца англійская, мне здаецца чалавекам з вывернутымі мазгамі. Я — кансерватар. (Не толькі прагрэсісты патрэбныя для дыялектыкі жыцця, кансерватары — таксама). Але я кансерватар з імкненнем да набывання самых сучасных ведаў у розных навукх. Разнастайныя міфалагічныя з’явы, сам прынцып міфалагічнага мыслення імкнўся растлумачыць з дапамогай якой ёсць навукі... Я веру, што паступова рэлігія (у шырокім сэнсе слова, куды я ўключаю і міфалогію, бо чалавек рыхтаваўся да пазнання рэлігійных ісцін нават і з дапамогай міфалогіі) і мова наблізяцца адна да адной, і гэты сінтэз зменіць прыроду чалавека, зробіць яго лепшым, дабрэйшым.

— Вы пішаце, што міф — залаты ланцук, які злучае мінулае, сучаснае і будучае. Дык вось пра будучае... Праз некалькі тысяч гадоў наша сучаснае жыццё ў нейкай ступені таксама стане міфам. З’явіцца новыя міфалагічныя вобразы, і нехта паспрабуе іх расшыфраваць, як і ў цэлым міфы. Як вам здаецца, тым нашым далёкім нашчадкам, якім можа пабачыцца наша духоўнае жыццё, што ў ім можа быць для іх адмоўным і што — станоўчым?

— Памятаеце, як у савецкай фантастыцы марылі пра далёкае будучае... І дарэчы, многае з тых мар, якія датычылі тэхнікі, спраўдзіліся. Але вопыт жыцця паказаў, што рэчаіснасць непрадказальная. Я бачу некалькі варыянтаў будучага. Самы рэалістычны і ў той жа час, магчыма, самы аптымістычны наступны. У выніку прыроднага катаклізму, скажам, успышак на Сонцы, адключаецца электрычная энергія, і грамадства адкідаецца на стагоддзе назад у тэхнічным плане, прычым першым дэградуе тое, што з’явілася апошнім. Вернемся да зямлі, будзем карміцца з яе без генетыкі (спатрэбіцца ўвесь досвед нашай сялянскай нацыі), але ў той жа час адродзіцца духоўнасць, бо людзі адчуваюць, што толькі разам, талачкаю, можна выжыць і прыстойна існаваць. Тады, як ні парадасальна, аказацца запатрабаваным і фальклор, і ўся наша літаратура. Гэта — найбольш аптымістычны варыянт. Іншыя — змрочныя... Але паколькі не хочацца заканчваць гутарку на песімістычнай ноте, скажу пра свае мары. Будучы знойдзены новыя, практычна бязмежныя, віды энергіі, людзі пераадолеюць супраціўленне нафтавых і іншых транснацыянальных карпарацый, сённяшніх гаспадароў Зямлі, і перастануць яе калечыць, піць яе кроў; авалодаюць нанатэхналогіямі; адродзяць натуральныя прыродныя ландшафты; працягласць жыцця павялічыцца да 150 гадоў, ездзіць будзем на тратурах-рухавіках і на струнным транспарце; адбудзецца творчая рэвалюцыя, і тады нашчадкам спатрэбіцца ўся велізарная культура чалавецтва ў поўным аб’ёме. Самі яны, можна спадзявацца, аб’ектыўна ацэняць наша трагічнае і гераічнае існаванне, але і нашы памылкі, з якіх галоўная на сённяшні дзень — нежаданне і няўменне жыць уласным розумам, розумам продкаў, бяздумнае заплячванне іншага вопыту, далёка не заўсёды разумнага і маральнага. Вось мой уласны міф.

Ліліяна АНЦУХ,
дырэктар выдавецтва
“Чатыры чвэрці”

Гэтыя гады прынеслі шмат выдатных здабыткаў, новыя тэмы, новых аўтараў... Спадзяёмся, многія з іх узбагацілі нацыянальную культуру, зрабілі ўнёсак у развіццё літаратуры, адукацыі, садзейнічалі папулярызацыі навукі ў многіх сферах жыцця, у навучальным працэсе студэнтаў гуманітарных спецыяльнасцей.

Той, хто хоць аднойчы сутыкаўся з выдавецкай справай, не мог не адчуць, якая не бачная свету напружаная праца ідзе ў рэдакцыях дзеля таго, каб у свет выйшла кніга годная, якасная і, галоўнае, патрэбная. Кніга патрабуе, каб у яе стварэнні ўдзельнічалі талент, натхненне, майстэрства, найвялікшая дбайнасць і самаадданая праца работнікаў многіх спецыяльнасцей. Вядома, пры гэтым трэба памятаць, што лепшая аздаба кнігі — тэкст, напісаны творцам і адрасаваны людзям. Бо кніга — яшчэ і захавальнік слова. Таму адбіраючы для ўключэння ў план выпуску выданняў чарговыя рукапісы, думаем пра тое, як зберагчы гэтае слова, на якой бы мове яно ні гучала. Дарэчы, разам з аўтарам кнігі “Азы вершаскладання” Генадзем Аўласенкам нават зрабілі спробу навучыць будучых паэтаў пісаць вершы на беларускай мове.

Спектр рукапісаў, над якімі мы працуем, даволі шырокі. У кожным выпадку гэта кнігі, якія адпавядаюць місіі, абранай выдавецтвам, — выпускаць высака якасную мастацкую, духоўна-асветніцкую і нотна-музычную літаратуру. Трэба заўважыць, што колькасць назваў кніг, што мы выпускалі апошнім часам, значна павялічылася.

Пісаць сталі больш, а чытаць?..

Можна доўга шукаць адказ на пытанне: у чым прычына з’яўлення шматлікіх прапаноў у выдавецтва як ад прафесіяналаў, так і ад тых, хто ўпершыню рызыкнуў? Магчыма, гэта імклівы, спрасаваны час, які амаль выключае традыцыйныя зносіны — магчымасць выгаварыцца з сябрамі, атрымаць параду. А можа, зямля наша стала нараджаць больш талентаў? Так ці інакш, шмат людзей “выказваюць” свае пачуцці на паперы і, што цікава, часам атрымліваюцца няблага.

Не сакрэт, што сёння амаль патрэбай зрабілася пачынаць гаворку з таго, як пагоршылася жыццё. Ёсць небяспека, што людзям проста не да кніжак. А гэта ўжо сапраўдная драма — калі пісьменнік і чытач разыходзяцца. Вядома, наступствы крызісу для кнігавыдавецкай галіны краіны яшчэ добра не вымалёўваюцца нават у самых заўзятых аптымістаў. Але з упэўненасцю трэба гаварыць, што насамрэч час кніжнага дэфіцыту, дзякуй богу, забыты. На любы густ, на любую тэму — зазірні ў краму, у бібліятэку, у знойдзеш усё, што табе патрэбна. Прычым, гэта ўжо не тыя сабраныя наспех кнігі ці забаўлялькі без выходных дадзеных. Ды і кнігарні і бібліятэкі выглядаюць цяпер сапраўды, нібы палацы. Таму і пакупнік стаў разборлівы, шукае не проста патрэбную, а з густам аформленую кнігу, і на назву выдавецтва звяртае ўвагу. У вядомых пісьменнікаў, ды і ў тых, хто іх кнігі выпускае ў свет, склалася сваё кола пры-

Азірнуўшыся гадоў на пяць назад, мы ў выдавецтве “Чатыры чвэрці” з радасцю і нават са здзіўленнем выявілі для сябе, што за гэты час мы выпусцілі ў свет шмат кніг беларускіх літаратараў — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі. Агульны наклад выданняў склаў больш як 20 тысяч асобнікаў. Гэта кнігі як сталых майстроў, так і маладых таленавітых паэтаў і празаікаў. У ліку аўтараў — Сяргей Трахімёнак, Валянціна Паліканіна, Міхась Пазнякоў, Надзея Салодкая, Навум Гальпяровіч, Ізяслаў Катляроў, Людміла Кебіч, Тамара Краснова-Гусачэнка, Генадзь Аўласенка ды многія іншыя.

Не лічыць крокі свае...

Нататкі выдаўца напярэдадні II з’езда Саюза пісьменнікаў Беларусі

хільнікаў, ды і кожнае выдавецтва займела свой “твар”. Гэта лёгка патлумачыць тым, што за гады напружанай эканамічнай сітуацыі ў сферы засталіся тыя, хто, ідучы сваім шляхам, свядома абраў яго прафесіяй і хацеў бы дасканальна авалодаць, вучыцца і вучыць супрацоўнікаў, хто не змяняў спешна рэдактараў і карэктараў старой школы на неспрактываваных выпускнікоў ВНУ. Цяпер тут няма таўкатні — ніхто не замінае адно аднаму. У кожнага свая, як я заўважыла яшчэ на святанку нашай дзейнасці, “выдавецкая палітыка”.

Менавіта такія выдаўцы клопоцяцца пра тое, каб захаваць галіну для будучага, захаваць інтэлектуальную базу, каб не скаціцца назад у “ліхія” 1990-я, калі ў пагоні за лёгікам рублём выдавалася зусім не “разумнае, добрае, вечнае”. Але ж кніга разумная патрэбна краіне, яна як інвестыцыя ў будучае з’яўляецца асновай развіцця такога ж разумнага грамадства.

А трэба ўзгадаць, дзе быў наш пачатак: якраз у тыя “ліхія” 1990-я і з’явілася найбольшая колькасць прыватных выдавецтваў, у тым ліку “Чатыры чвэрці”. Пачыналі мы не з камерцыйных праектаў, якія нясуць вялікі рубель, а з серыі “Нашы духоўныя каштоўнасці”, якая і сёння працягваецца сумесна з Беларускай Праваславаўнай Царквой. У яе падрыхтоўцы выявілася і выяўляецца сёння гармонія духоўнага і свецкага, якая

цудоўным чынам уплывае і на іншыя нашы справы.

Цяпер у выдавецтве ідзе праца над кнігамі Уладзіміра Гніламёдава “Расія” (пераклад на рускую мову), Ірыны Масляніцынай “Сафія Слуцкая”, Алены Паповай “Эцюды каханьня”. Сумесна з Мінскім гарадскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі, якое ўзначальвае Міхась Пазнякоў, распачалі выпуск серыі кніг “Бібліятэка Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі”. У ёй будуць прадстаўлены як прафесійныя літаратары Мінска, так і “маладыя галасы” — паэты і празаікі, якія толькі пачынаюць пісаць. Ужо ўбачылі свет першыя кнігі серыі — “Шчасце” Ніны Маеўскай, а з маладых — Яны Явіч “Сувязь жыццяў” і Вольгі Злотнікавай “Зараджэнне гуку”.

З асаблівай цеплынёй ставімся да ініцыяванага нашым выдавецтвам праекта “Бібліятэка турэцкай літаратуры”. Шмат чаго было зроблена, каб здзейсніць яго. Да ідэі прывялі нашыя грамадскія стасункі і сувязі. А гісторыя такая. З’яўляючыся членам прэзідыума грамадскага аб’яднання “Дыялог Еўразія”, я зацікавілася, ці ведаюць у Беларусі сучасную турэцкую літаратуру. Так высветлілася, што акрамя цудоўных перакладаў Міколы Мятліцкага, нічога больш апошнім часам і не выдавалася. Мы паспрыялі ўмацаванню сувязей паміж Саюзам пісьменнікаў

віваюцца зносіны з бібліятэкамі краіны: Цэнтралізаванай сістэмай дзяржаўных публічных бібліятэк г. Мінска (дырэктар А. Кубышкіна), ЦСДБ г. Мінска (дырэктар Т. Швед) і бібліятэкамі абласных і раённых гарадоў краіны.

З вышні прахытых у прафесіі гадоў з веданнем справы магу сцвярджаць: у выдавецкую справу прыходзяць альбо па загадзе душы — ствараць Яе Вялікасць Кнігу, альбо рабіць бізнес. І першы, і другі падыходы маюць права на існаванне. Кніга — гэта тавар, пра яе эфемернасць не можа быць і гаворкі. Але ж кніга — гэта яшчэ і жывая істота...

У нашым выдавецтве мы нараджаем кожную кнігу сапраўды як дзіця, шмат увагі надаём знешняму выглядзе выдання, нават самага сціплага, заўсёды ўлічваем пажаданы аўтара. І калі наш невялікі калектыў не спраўляецца, запрашаем на дапамогу дасведчаных рэдактараў, вядомых беларускіх мастакоў.

Да з’езда СПБ мы рыхтаваліся і акрамя вышэйназваных кніг зрабілі падарункі нашым аўтарам. Сярод іх — вялікі сябар нашага выдавецтва, таленавіты журналіст, галоўны рэдактар часопіса “Гаспадыня” Зіновій Прыгодзіч (не так даўно выйшла яго кніга “Крыніца ля лясных бяроз”); Пётр Радзечка, які з’яўляецца адзіным у Беларусі даследчыкам жыцця і творчасці Сяргея Ясеніна (у двух варыянтах афармлення пабачыла свет выданне “Ясенін і Беларусь”, “Рэабілітаваны Ясенін”); Мікалай Елянеўскі, які прысвяціў шмат год даследаванню асобы Платона Ціхановіча і яго “Граматыкі” (“Час пастыра”).

Скажу шчыра, нямаю людзей за гэтыя амаль два дзесяцігоддзі, што працуе выдавецтва, здзіўляліся “Чатыром чвэрцям”. Хачу зазначыць, нам рабіць кнігу было заўсёды нялёгка. Сапраўды, даводзіцца і нават мне — кіраўніку — шмат у чым адмаўляць сабе: напрыклад, у шыкоўных кабінетах, ва ўдзеле ў паездках на міжнародныя кніжныя выстаўкі (а вельмі хочацца!). Прыярытэты іншыя.

І апошняе. Даўно вядома, што самыя ўспрымальныя да руху часу людзі — паэты, самыя мудрыя, тыя, хто прадбачыць час, — празаікі. Ім няпроста прайсці шлях у літаратуры. Здаецца, усё сказана, і неаднойчы, але ж на іх ускладзена пачэсная місія — расказаць пра свой час. Гэтага ніхто, акрамя іх, не зможа зрабіць. Няхай Бог дасць сілы ім і ўсім нам вытрымаць выпрабаванне часам.

ВЫДАВЕЦТВА
Чатыры чвэрці

напярэдадні свайго дваццацігадовага юбілею
запрашае да супрацоўніцтва аўтараў (літаратараў,
навукоўцаў, мастакоў, настаўнікаў, усіх таленавітых
людзей) да здзяйснення як сваіх,
так і выдавецкіх праектаў.
Друк кніг, буклетаў, альбомаў, плакатаў, афіш
пад заказ ў кароткія тэрміны на ўласным
абсталяванні (тыражы ад 50 экз.).
УСІМ ТВОРЧАГА ПЛЭНУ І ЧАКАЕМ ВАС
У НАШАЙ РЭДАКЦЫІ!

220013, Рэспубліка Беларусь, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 8, пакоі 208, 215
Тэл./факс: (017) 331-25-42, тэл.: 290-05-95, GSM: (029) 650-23-37, 874-37-16
E-mail: info@4-4.by, www.4-4.by

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя
Нацыянальнай кніжнай палатай
Беларусі апошнім часам

Аналіз

Корзюк, В. И. Уравнения математической физики: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по математическим специальностям / В. И. Корзюк. — Минск: БГУ, 2011. — 459 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-518-427-1 (в пер.).

Лаптинский, В. Н. Конструктивный анализ периодической краевой задачи для матричного дифференциального уравнения Ляпунова — Риккати (левосторонняя регуляризация) / В. Н. Лаптинский, О. А. Маковецкая; ... Белорусско-Российский университет. — Могилев: Белорусско-Российский университет, 2011. — 55 с. — 35 экз.

Даследаванне аперацый

Павлов, П. А. Высшая математика. Математическое программирование: учебно-методическое пособие для студентов нематематических специальностей всех форм обучения / П. А. Павлов; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет. — Пинск: ПолесГУ, 2011. — 76 с. — 550 экз. — ISBN 978-985-516-163-0.

Фізіка

Барыкин, В. Н. Философия современной физики / Барыкин В. Н. — Минск: Ковчег, 2011. — 134 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-7006-09-0.

«Лазерная физика и оптические технологии», международная научная конференция (8; 2010; Минск). Сборник научных трудов VIII Международной научной конференции «Лазерная физика и оптические технологии», 27–30 сентября 2010, Минск: [в 2 т.]. — Минск: ИФ НАН Беларуси, 2010. — 110 экз. Т. 1. — 368 с. Т. 2. — 367 с. — Часть текста на английском языке.

Математические и физические методы исследований: научный и методический аспекты: сборник материалов межфакультетской научно-практической конференции, посвященной 90-летию со дня рождения М. Г. Маркевича, Брест, 25 марта 2011 г.: в 2 ч. / Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина; [под общей редакцией Н. Н. Сендера]. — Брест: БрГУ, 2011. — 50 экз. — ISBN 978-985-473-714-0.

Ч. 1. — 103 с. — Часть текста на белорусском языке. — ISBN 978-985-473-715-7.

Ч. 2. — 107 с. — ISBN 978-985-473-716-4.

Физика: 6-й класс: решение задач по учебному пособию «Физика. 6 класс» для общеобразовательных учреждений с русским языком обучения авторов Л. А. Исаченковой, И. Э. Слесарь / [составитель А. А. Зубович]. — Минск: Юнипресс, 2011. — 78 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-637-4.

Физика: 7-й класс: решение задач по учебному пособию «Физика. 7 класс» для общеобразовательных учреждений с русским языком обучения авторов Л. А. Исаченковой, Ю. Д. Лещинского / [составитель А. А. Зубович]. — Минск: Юнипресс, 2011. — 111 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-638-1.

Физика: 7-й класс: решения задач с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Ю. В. Макаревич]. — Минск: Кузьма, 2011. — 64 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-985-453-360-5.

Физика: 8-й класс: решение задач по учебнику «Физика. 8 класс» авторов Л. А. Исаченковой, Ю. Д. Лещинского, под редакцией Л. А. Исаченковой / [составитель А. А. Зубович]. — Минск: Юнипресс, 2011. — 174 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-639-8.

Физика: 10-й класс: решения задач с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Е. Н. Петлицкий]. — Минск: Кузьма, 2011. — 112 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-351-3 (ошибоч.).

Физика: 11-й класс: решения задач с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Е. В. Сенчук]. — Минск: Кузьма, 2011. — 63 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 8000 экз. — ISBN 978-985-453-361-2 (ошибоч.).

Централизованное тестирование. Физика: сборник тестов / Учреждение образования «Республиканский институт контроля знаний» Министерства образования Республики Беларусь. — Минск: Аверсэв, 2011. — 45 с. — 8100 экз. — ISBN 978-985-529-845-9.

Асноўныя прынцыпы фізікі

Черниченко, Ю. Д. Релятивистский квази-потенциальный подход в задачах рассеяния / Ю. Д. Черниченко. — Гомель: ГГТУ, 2011. — 237 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-535-009-6.

Механіка

Барыкин, В. Н. Единая механика частиц и полей / Барыкин В. Н. — Минск: Ковчег, 2011. — 96 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-7006-11-3.

Опытка

Барыкин, В. Н. К новому качеству физической теории света / Барыкин В. Н. — Минск: Ковчег, 2011. — 75 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-7006-10-6.

Гончаренко, А. М. Оптические гауссовы пучки и солитоны / А. М. Гончаренко; Национальная академия наук Беларуси, Государственное научное учреждение Института физики им. Б. И. Степанова. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 124 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-08-1294-0.

Цяпло. Тэрмадынаміка

Тепло- и массоперенос-2011: сборник научных трудов / Институт тепло- и массообмена им. А. В. Лыкова Национальной академии наук Беларуси; [редколлегия: В. Л. Драгун (главный редактор) и др.]. — Минск: ИТМО

Чытальная зала

Салодкая горыч першага кахання

Першае каханне — заўсёды светлае. Такім яно засталася і ў Андрэя, удовага маці якога, каб не прапасці ад холаду і голаду, бо з-за непрыларскага паходжання не магла ўладкавацца на добрую працу, здала пакой студэнткам Дашы і Лідачцы. Для маўклівай задумленай Лідачкі Андрэй быў толькі сябруком. А марыў несці яе на руках ад катка да самага дома. Ён бачыў яе з іншым, але той не пайшоў правесці Лідачку да цяніка. На развітанне Андрэй папрасіў: “Напішы мне пісьмо” — і чакаў усё лета. А атрымаў пасылку са слоікам мёду. “Горкі ліпавы мёд” — назва гэтай гісторыі стала назвай зборніка апавяданняў Алены Васілевіч, што ўбачыў свет у выдавецтве “Мастацкая літаратура”. Неаднойчы захацацца перачытаць і астатнія апавяданні гэтай кнігі з серыі “Школьная бібліятэка”, бо безумоўную сімпатыю, а нярэдка і спацучанне, выклікаюць усе іх героі — цыганачка Марыула, якую бабуля вязе да маці і айчыма, дзяўчынка, якая гадуе трох баранчыкаў, Вова і яго сястрычка Наташачка, якія рыхтуюць маці падарункі, Лёнька, Алік, Юрачка, Ада Казей... Дзеці і дарослыя, героі твораў Алены Васілевіч, стануць вашымі добрымі сябрамі.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

НАН Беларусі, 2011. — 396, 22 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6456-70-4.

Фізіка кандэнсаванага стану (вадкі і цвёрды стан)

Драко, В. М. Фононные и электронные процессы в кристаллах: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности «Физика (ядерные физика и технологии)» / В. М. Драко, В. И. Прокошин, В. Г. Шепелевич. — Минск: БГУ, 2011. — 215 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-518-359-5 (в пер.).

Будова матэрыял. Ядзерная, атамная, малекулярная фізіка

“Ядерные технологии XXI века”, международная конференция (2; 2010; Минск). Доклады II Международной конференции «Ядерные технологии XXI века» = II International conference «Nuclear technologies of XXI century»; Минск, 6–8 октября 2010 г. — Минск: Право и экономика, 2010. — 275 с. — Часть текста на английском языке. — 80 экз. — ISBN 978-985-442-950-2.

Уласціваці і структура малекулярных сістэм

Наноструктуры в конденсированных средах: сборник научных статей / Национальная академия наук Беларуси, Институт тепло- и массообмена им. А. В. Лыкова; [редколлегия: П. А. Витязь (отв. ред.) и др.]. — Минск: Издательский центр БГУ, 2011. — 380 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-476-923-3.

Фуллерены и наноструктуры в конденсированных средах: сборник научных статей / Национальная академия наук Беларуси, Институт тепло- и массообмена им. А. В. Лыкова; [редколлегия: П. А. Витязь (отв. ред.) и др.]. — Минск: Издательский центр БГУ, 2011. — 440 с. — Часть текста на английском языке. — 200 экз. — ISBN 978-985-476-917-2.

Супрацэленне матэрыялаў

Журавков, М. А. Механика сплошных сред. Теория упругости и пластичности: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности «Механика» / М. А. Журавков, Э. И. Старовойтов. — Минск: БГУ, 2011. — 543 с. — 350 экз. — ISBN 978-985-518-420-2 (в пер.).

Хімія. Крышталёграфія. Мінералогія

Химия: 7-й класс: решения задач с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель С. А. Литвинова]. — Минск: Кузьма, 2011. — 112 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-368-1 (ошибоч.).

Химия: 10-й класс: решения задач с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель С. А. Литвинова]. — Минск: Кузьма, 2011. — 192 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-348-3 (ошибоч.).

Химия: 11-й класс: решения задач с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель С. А. Литвинова]. — Минск: Кузьма, 2011. — 159 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-443-5.

Аналітычная хімія

Жебентяев, А. И. Хроматографические методы анализа / А. И. Жебентяев; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Витебский государственный медицинский университет. — Витебск: ВГМУ, 2011. — 207 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-466-473-6.

Навукі пра Зямлю. Геалагічныя навукі. Стратыграфія

Культавыя і гістарычныя валуны Беларусі / [А. К. Карабану і інш.]; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут прыродаадукацыі. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 234 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-08-1295-7.

Біялагічныя навукі ў цэлым

Централизованное тестирование. Биология: сборник тестов / Учреждение образования «Республиканский институт контроля знаний» Министерства образования Республики Беларусь. — Минск: Аверсэв, 2011. — 55 с. — 8100 экз. — ISBN 978-985-529-846-6.

Агульная экалогія. Біяцэналогія. Біягеаграфія

Основы экологии: учебно-методический комплекс со справочно-информационны-

ми материалами: [для студентов / Частное учреждение образования «Минский институт управления»; составители: И. Г. Першин, Л. И. Шаповская]. — 2-е изд., стереотипное. — Минск: МИУ, 2011. — 207 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-490-737-6.

Пугачева, И. Г. Методы экологических исследований: курс лекций для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности 1-33 01 06 — Экология сельского хозяйства специализации 1-33 01 06 01 — Сельскохозяйственная радиэкология / И. Г. Пугачева; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Главное управление образования, науки и кадров, Белорусская государственная сельскохозяйственная академия. — Горки: БГСХА, 2011. — 95 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-467-313-4.

Симонова-Лобанок, М. П. Общая экология: (в схемах) / М. П. Симонова-Лобанок; Департамент по авиации Министерства транспорта и коммуникаций Республики Беларусь, Минский государственный высший авиационный колледж. — Минск: Право и экономика, 2011. — 75 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-961-8.

Агульная генетыка. Агульная цытагенетыка. Імунагенетыка.

Титок, М. А. Молекулярные аспекты эволюции: пособие для студентов высших учебных заведений / М. А. Титок. — Минск: БГУ, 2011. — 178 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-518-343-4.

Зячак, Н. К. Эволюционные, медицинские и социальные аспекты генетики и геномики человека / Н. К. Зячак; Национальная академия наук Беларуси, Институт генетики и цитологии. — Минск: Право и экономика, 2011. — 20 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-965-6.

Батаніка

Емельянов, Л. Г. Чудеса роста растений / Л. Г. Емельянов, И. Л. Юркова; Национальная академия наук Беларуси, Институт экспериментальной ботаники им. В. Ф. Купревича. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 180 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-08-1299-5.

Пестициды и растения: влияние на ион-транспортные системы плазматической мембраны: монография / [В. М. Юрин и др.]. — Минск: Издательский центр БГУ, 2011. — 259 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-900-4.

ПРЫКЛАДНЫЯ НАВУКІ. МЕДЫЦЫНА. ТЭХНАЛОГІЯ

Медыцынскія навукі

Конференция студентов и молодых ученых, посвященная памяти профессора М. П. Шейбака (2011; Гродно). Материалы конференции студентов и молодых ученых, посвященной памяти профессора М. П. Шейбака, 14–15 апреля 2011 г. / [редколлегия: Снежикский В. А. (отв. редактор) и др.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 551 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-496-771-4.

Кралько, А. А. Сборник ситуационных задач и деловых игр по основам права, медицинской этике и деонтологии (для слушателей курсов «Организация здравоохранения», «Организация сестринского дела», медицинских вузов и колледжей): учебно-методическое пособие / [Кралько, А. А., Матвейчик, Т. В., Филиппевич, Н. Н.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования, Кафедра общественного здоровья и здравоохранения. — Минск: БелМАПО, 2011. — 67 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-499-485-7.

Анатомія

Весенние анатомические чтения: сборник статей научной конференции, посвященной памяти доктора З. А. Пашенко, 20 мая 2011 г. / [редколлегия: Околоулак, Е. С. (отв. редактор), Гаджиева, Ф. Г.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 61 с. — 25 экз. — ISBN 978-985-496-786-8.

Маринич, В. В. Анатомия и физиология сенсорных систем: учебно-методическое пособие: [для студентов] / В. В. Маринич, О. С. Морозов; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет. — Пинск: ПолесГУ, 2011. — 75 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-516-156-2.

Фізіялогія

Зинчук, В. В. Нормальная физиология: учебное пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего об-

разования по специальности «Лечебное дело»: [в 2 ч.] / В. В. Зинчук, О. А. Балбатун, Ю. М. Емельянич; под редакцией В. В. Зинчука; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра нормальной физиологии. — 3-е изд. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — Ч. 2. — 2011. — 275 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-496-780-6.

Кузнецов, О. Е. Серология групп крови: учебно-методическое пособие для студентов медико-диагностического, лечебного и педиатрического факультетов / О. Е. Кузнецов, И. А. Курстак, В. В. Воробьев; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Учреждение здравоохранения «Гродненская областная клиническая больница», Кафедра анестезиологии и реаниматологии с курсом клинической биохимии. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 63 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-775-2.

Морзак, Г. И. Тяжелые металлы и защитные системы организма: монография / Г. И. Морзак, И. В. Ролевич. — Минск: БГАТУ, 2011. — 154 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-519-374-7.

Практикум по нормальной физиологии: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования по специальности «Медико-психологическое дело»: [в 2 ч.] / В. В. Зинчук и др.; под редакцией В. В. Зинчука; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра нормальной физиологии. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 200 экз.

Ч. 1. — 265 с. — ISBN 978-985-496-782-0.

Ч. 2. — 224 с. — ISBN 978-985-496-783-7.

Практикум по нормальной физиологии: учебное пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования по специальности «Лечебное дело»: [в 2 ч.] / В. В. Зинчук и др.; под редакцией В. В. Зинчука; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра нормальной физиологии. — 3-е изд. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 750 экз.

Ч. 1. — 281 с. — ISBN 978-985-496-774-5.

Ч. 2. — 224 с. — ISBN 978-985-496-783-7.

Физиология: курс лекций по управляющим системам организма человека: в 2 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Мозырский государственный педагогический университет им. И. П. Шамякина, Кафедра природопользования и охраны природы; [автор-составитель Е. И. Дегтярева]. — Мозырь: МзГПУ, 2011. — Ч. 1. — 2011. — 132 с. — 119 экз. — ISBN 978-985-477-451-0.

Гігіена ў цэлым. Асабістая гігіена і здароўе

Виес, Ю. Б. Все о фитнесе / Юлия Виес. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 511 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-17-0305-6 (в пер.).

Йегер, С. Делаем фигуру на велосипеде: [идеальная система улучшения физической формы с помощью велосипеда] / Селин Йегер и редакция журнала «Vicycling»; [перевел с английского В. М. Боженов]. — Минск: Попурри, 2011. — 223 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1425-6.

Перец, М. А. Правда о контрацепции: (религиозно-нравственная оценка проблемы контрацепции в свете христианского учения о браке) / диакон Михаил Перец. — Пинск: ИРА «Палышук», 2011. — 69 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-90095-8-7.

Промолайко, М. Голая и красивая / Мишель Промолайко; при участии Моры Родс; [перевод с английского выполнила И. В. Гродель]. — Минск: Попурри, 2011. — 299 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1365-5 (в пер.).

Прыватная аб'ява

Прадам кнігі:

Кодола, Н. В. Интервью: Методика обучения. Практические советы. Учебное пособие для студентов вузов. — Москва: Аспект Пресс, 2008. — 174 с.

Черникова, Е. В. Основы творческой деятельности журналиста. Учебное пособие. — Москва: Гардарики, 2005. — 287 с.

Тэл. 8 (029) 5970576

Кнігарня «Живые буквы», г. Мінск

Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Минск. — Минск: Беларусь, 2009.

Фотаальбом “Мінск” на беларускай, рускай і англійскай мовах, укладальнікам і аўтарам тэксту якога з’яўляецца С. Пешын, у храналагічна-геаграфічнай паслядоўнасці знаёміць чытача з гісторыяй беларускай сталіцы. Вялікая ўвага ў альбоме нададзена праведзенаму ў апошнія гады добраўпарадкаванню горада: начному падсвечванню будынкаў, новай паркавай скульптуры, фантанам і г. д. Багата ілюстраванае выданне цікавае не толькі жыхарам нашай краіны, яно будзе цудоўным падарункам гасцям сталіцы Беларусі.

2. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2011.

3. Б. ДеПортер, М. Хенаки. Мегамозг. — Минск: Попурри, 2009.

4. Николай Гоголь. Мёртвые души. — Минск: Харвест, 2004.

5. Янка Купала. Збор твораў. У 9 т. — Минск: Мастацкая літаратура, 1995—2001.

6. Крынічка. Хрэстаматыя для дзяцей малодшага школьнага ўзросту. — Минск: Радзіёлаплюс, 2011.

7. Альберт Иванов. Счастливая звезда Хомы и Суслика. — Минск: Минская фабрика цветной печати, 2010.

8. Зінаіда Дудзюк. Леў. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011.

9. Юлия Лешко. Ангел в темноте. — Минск: Регистр, 2011.

10. Наталья Батракова. Площадь согласия. — Минск: Кавалер, 2011.

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Елена Молоховец. Золотая книга домашних заготовок. — Москва: Эксмо, 2008.

2. Н. С. Жукова. Букварь. — Москва: Эксмо, 2011.

3. Волшебный клубок: новые узоры для вязания крючком. — Москва: Астрель, 2011.

4. С. О. Чебаева. Бисер. 100 лучших идей. — Москва: АСТ; Астрель, 2011.

5. Виктор Драгунский. Денискины секреты. — Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2010.

6. Анна Китаева. Одержимые Зоной. — Москва: АСТ; Астрель, 2011.

7. Дмитрий Емец. Мефодий Буслев. Маг Полуночи. — Москва: Эксмо, 2009.

8. Стефани Майер. До рассвета. Недолгая вторая жизнь Бри Таннер. — Москва: АСТ; Астрель, 2010.

9. Сергей Коновалов. Практическая энциклопедия здоровья. — Санкт-Петербург: Прайм-Евразон,

Ольга ПАВЛЮЧЕНКО

Думаць — і гордзіцца

Кнігу **Дмитрия Билибина** “Там, вдали, за бугром (Погусторонние похождения русского диссидента)” можно смело включать в список литературы, обязательной для всех мечтающих жить за пределами нашей славной родины. Автор остроумных иронических заметок, “москвич по рождению, минчанин по убеждению”, честно рассказывает читателю всю правду о том, как ещё подростком мечтал уехать из Петрозаводска серебристым истребителем — и рвануть в вольные небеса Скандинавии. Ох, какими сладкими были мечты о триумфальном приземлении... К счастью, папа друга перестал брать их на военный аэродром. Подросток вырос, а мечта осталась. Дмитрий Билибин, обладатель самодельного значка с надписью “Антикоммунист, НТС”, немало крови испортил властям, организовав издание оппозиционного журнала, с которого началось целое движение в Карелии. Но, основательно замутив воду, романтик не стал ловить рыбку на политическом поприще, а в 1989 году всё-таки эмигрировал. Вождённый рай внутри оказался далеко не таким, как представлялось. Остроумному взгляду автора, натасканному на нарушения прав человека, таковые за бугром предстают во всей красе — и он повествует о них легко, живописно, с тонким юмором. Картинка сытого налаженного быта дана во всей полноте, без прикрас. Вполне аргументировано объясняя, почему он отказывается от вида на жительство и возвращается на родину, автор оставляет читателю право выбора. Думайте сами, решайте сами, роняйте слезу, хохочите до колик и гордитесь соотечественниками: наши — они и там не только не пропадут, а ещё и виртуозно выкрутятся из любой ситуации.

Счастье — это когда...

Вот она, типичная жизнь обычного человека в рыночном обществе: не слишком любимая работа “из-за денег”, бессмысленные удовольствия в свободное время, оторванность от “натуральной” жизни и самореализации, нарастающее чувство тоски и покорности внешним силам. Может ли быть иначе? Автор книги “**Личностно-ориентированная концепция счастья: жизнь во имя себя**” **Леонид Левит** утверждает, что да. Что для этого нужно? Сочетание в правильных пропорциях разумного эгоизма, личностной уникальности, умеренности социальных контактов и т.д., и т.п.

Леонид Левит — кандидат психологических наук, доцент, мастер спорта по шахматам, автор восьми книг по психотерапии. Объявления о его тренингах часто можно видеть на рекламных листовках в метро, приглашающих на занятия, благодаря которым человек начинает двигаться в нужном направлении. Сегодня автор, который в одиночку покорил Эльбрус, работает над докторской диссертацией по психологии счастья. В рекомендованной читательскому вниманию книге он рассказывает о личностно-ориентированной концепции счастья, опроснике, позволяющем диагностировать её компоненты.

Почему люди не летают?

Перед человечеством стоит масса задач: решить вопрос дефицита пресной воды, превращая в неё

Джунгли и лабиринты издательской свободы

Спектр литературы, которую выпускает издательство Алексея Варакина, широкий — это не только традиционное поэтическое и прозаическое творчество, но и научные труды признанных авторов и смелые гипотезы авторов менее известных. И, конечно же, различного рода мемуары — эксклюзивное свидетельство эпохи. На некоторых изданиях остановимся подробнее.

морскую, плавать во льдах без ледокола, “оживлять” иссякшие нефтеносные скважины, спастись из многоэтажного горящего здания, прыгая с помощью специального зонта. **В. Кумачёв** утверждает, что все они решаются, если освоить основы управления гравитацией на Земле. А ещё выйти покорять дальний космос. Автор книги “**Гравитация**” уверен в необычайных возможностях человека. Излагая принципиально новые подходы к разработке Единой Теории Природы, он утверждает: “Летающая тарелка — не миф. Гравитация существует не везде”, приводит в доказательство 139 примеров положительного применения данной теории и уверяет, что она указывает пути создания принципиально новых летательных аппаратов (гравелётов) и других эффективных технических средств.

Остаться легендой

Начинаясь с разных истоков, сливаются в одну реки Нёманец и Лоша, и через территории разных земель несёт свои воды могучий Нёман. Откуда взялись эти реки, расскажет легенда, которой посвящено “**Паданне пра каханне**”, красивая и печальная история любви. Книгу **Дмитрия Виноградова** читатель сможет оценить в переводе на белорусский язык **Бориса Брацука**.

Давно это было. Когда оборотни уносили в Русальную ночь обречённую жертву-девушку. Лоша — так назвал свою возлюбленную богатырь-кузнец Нёманец, не зная, что она Любляна, дочь жестокого князя-чародея Немиры. Не по нраву пришла князю любовная дочь к кузнецу. Решил он принести дерзкого богатыря в жертву Чернобогу...

История — это рядом

Мы к истории относимся, мягко говоря, прохладно. Сдаём в школе, в вузе — и благополучно считаем, что больше нас это не касается. Составителю этой книги **В. Зайцеву** повезло — родственники его друга сохранили в семейном архиве дневники своего предка, офицера, участника похода русской императорской армии летом 1849 года в Венгрию. (О Венгерском походе, длившемся два месяца, есть упоминание историка **А. Керсновского** в “Истории русской армии”.)

Локальная кампания, которую мы в школе явно не изучали, была частью семейной хроники, пересказывалась так живо и увлекательно, что **В. Зайцев** попросил разрешения законспектировать реликвию. И вот, наконец, в серии “Такая история” вышла книга “**Дневник корнета Рязанина Ивана о походе против мятежных венгерцев писанный им самим**”. Это записки человека, избравшего профессию войну. А локальных конфликтов между соседствующими народами было предостаточно. Его отношение к своим обязанностям, забота о благе людей, вверенных его командованию, походных будней и ослепительных балах,

где, легко вальсируя, можно встретить свою судьбу, легли на странички дневника и стали книгой. А вот фамилия автора записок по просьбе родственников изменена. Впрочем, это не так важно. По прошествии такого количества времени для нас что реальный персонаж, что литературный герой — далеко не самое главное. Главное — чувства и мысли человека в экстремальной ситуации. На войне как на войне. Ну и про любовь опять же...

Вторая половинка

Об их любви сняли кино. Однажды на склоне лет он признался дочери: “Если бы не встретил маму, никогда бы не женился”. Встретаться с девушкой из опальной семьи молодому офицеру контрразведки запрещало начальство. До смерти Сталина оставалось пять лет... Но он слушал только собственное сердце. **Зарифа-ханум** стала женой **Гейдара Алиева** — первого секретаря ЦК компартии, а с 1993 г. президента Азербайджана. Какой она была — врач-офтальмолог, доктор медицинских наук, блестящий учёный и в то же время чуткий педагог, наставник, мудрый руководитель, мать, подруга, — расскажет книга **Гусейнбала Мираламова “Зарифа Алиева”**, переведённая на белорусский язык **Э. Исмаиловой** и **А. Бадаком**. Рассказ о жизненном пути героини построен на архивных материалах, воспоминаниях близких людей, дополнен фотографиями.

Небо, крылья, строки...

Почему-то мне кажется, о том, что лётчик пишет стихи — трогательные, наивные, честные, безыскусные, знал далеко не каждый его знакомый. А потом пришло время — и вот странички книги поэта **Владимира Лялюшко “Листаю старый свой альбом”** расскажут о людях, с которыми свела судьба. В небольшую по объёму книжку вошли не только стихи, но и проза — невыдуманные истории о прожитом. Лаконичная ёмкая история “Случай на пожаре”, от которого на всю жизнь остались в сердце автора полные слёз глаза коровы, ведомой на бойню, ушедшей тридцатисемилетним из жизни шутник-баламут **Юра**, случай, когда ракета сбилась с цели, о котором не рассказали по радио и ТВ.

воспоминания, размышления,
поэзия, проза, научные труды

Оставьте
свой след

Издадим
Вашу книгу
тиражом от 100
экземпляров

8(017) 220-20-40

Унікальны праект

Марына ВЕСЯЛУХА

Песня пра нашу гісторыю

Што распавесці замежніку пра гісторыю і культуру нашай краіны? На якія моманты звярнуць увагу? Якімі новымі фактамі здзівіць начытанага суразмоўцу? Якую кнігу пра Беларусь узяць з сабою ў замежную паездку? Думаецца, гэтыя пытанні не раз хвалявалі нашых суайчыннікаў, што часта бываюць за мяжой ці прымаюць гасцей з іншых краін. Але цяпер яны могуць уздыхнуць з палёгкай, бо з'явілася кніга, што прэтэндуе вырашыць адразу ўсе гэтыя цяжкасці. Так, у выдавецкім доме "Беларуская навука" выйшла калектыўная праца "Беларусь: старонкі гісторыі".

Дапытлівы чытач адразу задасца пытаннем: ці можна давярць гэтай кнізе? Смела адкажу: можна! У рэдакцыйны савет выдання, які ўзначалілі акадэмік-сакратар АДДЗЯЛЕННЯ ГУМАЊТАРНЫХ НАВУК І МАСТАЦТВАЎ НАН БЕЛАРУСІ, доктар гістарычных навук Аляксандр Каваленя і дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдат гістарычных навук Вячаслаў Даніловіч, увайшлі самыя знаўцы і вопытныя гісторыкі краіны. А ўжо яны і самі не падмануць, і іншым не дазваляць.

— Сёння Інстытут гісторыі НАН Беларусі імкнецца да таго, каб ісці па шляху аб'ектыўнага асвятлення, захавання і шырокай трансляцыі багатай гісторыка-культурнай спадчыны нашага народа ў адпаведнасці з нацыянальнымі інтарэсамі дзяржавы, — распавёў Вячаслаў Даніловіч. — І ў гэтай сувязі адным з апошніх дасягненняў Інстытута з'яўляецца выхад у свет выдання "Беларусь: старонкі гісторыі". У гэтай калектыўнай рабоце на глебе навішых канцэптуальных і метадалагічных распрацовак айчыннай і замежнай гістарычнай навукі і ў адпаведнасці з дзяржаўнай ідэалагіяй прадстаўлена гісторыя Беларусі — ад старажытнасці і да сучаснасці, фактычна да 2010 года. У выданні мы паказалі месца, ролю, дасягненні нашага народа, яго ўклад у развіццё еўрапейскай цывілізацыі, звярнулі ўвагу на тое адметнае, што на працягу многіх стагоддзяў стваралася нашымі продкамі, а таксама на тое, што зроблена нашымі сучаснікамі.

Як гэта заведзена ў гістарычнай навуцы, кніга пабудавана па храналагічна-блокавым прынцыпе і ўключае раздзелы: "Ля вытокаў беларускага народа", "Беларускія землі ў XI — XIII стст.", "У складзе Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай", "У складзе Расійскай імперыі", "Беларусь у саветскі перыяд", "Рэспубліка Беларусь". Тут у сцісла, але інфарматыўнай форме і досыць поўна прадстаўлены падзеі грамадска-палітычнага жыцця, ваеннай гісторыі, культуры, навукі і духоўна-канфесійнай сферы нашай краіны.

— Адметнасць гэтага выдання найперш у тым, што гісторыя краіны ў ім пададзена ў прэзентацыйнай форме. Таму нават не знаёммы з нашай мінуўшчынай чалавек, які пагартае, пачытае кнігу — а яе адносна невялікі аб'ём дазваляе гэта

зрабіць за кароткі тэрмін, — будзе мець уяўленне пра нашы дасягненні — як гістарычныя, так і сучасныя, — падкрэслівае Вячаслаў Віктаравіч. — Гэта навукова-папулярнае выданне, якое прэзентуе нашу багатую гісторыка-культурную спадчыну. І менавіта кіруючыся гэтым мы прапанавалі Міністэрству замежных спраў краіны распаўсюдзіць кнігу праз дыплама-

аўтэнтчныя. Разам з тым, каб дапамагчы чытачу ўявіць цэлы аб'ект, неабходна правесці навуковую рэканструкцыю".

Нягледзячы на тое, што асноўная функцыя гэтага выдання — пазнаёміць з ключавымі момантамі беларускай гісторыі, у кнізе апроч агульнавядомых фактаў змешчана і новая інфармацыя. Гэта апошнія напрацоўкі Інстытута гісторыі,

шай сусветнай. Фактычна гэта была моцная крэпасць, якую гераічна абараняла расійская армія, і германскія войскі 810 дзён не маглі зрушыць лінію фронту з тэрыторыі Смаргоні. Значная ўвага адведзена новым на працоўкам, што датычыць Вялікай Айчыннай вайны. Тут можна знайсці і прозвішчы самых вядомых герояў Вялікай Айчыннай, партызан, падпольшчыкаў, тых, хто змагаўся на франтах. Шырока прадстаўлена знешнепалітычная дзейнасць БССР, пачынаючы з заснавання ААН і да 1991 года, а таксама Рэспублікі Беларусь. У выданні змешчаны досыць поўны і змястоўны матэрыял па навішай гісторыі нашай краіны.

Хто ж можа стаць чытачом гэтай кнігі?

— Кантакты, што мы маем з замежнымі калегамі, сведчаць пра наяўнасць вялікай цікавасці да гісторыі Беларусі, — адказвае Вячаслаў Віктаравіч. — Але зазвычай замежнікаў цікавіць гісторыя менавіта ў шырокім сэнсе. Ім трэба адна кніга, якая дапамагла б склаці ўяўленне пра гісторыю і культурную спадчыну народа. Такое выданне ўжо з'явілася. З мэтай прывабіць больш шырокае кола патэнцыяльных чытачоў мы адмыслова пайшлі на тое, каб кнігу напісаць па-руску, як калісьці Мікола Гусоўскі напісаў "Песню пра зубра" на лаціне, а не на дзяржаўнай у ВКЛ старабеларускай мове. Гусоўскі кіраваўся тым, каб далёка за межамі краіны даведаліся пра Вялікае Княства Літоўскае, мы ж хочам, каб праз сродкі рускай мовы гэтак жа даведаліся пра Беларусь. У перспектыве плануецца перавыданне кнігі ў перакладзе на замежныя мовы. Але лічым, што ўжо і ў такім выглядзе "Беларусь: старонкі гісторыі" мае шырокае поле для распаўсюджвання.

Ілюстрацыя з выдання "Беларусь: старонкі гісторыі": воіны ВКЛ XIV ст.: татарскі коннік, кавалерыст, арбалетчык. Рэканструкцыя.

тычныя службы за мяжой. Найперш з папулярызатыўнай мэтай.

І сапраўды, кніга годна прэзентуе краіну ва ўсіх аспектах. Па-першае, праз тэкст, інфармацыя ў якой выкладзена проста, зразумелай мовай, без спецыяльных навуковых тэрмінаў і грувасткіх апісанняў. Па-другое, праз годнае паліграфічнае выкананне — кнігу прыемна трымаць у руках, яна аформлена густо, без лішніх дэталей, але з дастатковай колькасцю ілюстрацый, якія выдатна супадаюць з тэкстам. Па-трэцяе, праз самі выявы. Фотаздымкі рэканструяваных касцюмаў тут гарманічна супадаюць з выявамі сапраўдных археалагічных знаходак. "І гэта самы разумны выхад у дадзены выпадак, — значае Вячаслаў Даніловіч. — Калі будзем размяшчаць толькі здымкі археалагічных знаходак, яны прадставяць адно фрагменты, але

што датычыць існавання язычніцтва на тэрыторыі Беларусі. Духоўнаму свету нашых старажытных продкаў, іх светаўяўленню — а гэтыя аспекты раней не знаходзілі належнага асвятлення — прысвечана асобная глава выдання. Тут прадстаўлены і самыя новыя, выяўленыя археолагамі матэрыялы па гісторыі Полацка, Турава і іншых старажытных беларускіх гарадоў. Адметныя матэрыялы і факты ёсць і ў раздзеле, прысвечаным Першай сусветнай вайне, якой доўгі час не надавалася належнай увагі. Згадваецца лёс Смаргоні ў гады Пер-

P.S. Гэты ўнікальны праект прадстаўлены ў ліку іншых айчынных выданняў павышанай якасці для ўдзелу ў міжнародным конкурсе кніжнага мастацтва "Лепшыя кніжны дызайн свету", што праводзіцца якраз гэтымі днямі ў межах Франкфурцкага кніжнага кірмашу. Дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі ўпэўнены, што кніга мае вялікія шансы для атрымання высокай адзнакі на конкурсе. На гэты конт я цалкам паадаждаюся з Вячаславам Віктаравічам. Выданне і разам з тым прадстаўлена ў ім гісторыя народа сапраўды гэтага вартыя.

Пад вокладкай

Юзефа ВОЎК

Мартиневич, А. А. **Нежность звёздного неба / Аляксей Мартиневич.** — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 240 с.

Новая гістарычная аповесць Аляся Марціновіча, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі па сутнасці з'яўляецца працягам яго кнігі "Сповідзь старых замкаў". На гэты раз аўтар пераносіць чытача ў XVI стагоддзе і распавядае пра адносіны Барбары Радзівіл і Жыгімонта Аўгуста. Як пра гэта распавядзе пісьменнік, як адчуе вобразы, чытайце ў кнізе.

Культавыя і гістарычныя валуны Беларусі / А. К. Карабанаў і інш.; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, інстытут прыродакарыстання. — Мінск: Беларуская навука, 2011. — 235 с.

У беларускай традыцыйнай культуры вобраз каменя займае адметнае месца. З валунамі звязаны шматлікія паэтычныя легенды і паданні. Звесткі пра незвычайныя камяні сустракаюцца і ў летапісах, дакументах, царкоўнай і крэдазнаўчай літаратуры. У гэтай калектыўнай манаграфіі прыведзена інфармацыя пра больш як 360 сакральных камянёў, якія знаходзяцца ў розных кутках Беларусі. Кніга не толькі распавядае пра хімічны склад камянёў і іх фізічныя адметнасці, але і пазнаёміць з незвычайнымі паданнямі (а яны яшчэ жывуць у народзе) пра цудоўныя ўласцівасці гэтых "жыхароў" нашай зямлі.

Васькоў, У.І. **Дахавік Казік / Уладзімір Васькоў; іл. Уладзіміра Васькова.** — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011. — 102 с.

Хто такі дахавікі? Як сцвярджае аўтар, гэта істоты, якія жывуць на гарышчах. Сваім выглядам яны нагадваюць маленькіх камінароў, бо носяць чорныя цыліндры і сурдуды. Падзеі казачнай аповесці для дзяцей і дарослых адбываюцца ў горадзе, падобным да Мінска, а таксама за горадам і нават за межамі Беларусі. Яе галоўныя героі — дахавікі Казік і Юзік, а таксама іх сябры: дахавік Гонтэр, варона Карына і сабачка Маркіз.

Водзкі дасылце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by

Кнігі для агляду прадстаўлены магазінам "Кніжны салон". Тэл. 385-60-89.

Рэгіёны

Карагод узнагарод

У Дзень беларускага пісьменства ў Ганцавічах пісьменнікі Віцебшчыны атрымалі высокія ўзнагароды.

"Залаты Купідонаў" атрымалі публіцыст Уладзімір Саўліч і паэт-песеннік Канстанцін Нілаў. Дыпламамі лаўрэатаў былі ўзнагароджаны дзіцячыя пісьменнікі Сяргей і Галіна Трафімавы, празаік Барыс Беляжэнка.

Віцебскай пісьменніцкай арганізацыі ёсць чым пахваліцца. У 2011 годзе паэт Алег Салтук атрымаў прэмію Федэрацыі Прафсаюзаў, а патэса Тамара Краснова-Гусачэнка была ўдасцелена адной з самых прэстыжных літаратурных узнагарод на прасторах СНД — Усерасійскай прэміі імя Ф. Цютчава і залагога медаля.

Прэміімі рэспубліканскага значэння ў розныя гады адзначаны 12 членаў аддзялення СІПБ. Ігару Пракаповічу з Паставаў нададзена званне "Чалавек года Віцебшчыны-2009". Ганаровымі грамадзянамі сваіх родных гарадоў сталі Надзея Салодкая (Полацк), Алег Салтук (Шуміліна), Генадзь Пацыенка (Ліэзна).

Ул. інф.

Васіль
Ткачоў

1
Напярэдадні ёй казалі, каб заўтра далёка ад хаты не адыходзіла, прыедуць карэспандэнты і будуць распытваць пра жыццё. Яна здзівілася: а чаму адна я, вунь і мае равесніцы, Мар'я ды Ганна, ого як могуць сказаць, яшчэ лепш! За словам у кішэню не палезуць. На гэта ёй адказалі, што нічога не ведаюць, прасілі з раёна папярэдзіць адну цябе. “А пра што ж пытаць будуць?” — карцела старой, на што яна таксама не атрымала пэўнага адказу. А сама падумала: “Так ужо і не ведаюць. Ведаюць, а сказаць не хочуць. Можа, кепскае што, дык не хочуць хваляваць...”

Не спалася. Яна перабрала ўсё сваё жыццё: што б магло зацікавіць іх, карэспандэнтаў? Можа, што не так зрабіла дзе? Дык не ж, здаецца, увесь час жыла сумленна, не шкодзіла. А можа, дзе і праштрафілася? Хіба ўсё ацэніш, хіба ўсё ўспомніш? Хаця, пачакайце! У вайну кватараваў у іх нямецкі афіцэр, то можа за гэта? І сёння, бывае, жартуюць землякі, калі вёска залівае дождж альбо часта надаюцца навальніцы: гэта таму, што Яна брала з немца квартплату, вось і помсціць той. А мо і сапраўды немец вырашыў пацікавіцца, як жыве яна, чым займаецца? Немец быў акуратны, спагадлівы і чулівы: калі яе малодшы брацік раскруціў “цацку”, якую прыняў за ручку, і параніўся, то ён адразу ж адвёз яго ў бальніцу, дзе нямецкія ўрачы зрабілі хлопчыку аперацыю і выратавалі руку.

Прыгавалася шмат што. За яблыні, якія ссек яе муж, калі не было чым плаціць падаткі, а трэба было за кожнае дрэва хоць душу аддаваць, не павінны ўспамінаць. За даўнасцю. Ды і мужа няма — на кладках стары, хоць яна тады і павісла ў яго на руцэ з занесенай сякерай: не чапай яблыні, як-небудзь выкруцімся. Не паслухаўся. Мужык у яе быў з характарам, не піў і не курыў, а не стала чалавека, бо рана прывязалася да яго хвароба.

Дзеці, можа, набедакурылі? Ды не, не павінны, яны самастойныя людзі. Дачка ў Мінску жыве, сын — у Гомелі. Звалі яе да сябе, але яна не асмелілася пакідаць наседжанае гняздо. Хоць і нявыкрутна бывае іншым разам — старасць цётка кепская, асабліва вачам рады не дасць. Яна так і задумала сказаць карэспандэнтам: “А як жывецца? Вочы зусім не бачаць. Хаджу бліжэй да сцяны, да паркана... Вобмацкам”.

Карэспандэнты, хлопец і дзяўчына, былі з тэлекамерай, а з імі і старшыня сельсавета. Яны і сапраўды пацікавіліся пра жыццё. Яна разгубілася, але не забылася сказаць пра вочы. Яна толькі помніць, што ёй прынеслі пісьмо ад старэйшага брата, які не вярнуўся з вайны. Сказалі, гэтае пісьмо брат адправіў ажно ў тысяча дзевяцьсот сорок першым годзе, аднак усю карэспандэнцыю тады захапілі немцы, і яна знаходзілася доўгі час у музеі ў Аўстрыі, і вось цяпер вырашылі аўстрыйцы вярнуць лісты іх адрасатам. Больш блізкай радні, чым Яна, у раёне не было, і пісьмо вырашылі ўручыць ёй. Яна ўзяла тое пісьмо, рукі трэсліся, баялася, каб не ўпусціць яго, і забылася на-

ват падзякаваць. Толькі папрасіла, каб прачыталі, што ён, брат, там напісаў...

Сярод тых, каму перадаваў франтавое прывітанне брат, было і яе імя...

2

Яна мала жыла адна, калі не браць у разлік кароткі прамежак часу перад з’яўленнем у хаце новага мужа. Муж — гэта, відаць, гучна сказана. Дакладней — мужчына, у якога жонка альбо памерла, альбо выгнала прэч: чым з такім абібокам жыць, лепш як-небудзь адной. Яна падбірала, не грэбавала “абібокамі”, а жонцы, кажуць, у такіх выпадках казала дзякуй і абяцала абавязкова яго перавыхаваць. “На маіх працэдурках усе лецацца”, — гаварыла не без гонару землякам. Тыя ведалі, няглож: тры агароды мае баба, поўны двор жывёнасці, там не залянуеш. І яшчэ цікава было землякам: навошта ёй, адзінокай, такая вялікая гаспадарка?

Яна

Жыццёвінкі

На маёй памяці такіх мужчын у яе было пяцёра. Апошні, Косцік, ніколі не браўся шлюбом раней, жыў бабылём да сівых валасоў з маці, а як тая памерла, яго і падбрала Яна. Косцік — адзіны яе прыёмны мужчына, якога яна сама папрасіла, каб ішоў у сваю стылюю і галодную хату: тыя ж першыя пайшлі з жыцця самі. На тое была прычына — Косцік, бандыт, украў ажно пятнаццаць тысяч рублёў, а такое беспакара на ў яе не праходзіла. “Хочаш выпіць, дык у чым справа? Ці ж не частую, ці ж я не кармлю? Але красці — Божа ўратуй!” Яна і сапраўды добра карміла і не шкадавала ім, мужчынам, віна. Чым, зразумела, і трымала іх каля сябе. Мёртва трымала.

Найбольш доўга жыў з ёй прымак з Расіі Лявонцій. Калі ён прыбіўся, Яна жыла ў старэнькай — няйначай на курынай ножцы — хатцы, а чалавек стрэўся ёй з залатымі рукамі, мог і слясарыць, і сталярыць. Ён і паставіў неўзабаве на агародзе новы, як звон, дом. Зрабіў прыгожыя аканіцы. Заасфальтаваў двор. Адным словам, жыві ды радуйся. Аднак мелася ў чалавек сур’ёзная загана — як перабярэ гарэлкі, тады ўцякай з хаты. Што Яна і рабіла. Ратавалася ж не заўсёды — кулакі прымаковы даганялі ўсюды. Колькі можна было цяраць? А прагнаць як прагоніш: хату ж ён зрабіў, не падступіцца — прычына, што ні кажы, важная. Так і жыла Яна, пакутніца. Ды і заступіцца не было каму: сама ж бяздзетная, а пляменнікі, якія жывуць у горадзе ды ў суседнім сяле, прыязджалі толькі на свежыну ды па гародніну, а ў такіх хвілінах прымак быў — сама светласць.

Неўзабаве Лявонцій пачаў кволіцца на здароўе, а затым і сканаў. Кажуць, быццам, хварэючы, прасіў крычма: “Ратуй, жонка! Лепшых дактароў наймай! Не шкадуй грошай! Чуеш?” Яна чула, не глухая, а сама, вядома ж, прасіла Бога, каб хутчэй той пазбавіў яе ад такога праклятушчага жыцця. Гэта пазней сусед раскажа, як прымак вырашыў пачаставаць яго віном, запрасіў у хату. А Яна, убачыўшы ў суседа поўную, да краёў, шклянку, выбіла яе з рукі. Не, Яна не прызналася вяскоўцам, што падлівала ў віно саляную кіслату... Па кроплях... Каб нічога не зразумеў... Але людзі не былі б людзьмі, каб не здагадаліся пра гэта. Яны яшчэ

тыя следчыя, людзі. Адны асуджалі яе, іншыя, наадварот, хвалілі: так яму, вырадку, і трэба.

Нядаўна яе не стала. Без Косціка пражыла Яна месяц. Пляменнікі пахавалі цётку па ўсіх правілах. Справілі памінкі. А потым дзве ночы ў хаце гарэла святло — сваякі шукалі грошы. Знайшлі, прызналіся, дваццаць адзін мільён. Падзялілі. Надзвычай хутка прадалі жыўнасць і хату. А Косцік, праходзячы міма знаёмага двара, успамінае, як сытна было яму ў гэтай цёткі... “І навошта браў тыя грошы! Жыў жа, як пры камунізме...”

3

На імянінах было весела, па-хатняму ўтульна. Яна, віноўніца ўрачыстасці, сядзела на куце, пад абразамі, прыгожая і такая абаяльная, што мала б хто сказаў, што сёння ёй споўнілася столькі год. Віншаванні сыпаліся на кабету з усіх бакоў, лю-

дзі хвалілі жанчыну за гасціннасць, дабрыню і вернасць мужу. Хто-хто, а яны ўсё бачаць, усё ведаюць. Яе мужу было прыемна слухаць такія словы пра жонку, і ён вяртаўся назад, у далёкае мінулае...

Было гэта на пачатку шасцідзясятых гадоў дваццатага стагоддзя, калі ён вучыўся ў Маскве на апошнім курсе ў інстытуце. Вось там упершыню і сустрэў яе, кволенкую, з пасмачкай русых валасоў, што звисала раз-пораз на лоб, і яна тут жа папраўляла іх тонкімі пальчыкамі, не зводзячы з яго дапытлівага, па-дзявочы пранізлівага і наўнага позірку. Яны сустрэліся ўсяго некалькі разоў, і яму пара было дадому ў Беларусь, а потым па размеркаванні ў г. Петрапаўлаўск Казахскай ССР. Здавалася б, разбегліся сцэжкі-дарожкі. А не. Яна ведала толькі горад, куды паехаў чалавек, у якога закахалася з першага позірку. Так сталася, што Яна не запісала нават адрас... А дзівочае сэрца прагла каханьня. І Яна адважылася на пошук свайго люблага. Сказала бацькам, што едзе ў Петрапаўлаўск да каханага. Каб не трывожыліся. Каб не шукалі. Вядома, бацькі спярша заўпарціліся, паднялі крык-гвалт, а потым зразумелі яе, дачку, далі дазвол. “Едзь. Што з табой паробіш? Толькі звані, як і што”, — папрасілі яны.

Сёння Яна і сама здзіўляецца такому свайму кроку — трэба ж было адважыцца паехаць у белы свет. У кішэні ні адраса, ні прадрывемства, на якім будзе працаваць каханы. Ды і наогул, ці паехаў ён па размеркаванні, можа, махнуў рукой і застаўся дома? Усялякае ж магло быць.

Думаў, відаць, пра яе і ён, бо як магло так атрымацца, што ўвечар выглянуў з акна на двор, на якім шалёна гуляла завіруха, і ўбачыў дзяўчыну, падобную да яе... Яна тупацела боцікамі, захінуўшыся ад сіверу рукавом: сагравалася. Адрозніла мільганула думка: “Яна?! Не, не, адкуль Яна можа тут узяцца? Ці не памроілася мне?” І ён выпырхнуў, у чым быў, з інтэрната на двор... То была Яна! Дзівосы, дый і толькі. Пазней ён прызнаўся: вельмі таксама шкадаваў, што не ўзяў яе адрас. А на пытанне, як ты мяне знайшла, Яна тады пакруціла галавой, прызналася: “Я і сама не ведаю”.

Там жа, у Петрапаўлаўску, у іх нарадзілася двое дзяцей. Пазней паехалі ў Беларусь, пабудавалі дом, прычкалі і

трэцяе дзіце, а як жывуць — пра тое ўсе, хто не ведаў, маглі пачуць на імянінах.

Яе, дарэчы, муж пяхотна, ласкава называецца “Масквічка мая”. Толькі, прызнаўся мне неяк, ніводнага разу не папытаў у жонкі: ці сумуе па белакаменнай? Усё збіраецца зрабіць гэта, аднак Яна пакуль не дае падстаў... Калі ж увесь час вясёлая, радасная... Таму яно і так усё зразумела.

4

Звычайна ўвесну і восенню Яна стала каля ўвахода ў прыгарадныя касы чыгуначнага вакзала і прапаноўвала дачнікам саджанцы плодowych дрэў. Там я і сустрэў яе. Але падшоў, каб павітацца, не адразу — не хапала духу: ведаў, якія высокія пасады займала раней, то як адрэагуе, калі заспею яе за такім вольным заняткам? Ці варта лезці на вочы? Усё ж аднойчы набраўся смеласці. Яна, убачыўшы мяне, і сапраўды адразу ўся запунсавелася, крыху нават разгубілася, адчула сябе няёмка... Ёй у той момант, падалося мне, перашкаджалі саджанцы, Яна не ведала, куды іх падзець. Замітусілася, паглядала то на мяне, то на дрэўцы. Трэба ж так сустрэцца! Я заўважыў гэта і пастараўся сцешыць яе, а калі адыходзіў, набыў для свайёй дачы саджанцы яблыні і грушы.

Яна — мая аднакласніца, высокая, прыгожая. Вучылася добра, таму школу закончыла без троек, а ў інстытут народнай гаспадаркі не паступіла. На другі год пабаялася ісці туды зноў, паехала ў Горкі, паспяхова здала ўступныя экзамены ў акадэмію, пасля чаго атрымала размеркаванне ў мой абласны горад. Сустрэліся мы рэдка, хоць і жылі паблізу. Неяк не атрымоўвалася.

Прыехаўшы на дачу, я адразу ж пасадзіў саджанцы, што набыў у аднакласніцы. Тады ж і пашкадаваў, што забыўся сказаць ёй самыя галоўныя словы, якія трэба было сказаць: “Сёння ты, як і раней, да выхаду на пенсію, робіш не менш карысную справу — дапамагаеш людзям ствараць прыгажосць вакол сябе. Не саромся гэтага, мая аднакласніца. Будзь вышэй за абставіны”.

Скажу абавязкова.

5

У гэтым раённым цэнтры Яна з’явілася адразу пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Быў спякотны месяц чэрвень, яе прывёз выпадковы стрэчны — мажны і прыгожы хлапчына на “ЗІЛе”. Хлапчына працаваў ад цямна да цямна, а яна чакала яго ў гасцінічным нумары, а пасля кахалася амаль усю ноч. І калі толькі той адпачываў? А потым Яна шафёру здрадзіла, пакачала мужчыну больш лёгкай прафесіі, які амаль увесь час таксама, як і Яна, праводзіў у гасцінічным нумары, быў суседам: нешта друкаваў на машыны, а потым насіў паперы на пошту і адпраўляў іх па адно яму вядомым адрасе. Шафёр, мабыць, падумаў, што Яна ўцякла ад яго, а таго не ведаў, што дзяўчына кахалася з іншым за сценкай. Потым і той пісар, і шафёр з’ехалі, а Яна працягвала жыць у гасцініцы. Спадабалася. Пра гэта ведалі ў адміністрацыі, аднак нічога не рабілі: было не да яе, дзяўчыны. А яна пераходзіла з рук у рукі, яе кармілі і пайлі, магчыма, і аправалі.

Так жыла яна ў гэтым гарадку амаль паўгода. З якой прычыны Яна з’ехала, ніхто не ведаў. Магчыма, сама зразумела, што прымільгала тут усім, трэба змяніць, не інакш, месца працы.

Пра яе мне расказала работніца той самай гасцініцы, дзе жыла Яна. І, абурваючыся, паказала газету, у якой паведамлялася, што Яна згубіла пасведчанне ліквідатара аварыі на Чарнобыльскай АЭС і таму прасіла лічыць яго несапраўдным...

Візуальныя паралелі

Упершыню ў Беларусі: Санкт-пецярбургская выстаўка кніжнай графікі “З калекцыі выдавецтва «Вита Нова»”.

На знаёмства з мастацкай экспазіцыяй элітнага расійскага выдавецтва паішанава-ла двум гарадам. Амаль месяц пагасцявала яна ў нашай сталіцы і цяпер перамясцілася ў выставачныя залы Віцебска. Чытачы “ЛіМа” звольна ведаюць пра саму падзею. А хтосьці з іх спадобіўся і на ўласныя вочы ўбачыць створанае пад брэндам “Вита Нова” ці хоць бы зазірнуць у каталог кніг, выпушчаных гэтым выдавецтвам за першае дзесяцігоддзе яго дзейнасці (з 2000-га па 2009-ы). Вось і мне давялося да выбітнай падзеі спрычыніцца: набываць на вернісажы і на сустрэчы з піцёрскімі гасцямі, пагартаць салідны каталог іх выданняў. Уражанне? Шык! І... шок. Прынамсі, з эфектам культурнага шоку прайшла прэзентацыя выстаўкі (а ў нейкім сэнсе — і выдавецтва “Вита Нова”) у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ, фота аўтара

Апроч больш як 300 кніжных ілюстрацый 59 вядучых сучасных мастакоў экспанаваліся ўнікальныя фаліянтныя з выдавецкай калекцыі ды экслібрсы, створаныя ў традыцыйных графічных тэхніках і спосабам арыгінальнага надглазурнага роспісу па фарфоры. І гэта была пераканаўчая дэманстрацыя найвысокага ўзроўню інтэлектуальнай, мастацкай, вытворчай культуры супрацоўнікаў выдавецтва “Вита Нова”, якое спецыялізуецца на малатыражных калекцыйных ілюстраваных выданнях сусветнай класікі, наогул — добрай літаратуры, у тым ліку сучаснай, дзіцячай, адмыслова — паэтычных зборнікаў, біяграфічных і літаратурна-знаўчых кніг.

Майстроў беларускай кніжнай графікі, прысутных на сустрэчы з піцёрскімі гасцямі, надзвычай уразіла вось што. Замаўляючы мастаку пэўную работу, “Вита Нова” выплачвае аванс і адразу пасля выхаду кнігі выдае ганарар, хай сабе і не надта вялікі паводле расійскіх мерак.

Некаторыя іншыя “дэталі” дзейнасці “Вита Нова” выклікаюць шчыры п'етэт. Што маю на ўвазе, чытач зразумее, напрыклад, з кароткай інфармацыі пра кнігу “Жыццёвыя гледзішчы ката Мура”. Яе вытворца паведамляе: выданне надрукаванае ў колькасці 1300 экзэмпляраў, 100 з якіх вырабленыя ў пераплётах з чорнай скуры з трохбаковым залатым абрэзам і пранумараваныя, а экзэмпляры № 26 — 100 змяшчаюць адзін арыгінальны афорт Міхаіла Гаўрычкава.

Пасля лаканічнай анатацыі да самога рамана Э.Т. А. Гофмана сказана, што выданне суправаджаецца артыкулам І. Бэлзы (ён распавядае пра жыццёвы шлях Гофмана-музыканта і разглядае пранікненне музыкі ў літаратурную творчасць пісьменніка) і грунтоўнае каментарыямі. Асобна значана, што ў кнізе ўпершыню публікуецца цыкл ілюстрацый да рамана, створаны спецыяльна для гэтага выдання мастаком М. Гаў-

рычкавым. Гартаючы каталог, знаходзіш там апісанне фаліянтаў з шыкоўных кніжных серый “Фамільная бібліотека. Парадны зал”, “Фамільная бібліотека. Героічны зал”, “Фамільная бібліотека. Будуар”, “Фамільная бібліотека. Читальны зал”; “Ручкописи” ды інш. Складаныя пераплёты з розных відаў натуральнай скуры, цясненне фольгамі. Ілюстрацыі, створаныя пад заказ, або рэпродукцыі работ знакамітых заходнееўрапейскіх мастакоў мінулых эпох, у тым ліку кніжная графіка з рарытэтных выданняў, або ўнікальныя архіўныя фотаздымкі.

Як падкрэслівае генеральны дырэктар “Вита Нова” Аляксей Захаранкаў, асноўны прынцып дзейнасці выдавецтва ў тым, каб спалучаць акадэмічную падрыхтоўку тэкстаў з лепшымі традыцыямі кнігадрукавання. Тэксты вылучаюцца энцыклапедычнай выверанасцю, а ў іх афармленні выкарыстоў-

ваюцца работы і класічных майстроў, і сучасных, нярэдка і замежных, мастакоў (як правіла, выдавецтва замаўляе ім цыклы ілюстрацый). “Справа не толькі ў тым, што ілюстрацыі з’яўляюцца самастойнай эстэтычнай каштоўнасцю, сувымернай з каштоўнасцю літаратурнага твора, — справа ў тым, што такая практыка сугучная галоўнай ідэі выдавецтва: кніга — татальны, абсалютны твор мастацтва — ад пераплёту да каментарыяў, ад ілюстрацый да самога тэксту. За 10 гадоў “Вита Нова”

перарасло паняцце “выдавецтва”: цяпер гэта арт-праект, які аб’ядноўвае людзей самых розных мастацтваў”, — сцвярджае А. Захаранкаў.

Выстаўка сталася яскравай візуальнай падтрымкай яго слоў, паказаўшы, на якой вышыні знаходзяцца партнёрска стасункі вытворцаў

Як падзею ў культурным жыцці ўспрымае кнігі выдавецтва “Вита Нова” дырэктар Дзяржаўнага Эрмітажа, расійскі акадэмік Міхаіл Піятроўскі: “Па-першае, гэта добрая літаратура, па-другое — сур’ёзнае літаратурнаўства, увасобленае ў грунтоўных цікавых каментарыях, што суправаджаюць тэксты, напісаныя заўсёды найбуйнейшымі спецыялістамі, па-трэцяе — добры густ, які выяўляецца не толькі ў мастацкім падборы ілюстрацый, калі прыярытэт аддаецца лепшым творам кніжнай графікі, але і ў стыльным афармленні кожнай кнігі, ці ёсць тое літаратурная класіка ці сучаснае літаратурнаўства альбо гістарычнае даследаванне”.

і мастакоў. Прадстаўленыя работы падаліся візуальнымі паралелямі свету літаратуры, у які ўжо раз пераканаўшы: каштоўнасць ілюстрацыі — не ў яе самадастатковасці, а ў адэкватнасці канкрэтнай кнізе. Добрая ілюстрацыя можа несці ў сабе і адмысловыя вонкавыя праявы філасофскіх алюзій, алегорый ці проста — трапныя зрокавыя вобразы, якія раскрываюць, падкрэсліваюць сэнсавыя глыбіні само-

га тэксту, падтрымліваюць яго змест... Вось чаму “Вита Нова” ўлучае ў свае праекты розныя мастакоўскія індывідуальнасці, адкрываючы ім — традыцыйналістам і авангардыстам, сімвалістам і рэалістам — прастору для творчасці, свабоду ў выбары спосабаў працы тэксту, заахвочваючы эксперыменты з фактурай і колерам, спалучэнне класічных і аўтарскіх тэхнік. (Напрыклад, лаўрэат прэміі “Человек книги” Святлана Філіпава, ілюструючы “Чавянгур” А. Платонава, скарысталася парашковай тэхнікай: шкло, змолатая кава, фатаграфія).

Кнігі выдавецтва ілюстравалі такія розныя і знакамітыя майстры, як Мюд Мечаў (Масква), Барыс Няпомняшчы (Ноўгарад), Міхаіл Шэмякін, Барыс Забораў (Парыж), браты Г. А. В. Траўтот (Пецярбург — Парыж), Ларэта Абашыдзэ-Шэнгелія (Тбілісі). А яшчэ — знакаміты мультыплікатар Юрый Нарштэйн, артдырэктар пецярбургскага Імператарскага фарфоравога заводу Сяргея Русякоў, легендарны сцэнограф Эдуард Качаргін, найстарэйшы малдаўскі, а цяпер — піцёрскі майстар Ілья Багдэска...

Выстаўка, якая стала значнай падзеяй артжыцця Беларусі, выклікала і пачуццё шкадавання. Таму што кніг, якія і насамрэч уяўляюць сабою “татальны, абсалютны твор мастацтва” і захоўваюцца ў зборах Расійскай акадэміі мастацтваў, у Дзяржаўным Эрмітажы, няма нават у буйных бібліятэках нашай краіны.

На здымках: экслібрсы выдавецтва “Вита Нова” (папера, туш, пяро) — работа Аляксандра Фларэнскага; уладальнік прыза “Залаты яблык” міжнароднай біенале ілюстрацый ў Браціславе піцёрскі мастак Барыс Забірохін знаёміць беларускіх калег са сваімі літаграфіямі; малюнак Аляксандра Фларэнскага да кнігі Алега Грыгор’ева “Винохраниитель” (папера, туш); ілюстрацыя Міхаіла Гаўрычкава да рамана Эрнста Тэадора Амадэя Гофмана “Жыццёвыя гледжанні ката Мура” (папера, туш, пяро).

ART-нацёркі

Лана ІВАНОВА, фота аўтара

Дні культуры Беларусі ў Літве сталіся за апошні час самай буйной культурнай акцыяй нашай краіны ў замежжы. Сярод адметных падзей — выстаўка палотнаў класіка айчыннага жывапісу Вітольда Бялыніцкага-Бірулі з фондаў на шага Нацыянальнага мастацкага музея, канцэрт Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі, мерапрыемствы, прымеркаваныя да 90-годдзя Беларускага гісторы-

ка-этнаграфічнага музея Івана Луцкевіча. Міністэрства культуры Беларусі прайнфармавала нас пра візіт у Вільнюс міністра Паўла Латушкі. Там ён наведаў школу імя Францішка Скарыны з беларускай мовай навучання, дзе пры падтрымцы Дзяржаўнага літаратурнага музея Максіма Багдановіча ладзілася выстаўка да 120-годдзя з дня нараджэння паэта-класіка. У Нацыянальным гістарычным музеі Літвы П. Латушка азнаёміўся са станам захоўвання і ўключэння ў культурны ўжытак нашай краіны экспанатаў музея Івана Луцкевіча. І выказаў спадзею, што літоўскія навукоўцы падтрымаюць і прапанову аднаўлення гэтага музея ў Вільнюсе, і праект сумеснай віртуальнай экспазіцыі каштоўнасцей былога музейнага збору, якія знаходзяцца сёння ў Беларусі і ў Літве.

Новы канцэртны сезон адкрыў Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор калектыву Яўген Бушкоў запрасіў для ўдзелу ў праграме расійскіх салістаў Фрыдрых Ліпса (акардэон) і Святаслава Ліпса (фартэпіяна). Саліраваў на вялянчэлі наш Станіслаў Петчанка. Прагучала музыка В. А. Моцарта, С. Губайдулінай, Я. Падгайца, А. П’яцолы.

Экранным формам сучаснай японскай культуры прысвечаны новы праект Гарадской мастацкай галерэі твораў Л. Шчамялёва. Аўтар ідэі і куратар праекта “Сучасная культура Японіі: улюбёны погляд з Мінска” — малды дызайнер Ева Дзімітрыева правала тут ужо 3-ю лекцыю з відэапаказам, захапіўшы аўдыторыю сучаснай японскай субкультурай анімэ. Усіх цікаўных лектараў збірае ў галерэі штомесяц.

Ураджэнцу Рэчыцы Анатолю Шчогалеву няма і 30, а на яго рахунок — шэраг выставак у беларускіх, расійскіх, польскіх гарадах, пастаянны ўдзел у міжнародных фестывалях “Славянскі базар у Віцебску”, “Дах”. Яго імя — у Адзіным рэйтынгу прафесійных мастакоў Расіі, а творы ёсць у розных зборах больш як 20 краін. Графіка, жывапіс, копіі сяброўскіх шаржаў, падаронных зоркам эстрады і тэлебачання, фота, зробленыя “мабільнікам”, экспанаваліся на нядаўняй мінскай выстаўцы А. Шчогалева “Творчы допінг” у БДУ фізічнай культуры.

На здымку: В. Бялыніцкі-Біруля “Вясной навеяла” (палатно на кардоне, алей). 1945.

Эпоха Уладзіміра Крука

Экспромт з нагоды

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота Віктара Кавалёва

Летам наступнага года з дня нараджэння Уладзіміра Крука споўніцца восемдзсят пяць. А крыху раней, у лютым, адзначыць сваё васьмідзесяцігоддзе “ЛіМ” — наша газета. Яго газета. Дарэчы, лімаўцам Уладзімір Андрэевіч стаў акурат шэсцьдзесят гадоў таму, калі пасля дэмабілізацыі з вайскавай службы прыехаў у Мінск і ўладкаваўся працаваць шафёрам у рэдакцыю “ЛіМа”. А заняцця ў вольны ад працы час фатаграфіяў ды браць з сабою камеру ў рэдакцыйны камандзіроўкі яго прыхвацілі легендарны майстар, патомны беларускі фатограф І. Салавейчык, які працаваў у рэдакцыі газеты “Літаратура і мастацтва” з 1952 па 1960 год...

І зноў знамянальныя даты: першая публікацыя здымка, зробленага творча адораным лімаўскім кіроўцам, з’явілася амаль шэсць дзесяткаў гадоў таму — у 1952-м, а яшчэ праз пяць гадоў У. Крука, якому споўнілася трыццаць, прынялі ў творчы калектыў рэдакцыі — на працу фотакарэспандэнта. Праз яшчэ два дзесяцігоддзі лімаўцы віншавалі Уладзіміра Андрэевіча з залатым юбілеем. За вялікім бяседным сталом у ДOME літаратара сабраліся тады не толькі супрацоўнікі рэдакцыі, а героі ды аўтары нашых публікацый: пісьменнікі, вядомыя ўсім са школьных хрэстаматый, шануюныя дзеячы культуры. Апынуўшыся ў гэтай вялікай кампаніі, я спачатку адчула сябе ніякавата: у “ЛіМе” працавала толькі тры месяцы, ні сярод калег, ні сярод гасцей урачыстасці маіх раўналеткаў не было. Але з тым большай цікавасцю ўспрымалася шчырасць і мудрая дасціпнасць гэтых розных людзей, многія з якіх маглі не проста прылічыць сябе да знаёмцаў У. Крука, але і падзяліцца радасцю сяброўства з ім. Столькі ўхвальных слоў, па-народнаму сакавітых каламбураў, добрых жартаў адраасвалі яны “Валодзьо”, “Кручочку”, “Кручышчу”!

У гісторыі “ЛіМа” засталася яго фоталабараторыя — цеснаваты пакой за жалезнымі дзвярыма, з вечнай “святламаскіроўкай” на акне і пачэпленымі да шнурочкаў, як бялізна для прасушкі, праўленымі негатывамі. Лабараторыя Уладзіміра Андрэевіча запомнілася некалькім пакаленням лімаў-

Сімвалічна, што прэзентацыю альбома Уладзіміра Крука “На фотахвалях памяці” наладзіў менавіта Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. Сімвалічна і тое, што прымяркоўвалася падзея да Дня работніка культуры. Бо дзе яшчэ, як не ў гэтым гасцінным ДOME муз, і калі яшчэ, як не з нагоды такога прафесійнага свята, магла адбыцца кранальная сустрэча вельмі розных (у большасці нават не знаёмых між сабою) людзей, паяднаных праз творчасць вядомага майстра, які без малога паўстагоддзя вёў фоталетапіс беларускай культуры, нашага літаратурнага жыцця, ствараючы ўнікальны партрэт айчыннай творчай інтэлігенцыі!

цаў: тут быў і хлебасольны дом, і спавадальня, і дыскусійны клуб, і творчая кухня, і штаб рэдакцыі. Час-пачас дзверы гэтага пакоя былі расчыненыя; высока пад столлю няярка гарэла лямпачка, элегантны маладжавы гаспадар углядаўся ў яшчэ цёплую адгліцаваную картку, сталёвым нажом разак адскакаў лішняе і ставіў на яе адваротным баку кароткі немудрагелісты аўтограф — літаральна адным росчыркам пярэ. А ў газеце з’яўляўся подпіс: “Фота Ул. Крука”. Гэтае неўнармаванае “Ул.” было прынцыповай прывілеяй Уладзіміра Андрэевіча. Маўляў,

Уладзімір Андрэевіч ведаў нацыянальную інтэлігенцыю, таленавітую творчую моладзь, што называецца, у твар, шукаў і знаходзіў цікавыя моманты кулуарных стасункаў, рабіў выразны стоп-кадр жывой гаворкі, ніколі не бегаў па аддзелах, удакладняючы, каго ж урэшце ўвекапомніў на сваім здымку. Некалькі гадоў таму ён нават “паправіў” шануюны архіў, з якога нам даслалі здымак, патлумачыўшы, што гэта партрэт С. Аксакава, беларускага кампазітара першай паловы ХХ ст., зроблены У. Крукам. Пасля той публікацыі фотамайстар прыехаў

сапраўднага гаспадара неацэннай інтэлектуальнай уласнасці. Бо вядома, што здарылася з фотаархівам іншых выданняў пасля іх рэарганізацыі, блуканняў па розных адрасах, пераходу на камп’ютары і “лічбы”. Многія найцікавыя дакументы айчыннай гісторыі згінулі незваротна — у кошыках для папяровага смецця... А Уладзімір Андрэевіч ці не да апошняга дня свайго жыцця вырачаў, і не толькі нашу рэдакцыю, сваімі рарытэтнымі здымкамі.

Апроч неацэннага архіва дакументальна-мастацкіх здымкаў ён сабраў найкаштоўную калекцыю фотартрэтаў вядомых літаратараў, артыстаў, музыкантаў, мастакоў ды “падгляджаных” пільным рэпарцёрскім аб’ектывам будзённых і ўрачыстых імгненняў іх жыцця, — з аўтографамі, з адрасаванымі яму словамі падзякі, амацьянальнымі каментарыямі, дасціпнымі вершаванымі радкамі. Некалькі гадоў таму Уладзімір Андрэевіч зрабіў выбарку з такіх фотаздымкаў і заняўся складаннем свайго першага аўтарскага альбома. Але ўвасобіць задуманае ўжо не паспеў... Распачату працу годна завяршылі яго дачкі: дзякуючы ім альбом У. Крука “На фотахвалях памяці” не так даўно, накладам 80 экзэмпляраў, выпусціла ў свет мінскае ТАА “Артыя Груп”.

Густоўны, стыльны, элегантны, лананічны чорна-белы альбом. Колішнія лімаўскае асяроддзе: Пімен Панчанка, Нічыпар Пашкевіч, Таіса Бондар, Алесь Пісьмянкоў, Мікола Гіль, Раіса Баравікова, Алесь Марціновіч, Галіна Каржанеўская... Класікі: Максім Танк, Пятрусь Броўка, Міхась Лынькоў, Кандрат Крапіва, Іван Мележ, Васіль Быкаў, Янка Брыль, Янка Маўр, Васіль Вітка, Андрэй Макаёнак, Язэп Семжон, Іван Чыгрынаў, Ніл Гілевіч, Яўгенія Янішчыц, Уладзімір Караткевіч (апроч фота змешчаны сяброўскі шарж на самога У. Крука, зроблены пісьменнікам ва ўласным блакноце падчас адной імпрэзы і падораны фотамайстру). Парт-песеннік Адам Русак, “бацька

народнага хору” Генадзь Цітовіч, кампазітары Мікалай Аладаў, Уладзімір Алоўнікаў, мастак Арлен Кашкурэвіч, тэатразнаўца Анастоль Сабалеўскі, народныя артысты БССР Марыя Захарэвіч, Зінаіда Бандарэнка, кінарэжысёр Віталь Чацверыкоў... Оперная легенда — Ларыса Александроўская, якая пакінула свой аўтограф “Фокусніку, які ўмее фатаграфіаваць старэнькіх, як маладых”. І светлы душою, незабыўны рамантык і вучоны Алег Лойка, які сваё захапленне майстэрствам У. Крука выказаў у прыгожым параўнанні: “Ці не ўнук Скарыны Крук/ Пекніць беларускі друк...”

Падчас прэзентацыі ў музеі вядучы імпрэзы, пераўвасобіўшыся ў старажытнагрэчаскіх муз, выклікалі з залы ганаровых гасцей і ўручалі альбом. Паэты, прэзаікі, якім давялося працаваць разам з яго аўтарам, бываць у супольных творчых вандроўках... Хтосьці сам атрымаў гэтую кранальную часцінку неахопнага крукаўскага фоталетапісу. Але пераважалі сярод ганаровых гасцей блізкія людзі вядомых і незабыўных творцаў: удовы, дзеці, унукі, сваякі. Іх паяднала асоба Уладзіміра Андрэевіча, беларускага інтэлігента, далікатнага чалавека, які стаў сваім, амаль родным у многіх творчых сем’ях. Пра тое, што выданне альбома — яскравы прыклад пераемнасці пакаленняў, трапяткога стаўлення нашчадкаў да культурнай спадчыны, шанавання дзецьмі бацькоўскіх духоўных заветаў і традыцый, гаварылі прадстаўнікі сем’яў Міхася Лынькова, Кандрата Крапівы, Івана Мележа, Адама Русака... І ўсе пагаджаліся на думцы, што першы альбом трэба ўспрымаць як толькі пачатак вялікай справы прапаганды творчасці Уладзіміра Крука — праз наступныя выданні, праз пастаянныя экспазіцыі ў рэгіянальных краязнаўчых музеях, у школах. Праз яго фотаздымкі па знаеш Беларусь.

На здымках: Уладзімір Крук; вокладка альбома “На фотахвалях памяці”.

каб ведалі — не былі: здымак “У” Крука ёсць, але сам здымак — работа “Ул.” Крука.

Змяняліся галоўныя рэдактары — ён заставаўся ў сваёй легендарнай лабараторыі. Але аднойчы У. Крук пайшоў з “ЛіМа” ў часопіс “Тэатральная Беларусь”. І пачалося... Рэдакцыя доўгі час не магла знайсці адэкватную замену. На працу фотакарэспандэнта да нас уладкоўваліся энергічныя і амбітныя маладыя людзі, далёкія ад літаратурнага жыцця, ад сферы мастацтва. На творчых пленумах, музычных вечарынах, кніжных прэзентацыях, у тэатральным закусці іх трэба было літаральна вадзіць за руку, паказваючы, хто ёсць хто, каго трэба здымаць. А

у “ЛіМ” і далікатна заўважыў, што гэта, па-першае, не Аксакаў, а па-другое, не ім, Крукам, зроблены здымак. Аксакава яму і насамрэч давялося фатаграфіаваць (як і Якуба Коласа ў 1953-м). Змяціўшы сапраўдную фотавябву кампазітара і караценькі каментарый, мы выправілі міжвольную памылку...

Ён пайшоў з “ЛіМа”, забраўшы ўвесь рэдакцыйны фотаархіў: адбіткі, негатывы. Тагачаснае наша кіраўніцтва, пры ўсёй сімпатый да Уладзіміра Андрэевіча, абуралася: маўляў, не ягоная ж гэта ўласнасць, і не за свой кошт фотаматэрыялы набываў, а як нам без фотатэкі працаваць... Але час пераканаў: гэта быў па сутнасці адказны і прадбачлівы ўчынак

Прэмія — з будучыняй!

Лана ІВАНОВА

Нагадаю, што заснаваная прэмія Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь сумесна з Беларускім саюзам тэатральных дзеячаў, Беларускім саюзам кампазітараў ды Беларускім саюзам літаратурна-мастацкіх крытыкаў з мэтай падтрымкі айчыннага тэатральнага мастацтва і заахвочвання тэатральных дзеячаў, што паказалі найбольш яркія вынікі сваёй творчай працы на працягу 2009 — 2010 гадоў. Генеральным партнёрам новага праекта выступіў “Альфа-банк”. У конкурс уключылася 27 прафесійных тэатральных калектываў краіны, але кампетэнтная адборачная камісія дапусціла да фінальнага паказу толькі 12 спектакляў (спис намінантаў публікаваўся ў мінулым нумары “ЛіМа”). Іх і ацэньвала “Беларуская тэатральная акадэмія” — журы, у склад якога ўвайшло 112 спецыялістаў — прадстаўнікоў сцэнічнай творчасці, музычнай сферы, літаратурна-мастацкай крытыкі. Свае выніковыя адзнакі спадары

Галоўная інтрыга тэатральнага тыдня краіны прывяла да ўрачыстай развязкі: 10 кастрычніка на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі, у атмасферы святочнай і афіцыйнай, былі абвешчаныя вынікі беспрэцэдэнтнага конкурсу. Першага ў гісторыі айчыннага мастацтва творчага саборніцтва за Нацыянальную тэатральную прэмію.

судзі ўнеслі ў бюлетэні пасля прагляду апошняга спектакля-намінанта. У панядзелак урна з іх “галасамі” была ўскрыта падліковай камісіяй, і ўвечары адбылася цырымонія ўзнагароджвання пераможцаў.

Дарэчы, гэта была не “працакольная” ўрачыстасць, а яскравая музычна-тэатральная імпрэза — з шэсцем вядомых артасобаў да параднага ўваходу ў Вялікі тэатр па рытуальнай чырвонай дыянавай сцежцы, з паказам на яго сцэне самых відовішчых ансамблевых фрагментаў з оперных і драматычных твораў...

Аднак хто ж стаў лаўрэатам Нацыянальнай тэатральнай прэміі?

Фаварытам журы аказаўся... “Не мой” (п’еса Алены Калюновай і Аляксандра Гарцуева паводле апавесці Алеся Адамовіча “Нямко”, уласоблена Нацыянальным акадэмічным тэатрам імя Янкі Купалы). Найбольшая колькасць узнагарод. Прызнанне ў намінацыях “Лепшая сучасная беларуская пастаноўка” — для сучасных драматургаў і (або) рэжысёраў, якія стварылі пастаноўку паводле твора сучаснага беларускага аўтара; “Лепшая работа мастака-пастаноўшчыка” (сцэнаграфія, касцюмы — Барыс Герлаван, Алена Ігруша); “Лепшае музычнае афармленне спектакля” (кампазітар Алег Хадоска); “Лепшая жаночая роля” — Святлана

Анікей. Да таго ж “Не мой” разам з пастаноўкай оперы Дж. Вердзі “Набука” Вялікага тэатра падзяліў лаўры ў намінацыі “Лепшы беларускі спектакль”. Як “Лепшая рэжысёрская работа” адзначана пастаноўка Аляксея Ляляўскага “Драй швештэрн” паводле “Трох сёстраў” Антона Чэхава ў Беларускім дзяржаўным тэатры лялек. За “Лепшую мужчынскую ролю” ганараваны Павел Харланчук (спектакль “№13” паводле Рэя Куні Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”).

Апроч таго, выдатным майстрам айчыннай сцэны, народным артыстам Беларусі і СССР Тамары Ніжнікавай, Генадзьо Аўсяннікаву, Валянціну Елізар’еву, Расціславу Янкоўскаму былі ўручаны спецыяльныя ўзнагароды Міністэрства культуры краіны за ўнёсак у тэатральнае мастацтва Беларусі.

Падчас урачыстай цырымоніі міністр культуры Павел Латушка вызначыў праведзены конкурс як унікальную магчымасць пераканацца ў тым, што беларускі тэатр высокапрафесійны, сучасны, запатрабаваны глядачом. А гэта значыць, што ў Нацыянальнай тэатральнай прэміі, на думку міністра, ёсць будучыня.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

будзьце ўважлівымі да розных праяў, здабыткаў прозы, паэзіі, вядзіце дыскусію, не шкадуўце часу і газетнай, часопіснай плошчы на спрэчкі і ўдумлівыя развагі!

— **Часам апаненты СПБ падкрэсліваюць, што ў літаратуру вельмі квола ідзе моладзь...**

— Выказаць прэтэнзію да моладзі — справа небяспечная. Тым самым пазбаўляеш сябе ў пэўнай ступені будучыні. Яна, моладзь, ужо такая, якая ёсць, якой мы яе выхавалі... Абыду ўвагай і апанентаў... Па-першае, назаву некалькі імёнаў досыць маладых людзей. Паэты Рагнед Малахоўскі, Алякс Бараноўскі, Таццяна Сівец... Рагнед, дарэчы, узначальвае сёння часопіс "Бязрозга". Таццяна толькі што прызначаная галоўным рэдактарам часопіса "Маладосць". Алякс — нядаўні выпускнік Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта, аспірант Белдзяржуніверсітэта. Усе яны ўступілі ў СПБ, маюць уласныя кнігі. П'еса Таццяны Сівец папыхова ідзе ў Рэспубліканскім тэатры юнага глядача. Рагнед аб'ядноўвае вакол сябе паэтаў свайго пакалення. Дарэчы, уклаў некалькі кніг сваіх сяброў. Такая ініцыятыва — добры прыклад творчага супольніцтва.

Па-другое, у СПБ працуе секцыя па рабоце з моладдзю. Якраз яе задача — прыцягнуць моладзь у нашы шэрагі. Ці заўсёды гэта ўдаецца? Канечне ж, не. І я асабіста, і прэзідыум часта на гэтую тэму разважаем. Зусім не выпадкова і тое, што літаральна перад з'ездам прынята рашэнне пра тое, што частка сродкаў, атрыманых намі ад пастаянных партнёраў, спонсараў, будзе вылучана на стыпендыі маладым літаратарам. Па ініцыятыве Мінскай гарадской арганізацыі СПБ выдаём і бібліятэчку першых кніг маладых аўтараў. Праводзім конкурс літаратурнай моладзі. Часта звяртаемся да абмеркавання публікацый на старонках часопіса "Маладосць". Дарэчы, гэты часопіс абвясціў конкурс на лепшы мастацкі твор. Звяртаем увагу выдавецтваў на кнігі аўтараў-пачаткоўцаў, просім спрактыкаваных выдаўцоў зазірнуць у заўтрашні дзень, падумаць пра перспектывы развіцця айчынай літаратуры.

Аналізуючы прычыны пэўных пралікаў у рабоце з моладдзю, мы бачым і наступнае. Моладзь сёння, як, пэўна, і ў іншых галінах сацыяльнага ўладкавання, чакае ад літаратурнага занятку імгненнай аддачы. Але так, на жаль, ці мо нават на шчасце, не бывае. Таму ў сваёй заклапочанасці пра стварэнне пэўных умоў для заняткаў творчай працай усё ж вымушаны сказаць: літаратурныя вышыні наскокам не возьмеш. Дбанне за пісьмовым сталом, імкненне аглядзець жыццё ў самых розных праявах — гэта, пагадзіцеся, катаржная праца. Але ж дзверы, як кажучы, адчыненыя. Выдаецца часопіс "Маладосць". Ды і на старонках "ЛіМа" месца маладым паэтам, празаікам не шкадуецца. Ведаю, што ў выдавецтве "ЛіМ" з падтрымкай Міністэрства інфармацыі выходзіць кніга паэзіі "Мы — маладыя". Мне ўжо казалі, што яе варта разглядаць як анталогію сучаснай маладой паэзіі. І я

«Сказаць сваё слова...»

чакаю кнігу з нецярпеннем, са спадзяваннем, што яна спраўдзіць такія надзеі. Пачала з ініцыятывы Мінскага гарадскога аддзялення СПБ выходзіць серыя "Мінскія маладыя галасы".

— **Сёння Саюз пісьменнікаў Беларусі налічвае болей як 600 чалавек. Хто гэтыя літаратары, якія вядомыя асобы складаюць гонар творчай арганізацыі?**

— Гонар складаюць усе — і ўжо зробленымі справамі, і спадзяваннямі на будучыню. Кожны, хто адважна заявіў пра сваю прыналежнасць да прафесійнага пісьменніцкага цэха, —

“*І "Мастацкай літаратуры", і РВУ "Літаратура і Мастацтва", а мо і іншым выдавецтвам трэба задумацца над тым, што літаратурная крытыка таксама павінна стаць прадметам выдавецкай зацікаўленасці... А самае галоўнае — крытыка тады стане памагатым мастацкай прозы, паэзіі, тады выявіць увагу ў чытача, калі будзе не толькі апэратыўнай, але і самастойнай у выкладанні поглядаў на жыццё і час.*

гэта асоба. І да ўсіх я стаўлюся з надзвычайнай павагай... На памяці — 2005 год. Тады, дарэчы, мне часта задавалі пытанні падобнага кшталту. Іх, як правіла, вылучалі ў такім кантэксце, што, маўляў, лепшыя засталіся ў Саюзе беларускіх пісьменнікаў. Ды час паказаў, што на ідэю адкрыта і прама заявіць пра падтрымку дзяржаўнай палітыкі, асабіста Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі адгукнуліся многія, літаральна большасць. Якіх тады толькі бірак на нас не вешалі. І, маўляў, здрадзілі традыцыям. І выступаем супраць беларускай мовы, і іншыя заганы шукалі. А ўсё ж на самай справе дастаткова проста і відавочна: творчыя, здаровыя мастацкія сілы пажадалі бачыць мірнае развіццё палітычных, сацыяльных працэсаў, захацелі актыўна ўдзельнічаць у стваральнай працы, рэалізоўваць дзяржаўную палітыку. І, пагадзіцеся, хіба гэта задача культуры, літаратуры — пераварочваць свет, уносіць у грамадскае, сацыяльнае жыццё элементы хаосу, дэстабілізацыі?.. Дык вось, адказваючы на пытанне і самому сабе, хто ж стаў побач з намі, хто праявіў розум і мудрасць, я ўбачыў, што ў нашым саюзе знаходзіцца вядомыя і аўтарытэтныя паэты, празаікі, літаратуразнаўцы. Аўтарытэтныя, заўважце, паводле меркаванняў шараговых чытачоў. А гэта ж і ёсць галоўны крытэрыў у ацэнцы пісьменніцкай працы. Назаву хаця б некаторых. Празаікі Алякс Савіцкі, Георгій Марчук, Віктар Праўдзін, Анатоль Сулянаў, Уладзімір Саламаха, Сяргей Трахімёнак, Аляксандр Сакалоў, Алег Ждан, Алена Брва... Паэты Генадзь Пашкоў, Уладзімір Карызна, Раіса Баравікова, Вадзім Спрычан, Алякс Бадак, Міхась Пазнякоў, Віктар Гардзей, Мікола Мятліцкі, Тамара Краснова-Гусачэнка, Анатоль Аўруцін, Алег Салтук, Віктар Шніп, Юрый Сапажкоў... Дзіцячыя пісьменнікі Ва-

лянцін Лукша, Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Генадзь Аўласенка... Літаратуразнаўцы Уладзімір Гніламёдаў, Таццяна Шамякіна, Мікола Мікуліч, Іван Чарота... Творы шмат каго з іх выдаюцца не толькі ў Беларусі, але і за межамі нашай краіны. Найперш — у Расіі, іншым славянскім свеце. Так што спрэчкі, якія нам навязваюць, далёка не канструктыўныя і да сапраўднай творчасці не маюць ніякіх адносін.

— **Мікалай Іванавіч, і вы асабіста, і, відаць, увесь Саюз пісьменнікаў Беларусі дастаткова шмат увагі, сіл надаеце прадстаўленню беларускай літаратуры ў свеце, у Расіі, у прыватнасці...**

— І гэта для нас з'яўляецца істотным прыярытэтным кірункам. Так, згубіўся невядома дзе лозунг "Дружба народаў — дружба літаратур". Засталася толькі ў памяці старэйшага пакалення практыка зносін савецкага часу, калі выданне кнігі ў

Маскве было ў пэўнай ступені прызнаннем, новай прыступкай. Ды і тыражы колішніх савецкіх, а цяпер расійскіх часопісаў часам саступаюць тыражам нашых выданняў. Ды што пра ўчарашнія дэкларацыі!.. Мы спрабуем наладзіць новыя творчыя стасункі, выбудаваць новыя масты творчага павітання. Імкнёмся зрабіць правіламі жыцця трывалыя міжнародныя кантакты. Пісьменнікам гэта патрэбна як паветра. Увесь свет шматалічны, народы і краіны рухаюцца адно да аднаго. І сядзець сёння за зачыненымі дзвярыма — доля

“*Аналізуючы прычыны пэўных пралікаў у рабоце з моладдзю, мы бачым і наступнае. Моладзь сёння, як, пэўна, і ў іншых галінах сацыяльнага ўладкавання, чакае ад літаратурнага занятку імгненнай аддачы. Але так, на жаль, ці мо нават на шчасце, не бывае. Таму ў сваёй заклапочанасці пра стварэнне пэўных умоў для заняткаў творчай працай усё ж вымушаны сказаць: літаратурныя вышыні наскокам не возьмеш. Дбанне за пісьмовым сталом, імкненне аглядзець жыццё ў самых розных праявах — гэта, пагадзіцеся, катаржная праца. Але ж дзверы, як кажучы, адчыненыя.*

тых, хто застаецца ў мінулым. І невыпадкова вось ужо пяць гадоў запар з ініцыятывы Саюза пісьменнікаў і РВУ "Літаратура і Мастацтва" Міністэрства інфармацыі краіны запрашае ў Беларусь на міжнародны "круглы стол" "Мастацкая літаратура як шлях адно да аднаго" пісьменнікаў Расіі, Сербіі, Чарнагорыі, Польшчы, Украіны, Казахстана, Таджыкістана, Літвы, Балгарыі і іншых краін. Сцвярджаючы беларускія нацыянальныя прыярытэты ў галіне культуры, мастацкай

літаратуры, мы ўсё ж імкнёмся спасцігнуць і сусветныя працэсы, разабрацца, што нам дастады, што падыходзіць сэрцу і нашаму беларускаму народу, што ўяўляе інтарэс, з'яўляецца прыкладам дабрны, стваральніцтва, сцвярджэння прагрэсіўных гуманістычных ідэалаў.

Можна назваць шмат прыкладаў, калі беларускія аўтары асвойваюць прастору сусветнай класікі, перакладаюць на беларускую мову Дантэ Аліг'еры, Абая, Керыма Курбаняпесава, Бердыназара Худайназарава, Расула Рзу, ствараюць новыя пераўвасабленні паэзіі Аляксандра Пушкіна, Адама Міцкевіча... І тады далёкія і блізкія літаратуры становяцца сапраўдным фундаментам у развіцці нацыянальнага прыгожага пісьменства. Асабліва настойліва працуюць у галіне мастацкага перакладу Мікола Мятліцкі, Уладзімір Скарынкін, Казімір Камейша, Андрэй Цяўлоўскі, Іван Чарота... Дарэчы, нядаўна ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў удзелам пасольства Рэспублікі Казахстан у Беларусі праведзена была прэзентацыя кнігі Абая "Стэпавы прастор" у перакладзе на беларускую мову Міколы Мятліцкага. Колькі розных людзей там давалося сустрэць з ліку тых, хто паядноўвае дзве краіны, дзве культуры!.. І гэта не адзіны прыклад такога супрацоўніцтва, такой садружнасці. Папулярнасцю ў беларускага чытача карыстаюцца нумары часопіса "Нёман", прысвечаныя рускай літаратуры. Такія выпускі, між іншым, ажыццяўляюцца штогод. Партнёрам у рэалізацыі праекта выступае Пастаянны Камітэт Саюзнай Дзяржавы.

— **У Саюза пісьменнікаў Беларусі ёсць і свой часопіс — "Белая Вежа"...**

— Варта нагадаць, што мы стаім поруч з Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь і РВУ "Літаратура і Мастацтва", сузаснавальнікамі дзяржаўных літаратурна-мастацкіх выданняў "Польмя", "Нёман", "Маладосць" і газеты "Літаратура і мастацтва". А што да часопіса "Белая Вежа", галоўным рэдактарам якога з'яўляецца вядомы ў краіне публіцыст, дзіцячы пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Васіль Шырко, то выданне прадстаўляе Саюз пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, які мы стварылі ў снежні

2009 года сумесна з расійскімі калегамі. Мы вельмі сур'ёзна ставімся да гэтай грамадскай арганізацыі. Ужо сам факт стварэння такога саюза — сведчанне актыўнага ўдзелу літаратураў у інтэграцыйнай рабоце на карысць Беларусі і Расіі. Гэты момант для нас вельмі прынцыповы. Таму спадзяёмся на развіццё і Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, і, зразумела, часопіса "Белая Вежа". Будзем рады бачыць сярод партнёраў у гэтай справе і пісьменнікаў іншых постсавецкіх краін.

— **Мікалай Іванавіч, літаратура — гэта з'явы, падзеі, выкладзеныя ў творах паэзіі, прозы, драматургіі, у літаратурна-крытычных і публіцыстычных кнігах...**

— Вы ўсё хочаце вярнуцца да ідэі падсумоўвання... Добра, паспрабуем і на гэта адказаць. Канечне ж, такія з'явы заўважаны і сёння. Баюся некага пакрыўдзіць, але гатовы назваць тое, што і чытачы паспелі заўважыць, і калегі па пісьменніцкім цэху адзначылі. Назаву хаця б лаўрэатаў сёлетняй Рэспубліканскай літаратурнай прэміі "Залаты Купідон". Дарэчы, пра прэмію... Яна ў нейкай ступені дапаўняе Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь, паколькі зацверджана Саветам міністраў, і кожнае рашэнне кампетэнтнага журы праходзіць праз Міністэрства інфармацыі і ўрад. Дык вось, у гэтым годзе грашовую прэмію і мастацкую статуэтку "Залаты Купідон" атрымалі: Віктар Праўдзін — за кнігу прозы "Нелюбімыя гінуць", Мікола Мятліцкі — за зборнік паэзіі "На берэзе маім", Алена Масла ў намінацыі "Дзіцячая літаратура" — за кнігу казак "Першая прыгажурка", Уладзімір Сауліч — за кнігу нарысаў "Антэі Прыдзвіння", Алена Папова — за п'есы "Маленькі свет" і "Загінуўшая ад каханья", Казімір Камейша — за кнігу эсэ "Паміж кубкам і вуснамі", Канстанцін Нілаў — за цыкл песень "Вянок Беларусі", Таццяна Шамякіна — за зборнік літаратуразнаўчых прац, Сяргей Давідовіч — за паэтычны зборнік сатыры і гумару, Валерый Грышкавец — за кнігу перакладаў "Белой вежы свет". Ведаю, што творы гэтых аўтараў ёсць у бібліятэках, п'есы ставяцца ў тэатрах Беларусі і Расіі, іншых краін, напрыклад, песні на словы Канстанціна Нілава выконваюцца на самых прэстыжных сцэнічных пляцоўках.

А яшчэ на маім рабочым стале ляжыць цыкл раманаў акадэміка Уладзіміра Гніламёдава, прысвечаных беларускай вёсцы на розных этапах яе гістарычнага развіцця. У раманах — і Першая сусветная вайна, і жыццё беларускіх сялян у горы і радасці, і лёсы нашых суайчыннікаў з Заходняй Беларусі. А галоўнае, чым за душой бяруць гэтыя кнігі, — ёсць у іх такое светаўспрыманне, што непадзельна злучае чалавека з радзімай, роднай хатай. Чытаеш прозу Уладзіміра Гніламёдава і разумееш: чалавек здольны на многае, важна толькі заўжды заставацца асобай, сцвярджаць вакол сябе і ў самім сабе добрую жыццёвую мараль. Недарэмна Уладзіміра Васільевіча называюць у нашай краіне "акадэмікам літаратуры". І калі так адказна ўсе мы будзем ставіцца да літаратурнай працы, то, паверце, многія праблемы адпадуць самі сабой. А галоўнае — у нас пашырыцца кола чытачоў, мастацкая літаратура стане сапраўды запатрабаванай часткай нашай агульнанацыянальнай культуры.

Гутарыў
Сяргей ШЫЧКО

Васіль ШЫРКО

У шостым класе я захварэў на запаленне лёгкіх. Бацька на кані (маршрутныя аўтобусы тады не хадзілі) адвёз мяне ў Уздзенскую раённую бальніцу. Дзякуй Богу, пеніцылін быў не ў дэфіцыце, і немач пакрысе адступала. І вось тады тата разам з каўбасой, марынаванымі грыбамі і варэннем прынёс мне некалькі кніг. Сярод іх — таўшчэзны раман Ільі Гурскага “У агні”.

Не спяшаючыся (балазе, часу вольнага хапала) я адгарнуў першую старонку кнігі, пасля другую і забыўся пра ўсё на свеце. Дзень праляцеў, як адна хвіліна. Не памятаю, што еў, як давалі ўколы сёстры, пра што гутарылі суседзі па палаце. Сварлівыя Даўгалевіч і Караткевіч здаваліся казачнымі героямі. Для іх знішчыць роту немцаў — што раз плюнуць. А тэдама, прыдуркаваты: амаль гадзіну смаяць з гармат па пустым лесе, дзе даўным-даўно няма партызан.

Праз агонь

Праз шмат гадоў мне, зноў жа выпадкова, трапіла ў рукі кніга пляменніка Ільі Данілавіча — Васіля Гурскага. Яна была таксама пра вайну. І чымсьці, дальбог, нагадала шапказакідацкія творы яго дзядзькі. Штосьці накішталі: і тады рады да таго-та палка, дывізіі ордэнаў Суворова і Кутузава другой ступені адважна кінуўся ў атаку, а нагнённы яго прыкладам яфрэйтар Сідараў і сяржант Кабылін не далі маху, бо іх дывізія мела не менш ордэнаў, чым у радавога, а ступень не другую, а, чорт вазьмі, першую. Я прыкінуў: калі выкінуць гэты пералік назваў палкоў, дывізіяў, сцягоў, то кніга на траціну стане танчэйшай. Да таго ж, напісана яна на кепскай рускай мове: ні добрых эпітэтаў, ні выразнага дыялогу. Адным словам, я залічыў тады Васіля Гурскага, мякка кажучы, у дужа слабыя літаратары. І калі мне патэлефанаваў мой старэйшы сябра, зямляк, цудоўны драматург, светлы чалавек Алесь Махнач і прапанаваў даць рэкамендацыю для прыёму ў Саюз пісьменнікаў Гурскаму, я адмовіўся, пра што і сёння шкадую. Васіль Рыгоравіч напісаў пасля нямала праніклівых, цікавых і, ці не галоўнае, праўдзівых аповесцей, апавяданняў, нарысаў пра вайну і прыроду Уздзеншчыны, салаўінага куточка зямлі беларускай, якая дала краіне такіх славутых пісьменнікаў, як Фадзей Булгарын, Кандрат Крапіва, Паўлюк Трус, Пятро Глебка, Антон Бялевіч, Алесь Пальчэўскі, мой аднавясковец Алесь Якімовіч! Вось дзе даўно пара правесці чарговы Дзень беларускага пісьменства!

Не спяшаючыся (балазе, часу вольнага хапала) я адгарнуў першую старонку кнігі, пасля другую і забыўся пра ўсё на свеце. Дзень праляцеў, як адна хвіліна. Не памятаю, што еў, як давалі ўколы сёстры, пра што гутарылі суседзі па палаце. Сварлівыя Даўгалевіч і Караткевіч здаваліся казачнымі героямі. Для іх знішчыць роту немцаў — што раз плюнуць. А тэдама, прыдуркаваты: амаль гадзіну смаяць з гармат па пустым лесе, дзе даўным-даўно няма партызан.

Праз шмат гадоў мне, зноў жа выпадкова, трапіла ў рукі кніга пляменніка Ільі Данілавіча — Васіля Гурскага. Яна была таксама пра вайну. І чымсьці, дальбог, нагадала шапказакідацкія творы яго дзядзькі. Штосьці накішталі: і тады рады да таго-та палка, дывізіі ордэнаў Суворова і Кутузава другой ступені адважна кінуўся ў атаку, а нагнённы яго прыкладам яфрэйтар Сідараў і сяржант Кабылін не далі маху, бо іх дывізія мела не менш ордэнаў, чым у радавога, а ступень не другую, а, чорт вазьмі, першую. Я прыкінуў: калі выкінуць гэты пералік назваў палкоў, дывізіяў, сцягоў, то кніга на траціну стане танчэйшай. Да таго ж, напісана яна на кепскай рускай мове: ні добрых эпітэтаў, ні выразнага дыялогу. Адным словам, я залічыў тады Васіля Гурскага, мякка кажучы, у дужа слабыя літаратары. І калі мне патэлефанаваў мой старэйшы сябра, зямляк, цудоўны драматург, светлы чалавек Алесь Махнач і прапанаваў даць рэкамендацыю для прыёму ў Саюз пісьменнікаў Гурскаму, я адмовіўся, пра што і сёння шкадую. Васіль Рыгоравіч напісаў пасля нямала праніклівых, цікавых і, ці не галоўнае, праўдзівых аповесцей, апавяданняў, нарысаў пра вайну і прыроду Уздзеншчыны, салаўінага куточка зямлі беларускай, якая дала краіне такіх славутых пісьменнікаў, як Фадзей Булгарын, Кандрат Крапіва, Паўлюк Трус, Пятро Глебка, Антон Бялевіч, Алесь Пальчэўскі, мой аднавясковец Алесь Якімовіч! Вось дзе даўно пара правесці чарговы Дзень беларускага пісьменства!

Васіль Рыгоравіч усё жыццё настаўнічаў, родных мясцін не пакідаў, хоць была магчымасць, і жыў сёння ў вёсцы Стальбоўшчына, дзе вучыў дзяцей разумнаму, добраму, вечнаму. Надзвычай гасцінны, вясёлы, ён не зважае на хваробы, малады душой. Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец нярэдка распавядае пра сваю першую сустрэчу з Васілём Гурскім, які сыграў яму на... піле, расказаў нямала анекдотаў і незвычайных гісторый, звязіў да гэткага ж, як і сам, сябра.

Васіль Рыгоравіч усё жыццё настаўнічаў, родных мясцін не пакідаў, хоць была магчымасць, і жыў сёння ў вёсцы Стальбоўшчына, дзе вучыў дзяцей разумнаму, добраму, вечнаму. Надзвычай гасцінны, вясёлы, ён не зважае на хваробы, малады душой. Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец нярэдка распавядае пра сваю першую сустрэчу з Васілём Гурскім, які сыграў яму на... піле, расказаў нямала анекдотаў і незвычайных гісторый, звязіў да гэткага ж, як і сам, сябра.

Васіль Рыгоравіч усё жыццё настаўнічаў, родных мясцін не пакідаў, хоць была магчымасць, і жыў сёння ў вёсцы Стальбоўшчына, дзе вучыў дзяцей разумнаму, добраму, вечнаму. Надзвычай гасцінны, вясёлы, ён не зважае на хваробы, малады душой. Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец нярэдка распавядае пра сваю першую сустрэчу з Васілём Гурскім, які сыграў яму на... піле, расказаў нямала анекдотаў і незвычайных гісторый, звязіў да гэткага ж, як і сам, сябра.

Васіль Рыгоравіч усё жыццё настаўнічаў, родных мясцін не пакідаў, хоць была магчымасць, і жыў сёння ў вёсцы Стальбоўшчына, дзе вучыў дзяцей разумнаму, добраму, вечнаму. Надзвычай гасцінны, вясёлы, ён не зважае на хваробы, малады душой. Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец нярэдка распавядае пра сваю першую сустрэчу з Васілём Гурскім, які сыграў яму на... піле, расказаў нямала анекдотаў і незвычайных гісторый, звязіў да гэткага ж, як і сам, сябра.

Мне ж згадалася размова з Аляксандрам Труханам, дырэктарам таварыства паліўнічых і рыбаловаў Уздзеншчыны.

— А Васіль Гурскі, мой калега па літаратурным цэху, яшчэ ходзіць па паляванні? — запытаўся я ў Трухана.

— Мысленна з намі, — усміхнуўся Аляксандр Васільевіч. — Яму праз год дзевяноста, больш “палое” ў кнігах. Яго “Разумная казуля” вядома ўсім у раёне. Хто верыць у прыгоды, апісаных Гурскім, хтосьці сумняваецца ў іх праўдзівасці, але чытаюць захлёбваючыся. Быццам наяве бачыш, як казуля ідзе да людзей і вядзе іх да свайго дзіцяці, якое трапіла ў пастку. А хітры дзік, мудры заяц? Яны з намі.

Мне ж згадваецца, як старшыня СПБ М. Чаргінец, адкрываючы з’езд, першаму даў слова майму земляку Васілю Гурскаму, старэйшаму літаратару Беларусі, ветэрану Вялікай Айчыннай вайны, партызану, франтавіку, Настаўніку з вялікай літары.

Громам апладысентаў стрэлі калегу па пярэ сярбы саюза. Ён проста і дасціпна распавядаў, як стаў настаўнікам, хадзіў у школу па лясных дарогах, разгавяў начное жыццё дзікіх жывёл, вучыў дзяцей разблытваць сляды лясных насельнікаў, распавядаў, як яны жывуць, здабываюць харч.

Стаўшы паляўнічым, Гурскі яшчэ больш даведаўся пра вераломства ваўка, хітрасць лісы і пра зайца, якому так цяжка выжыць сярод шматлікіх ворагаў. Пазней сталі выходзіць кнігі пра жыццё звяроў і птушак: “Жывы падарунак”, “Пушыстая гасця”, “Паляўнічы гонар” і іншыя.

— Я хачу прывіць дзецям і дарослым любоў да прыроды, — гаворыць Васіль Рыгоравіч, — бо многія звяры і птушкі просяць чалавека пра дапамогу.

Зрэшты, і апошнія кнігі Васіля Рыгоравіча пра вайну радуюць. “Цяжкую дарогу” (апавяданні, нарысы) я прачытаў з захапленнем. Мора добра, чысціні, веры ў заўтрашні дзень.

Па прыступках да Сонца

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Адна з аповесцей старэйшага нашага пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі, прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, аўтара шматлікіх кніг раманаў, аповесцей, апавяданняў, публіцыстыкі Алесь Савіцкага, называецца “Самы высокі паверх”.

“Паверхі чалавечнасці” — так назваў сваю рэцэнзію на твор земляка Валянцін Лукша ў “Чырвонай змене”.

Дык вось, калі мерыць гэтай важкай пробай увесь жыццёвы і творчы шлях Алесь Ануфрыевіч, то ягоны паверхі сёння склалі б сапраўдны высотны шматпавярховік.

Не так даўно, на пачатку лета, мы з Савіцкім чарговы раз пабывалі ў нашым родным Полацку. І па даўняй завяздзёнцы падняліся на Вал Івана Грознага да хаты, адкуль пачынаўся шлях маленькага палачаніна ў вялікі свет, шлях, які прыводзіў яго разам з іншымі воінамі-вызваліцелямі да сцен звергнутага фашысцкага рэйхстага, шлях, які вёў яго на берагі сібірскага рэк, на будаўніцтва Брацкай ГЭС, бяскрайнія абсягі далёкіх гор і мораў, тайгі і родных бароў.

Шлях, які ўвасобіўся не толькі ў напісаны радкі, але шчодрата быў акроплены крывёй і потам.

Але той падмурак, закладзены на старажытным полацкім гарадзішчы, дзе вірлівая Палата ўпадае ў магутную Дзвіну, аказаўся настолькі трывалым і моцным, што жыццёвы будынак узведзены на грунце, здольным вытрымаць любыя выпрабаванні і ўстаяць пад напорам вятроў і стыхій.

Падлеткам Савіцкі пайшоў змагацца з ворагамі. І ў партызанскім атрадзе, і ў шэрагах байцоў Чырвонай Арміі ніколі не хаваўся за спіны паплечнікаў, не шукаў выгодных цёплых месцаў, сумленна і самааддана нес налёжку ратную службу.

І ў літаратуру прыйшоў як радыва — у запыленых салдацкіх ботах і прабітай куляй гімнасцёрцы. Паступіць у Літінстытут без сярэдняй адукацыі, атрымаваючы яе паралельна вечарамі (пасля вучобы і работы, каб пракарміць сябе), закончыць аспірантуру і напісаць у гэты час першую аповесць мог толькі мужны, загартаваны ў ваенных буднях чалавек.

Аповесць тая называлася “Кедры глядзяць на мора” і стала вынікам паездкі на Брацкую ГЭС. Крытыка заўважыла твор маладога аўтара. З’явіліся ўхвальныя

водкукі на старонках беларускіх і ўсесаюзных выданняў. З яе і пачалі ўзводзіцца творчыя паверхі пісьменніка.

Наступны раман Савіцкі пісаў ужо пра родны Полацк. Ён называўся “Жанчына”, і героямі яго былі рабочыя і інжынеры завода шкловалакна. Хоць раман і быў на так званую “рабочую тэму”, але пісьменніка ў першую чаргу цікавілі жыццёвыя калізіі, духоўны свет герояў. Раман карыстаўся вялікай папулярнасцю ў землякоў.

Да ваеннай тэмы былы партызан і франтавік падыходзіў спакваля. Трэба было, каб выспелі, аформіліся ў радкі тыя няпростыя ўспаміны, каб прыйшло асэнсаванне ўласнага і людскога подзвігу. Адны толькі назвы раманаў пра многае гавораць — “Верай і праўдай”, “Зямля не раскажа”, “Літасці не чакай”, “Памерці заўсёды паспееш”.

Мяне асабіста ўражвае маленькая аповесць “На ўзараным полі” — пра тое, як падлетак-партызан, якога, аберагаючы ад лішняй небяспекі, камандаванне адпраўляе разам з пажылым байцом капаць бульбу для атрада, прымае няроўны бой з гітлераўцамі, у якім абодва гінуць.

Трагічная ваенная праўда — як у творах Быкава, Васільева, іншых яркіх пісьменнікаў ваеннага пакалення.

Думаецца, няма патрэбы пералічваць усё напісанае Савіцкім. Яго выдадзеныя толькі на беларускай і ў перакладах на рускую мову кнігі занялі б не адзін стэлаж, не адну ёмістую шафу. А яны ж увасабляліся і на армянскай, украінскай, славацкай, узбекскай, туркменскай, казахскай і іншых мовах.

Ладны набытак мае Алесь Ануфрыевіч у жанры дакументалістыкі, публіцыстыкі. А яго яркія выступленні на творчых вечарынах, на радыё і тэлебачанні заўсёды ўражваюць слухачоў.

Для мяне Савіцкі — яшчэ і полацкі чалавек, старэйшы сябра і паплечнік. Я не раз пісаў пра тое, як зямляк ставяцца да асобы гэтага легендарнага чалавека, якому яны надалі пачэснае званне ганаровага грамадзяніна горада.

Полацк, Дзвіна, Сафія заўсёды прысутнічаюць у нашых размовах і ў час праходак па набярэжнай Свіслачы ў Мінску, і ў час сумесных вандровак па Беларусі, і вядома, у родным горадзе, куды мы часта выбіраемся разам.

Ніводзін пісьменнік-зямляк не быў абыдзены ўвагай Алесь Ануфрыевіч. Каля яго спагаднага сяброўскага цяпелыца пабывалі і пагрэліся душой Тарас Хадкевіч і Валянцін Лукша, Міхась Барэйша і Іван Стадольнік, ён па-бацькоўска сачыў за спробай пяра Уладзіміра Арлова і Ірыны Жарнасек, Лявона Неўдаха і Надзеі Салодкай...

Сяброўства з яго былым камісарам, дырэктарам Вароніцкай сярэдняй школы Іванам Іванавічам Стрыкелем, былым сакратаром Полацкага райкома партыі, укладальніцай кнігі “Памяць” Святланай Чарняўскай было ўзорам цешліва і вернасці чалавечых адносін.

Апошнім часам мы не раз гутарылі перад мікрафонам Беларускага радыё, разважалі пра наш час і яго праблемы на старонках беларускіх газет і часопісаў. Мне пашчасціла стаць укладальнікам і аўтарам прадымовы да яго кнігі публіцыстыкі “Сонца на ўсіх адно”, якая неўзабаве павінна выйсці ў адным са сталічных выдавецтваў. Дарэчы, там разам з артыкуламі, інтэрв’ю, эсэ змешчаны і цікавыя ўспаміны пра Караткевіча.

Шмат гадоў будзе свае жыццёвыя і творчыя паверхі выдатны чалавек і пісьменнік Алесь Савіцкі. І хай гэтая стваральная будоўля працягваецца як мага даўжэй, і хай высокі магутны гмах яго жыцця і творчасці заўсёды радуе нас сваёй веліччу і прыгажосцю!

Ігар ДЗЕНІСЕНКА

Праўда і толькі праўда

Лад жыцця ў той ці іншай ступені кладзе адбітак на творчы шлях кожнага пісьменніка. У першую чаргу празаіка. Пры тым гэты ўплыў больш моцны і значны, калі літаратар сам не проста шмат перажыў, а і быў сведкам і ўдзельнікам векапомных падзей. Пацвярджэнне таму і мастакоўская біяграфія Уладзіміра Федасеенкі.

у чым блізка паміж сабой. Усе яны прадстаўнікі таго пакалення, да якога належыць сам У. Федасеенка, а ў іхніх біяграфіях можна знайсці пэўныя факты з ягонага жыцця. Гэта, зразумела, больш датычыць тых, каго аўтар у пэўнай ступені “спісваў” з сябе.

Вартасць раманаў У. Федасеенкі, канечне ж, не толькі ў тым, што ў іх, скажам так, мала прадуманага. Для паўнаватарасных мастацкіх твораў, як вядома, аднаго гэтага мала. Адметнасць іх і ў тым, што пісьменнік удала кампануе сюжэт, не абыходзячы вострых момантаў у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Апроч таго, навідавоку дынамізм дзеяння, вострасюжэтнасць.

Асабліва гэта датычыць першага рамана “Дубовая Града”, у якім барацьба моладзі з гітлераўскімі акупантамі пададзена так пераканаўча, што ствараецца ўражанне, нібыта сам прысутнічаеш пры ўсім, што адбываецца: ідзеш у разведку, чакаеш набліжэння варагага цяжніка, падрываеш яго. Зноў жа нічога прадуманага, узятага напавяр, таму і ўнікае такое суперажыванне з “хлопцамі апошняй вайны” (выраз Івана Навуменкі) і ў рамана “Віхры на скрыжаваннях”, які з’яўляецца як бы працягам папярэдняга.

Да гэтай дылогіі прымыкае і раман “Пасля смерчу”, ужо з назвы якога відаць, што ў ім аўтар звярта-

ецца да пасляваенных падзей. Тым не менш не абмінае і тэму Вялікай Айчыннай. Героі твора зусім нядаўна развіталіся са зброяй. Ім аднаўляць разбураны ворагам родны горад над Сожам. Ім жа і прывыкаць да новага жыцця, такога не падобнага да ранейшага. Аказваецца, гэта не так і проста. Ужо няма варага, але ёсць і такія людзі, перш чым назваць якіх сябрамі, трэба шмат падумаць.

Не абмінаючы вострых момантаў, У. Федасеенка піша пра ўсё з характэрнай для яго палемічнай завострасцю, адстойваючы менавіта сваю ўласную пазіцыю, успрымаючы тое, што тады адбывалася так, як бачыў сам. У падобным поглядзе ёсць і некаторая катэгарычнасць, а ў ацэнцы падзей нярэдка прысутнічае юнацкі максімізм, але гэта такая праўда, якой нельга не захапляцца, бо гэта праўда юнакоў вайны. Праўда тых, хто заваяваў для нас Перамогу.

Крыху ў іншым плане напісаны раман “Мутныя росы”, які нядаўна папоўніў “Бібліятэку Саюза пісьменнікаў Беларусі”. У гэтым творы востра гучыць і экалагічная тэма. Вельмі важны такі момант: раман “Мутныя росы” быў завершаны ў 1999 годзе. На той час яшчэ мала хто ўсур’ез задумваўся над тым, наколькі флора і фаўна нашага краю, асабліва роднага У. Федасеенку Палесся, патрабуе да сябе паважлівага

стаўлення, іначэй прыроднае багацце загіне, не будзе што перадаць у спадчыну нашчадкам.

Уладзімір Федасеенка адным з першых узняў свой голас — не толькі пісьменніка, а і грамадзяніна — у абарону ўсяго жывога на зямлі. Але тэма прыроды ў “Мутных росах” не засланяе і іншыя тэмы. Па-ранейшаму да адлюстравання жыцця пісьменнік падыходзіць маштабна. У полі ягонага зроку не толькі сучаснасць, што адпавядае часу напісання гэтага твора. Расказваецца і пра калектывізацыю, і пра барацьбу з гітлераўскімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, з якой

У. Федасеенка, без перабольшання, вырас як пісьменнік.

Увогуле, калі мець на ўвазе разгортванне характару галоўнага героя Антона Сіроткіна, то ў гэтым развіцці акурат зыходны момант і звязаны з нядаўняй вайной, якая не толькі не абмінула Сіроткіна, а і назаўсёды пакінула ў ягонай душы незагойную рану: Антон страціў блізкіх людзей, якіх забілі фашысты. Калі што і прытупляе ягоны боль, дык толькі тое, што і сам не застаўся ў баку ад усенароднай барацьбы, змог адпомсціць ворагу.

Дарэчы, тыя часткі рамана, у якіх адбываецца зварот да ваенных падзей, выглядаюць асабліва пераканаўчымі. У пэўнай ступені У. Федасеенка піша як бы з натуры. На пераканаўчасць, праўдзівасць таго, пра што расказваецца, шмат уплывае ўласны аўтарскі досвед, пачэрпнуты з часу партызанства. Гэтаксама ўдаліся аўтару і лірычныя адступленні, калі падаюцца маляўнічыя краявіды палескай зямлі. Праўдзіва, хораша расказаў, напрыклад, ён пра жыццё ваўчынай сям’і. Тут ужо шмат у чым выявіўся ягоны вопыт заўзятага паляўнічага, які цудоўна ведае паводзіны гэтых драпежнікаў.

Не абыдзены вострыя моманты і пры ўзнаўленні жыцця пасляваеннай вёскі. Гэта таксама сведчыць на карысць таго, што аўтар рамана “Мутныя росы” далёкі ад таго, каб ідэалізаваць рэчаіснасць. Урэшце, гэта і ў характары У. Федасеенкі: заўсёды гаварыць праўду, не зважаючы на тое, падаецца гэта некаму ці не. Такой праўдзівасцю і прываблівае ягоная творчасць.

Глеб ЛІСІЦКІ,
фота Віктара Падуты

З люббай сэрцу Любані

Яшчэ не так даўно любілі паўтараць, што менавіта сам чалавек — стваральнік свайго лёсу. У пэўнай ступені гэта так, таму што тое, як пражыць, у многім залежыць ад нас саміх, а вось колькі пражыць... Тут ужо не нам вырашаць, бо ўсё ж ёсць штосьці загадзя наканаванае, таму, у якія б складаныя варункі некаторыя ні траплялі, усё адно яны застаюцца жывымі, іхні ўзрост адмярае ім новыя і новыя гады. Сведчанне таму — лёс Івана Муравейкі.

складаў розныя куплеты і гумарыстычныя вершы, у якіх высьмейваў нядабайных вясцоўцаў. Зразумела, хлапчуку хацелася браць з хроснага прыклад. А тут яшчэ на Ваню Муравейку, калі ён вучыўся ў чацвёртым класе, звярнуў ўвагу ягоны настаўнік Мікалай Паўлавіч Лобан, будучы знакаміты беларускі пісьменнік Мікола Лобан. Пазней падтрымаў ягоныя творчыя памкненні і Міхась Клімковіч.

Кім стаць у далейшым, І. Муравейка канчаткова вызначыўся пасля заканчэння сярэдняй школы і паступіў у Камуністычны інстытут журналістыкі ў Мінску. На

жаль, доўга вучыцца не давялося, бо ў 1939 годзе быў прызваны на службу ў армію. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, удзельнічаў у баях на Заходнім фронце. Пасля ранення лячыўся ў шпіталі, вучыўся ў Новасібірскім ваенна-пяхотным вучылішчы. У званні малодшага лейтэнанта трапіў на Паўднёва-Заходні фронт. Давялося быць і карэспандэнтам вайсковых газет. Пасля разгрому фашыскай Германіі служыў у складзе Цэнтральнай групы савецкіх войск у Германіі.

Дэмабілізаваўся па стане здароўя і вярнуўся на родную Любаншчыну. Іншага і не дадзена было, калі ў сэрцы жыло тое, што парэальна нядаўна падказала яму змест верша “Тут мае карані”:

*Тут мае карані,
Тут заўжды я жыў,
У краі бацькоўскім мне любя.
Нават на Мінск і на Маскву
Не прамяняю цябе, мая Любань.*

Любаншчыну пакідаў толькі ў 1962 — 1964 гадах, калі вучыўся ў Маскве на Вышэйшых літаратурных курсах. А так да выхаду на пенсію працаваў у рэдакцыі раённай газеты. Быў адказным сакратаром, рэдактарам, потым зноў адказным сакратаром... І, канечне ж, працягваў пісаць. Першая кніга паэзіі “Песня над

палямі” выйшла ў 1955 годзе. Годам пазней з’явілася другая — “Ручаінікі”. Калі першая была “дарослай”, то “Ручаінікі” сваёй лёгкай, свежай плынню ўліліся ў паўнаводную раку беларускай дзіцячай літаратуры.

З гэтага моманту і вызначыўся асноўны кірунак у творчасці І. Муравейкі, які ён убачыў у тым, каб пісаць для хлопчыкаў і дзяўчынак. Так пісаць, каб тое, што з’яўляецца з-пад пяра, радала іх, захапляла, дапамагала пазнаваць свет і людзей. У розных жанрах працаваў: кароткі верш, сюжэтны верш, казка, вершаванае апавяданне. Толькі для чытача, асабліва маленькага, не жанр важны, а тое, пра што і як расказваецца ў тым ці іншым творы. Лепшыя ж творы І. Муравейкі — займальныя, дасціпныя, вясёлыя. Таму так прыхільна былі сустрэты ягоныя кнігі “Вось якія мы” (1958), “Пра работу і ляноту” (1960), “Сняжынкі-смяшынкі” (1962), “Няхай сонца не заходзіць” (1981), “Я прадумаў казку” (1985) і іншыя.

Аднак І. Муравейка не развітаўся і з дарослай паэзіяй, да ўсяго пісаў сагтырычныя і гумарыстычныя вершы. Цягам гадоў узяўся і за прозу, пра што, у прыватнасці, засведчылі кнігі “Прынес з вайны” (1991) і “Я — Іван з

Беларусі” (2010), у якіх значную частку тэксту займаюць фразавыя запісы, а таксама апавяданні, творы іншых жанраў.

“Не закончылася для мяне вайна” — так назваў І. Муравейка і адзін са сваіх вершаў. У ім тое, што не дае яму спакою ўжо не адно дзесяцігоддзе, перажытае, якое ўваходзіць і ў сённяшні дзень. У ім — часцінка лёсу аднаго з тых, хто прынес нам Перамогу:

*Я капаю грады каля хаты,
Слухаю расчулена вясну...
Шоргнула па камені лапата —
Даўні боль па сэрцы сёкануў.*

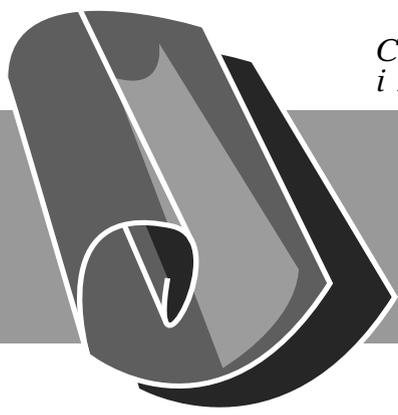
*На вайне быў кожны землякопам.
Так, і я капаў да мазалёў —
Бліндажы, транізі і аковы
І... магілы для сваіх сяброў.*

*Не закончылася ў сарак пятым
Для мяне вайна. Хіба ж не бой? —
Шоргнула па камені лапата —
Сёкануў па сэрцы даўні боль.*

Што датычыць верша “Я — Іван з Беларусі”, які і даў назву ягонай нядаўняй кнізе, то ў аснову яго пакладзены рэальны факт:

*Ва ўсім свеце прызналі мяне,
Незламанага ў буры і скрусе,
Калі я на рэйхстага сцяне
Распісаўся: “Іван з Беларусі”.*

Іваны ж — людзі жывучыя. Асабліва тыя з іх, якія добра памятаюць свой род. Як І. Муравейка. Воін-пераможца, пісьменнік, грамадзянін. І проста душэўны, харошы чалавек з люббай ягонаму сэрцу Любані. Адзін з многіх-многіх, каго называюць беларусамі.

Паміж дзяржавамі-суседзямі

Ірына ТУЛУПАВА

— Валянціна Пятроўна, конкурс “Мой Багдановіч” — міждзяржаўны і тым надзвычай цікавы нам, беларусам. Бо вельмі ж хочацца пераканацца: культуру нашай краіны ведаюць, ведаюць яе выбітных асоб. І інфармацыя гэта прыходзіць не толькі праз электронныя СМІ, праз тэлебачанне, але і праз далучэнне да нашай літаратуры, да мастацкага слова.

— Зразумела, і конкурс “Мой Багдановіч” задуманы намі як міждзяржаўны па дзвюх асноўных прычынах. Па-першае, гэта імя дарагое не толькі беларусам: жыццёвы і творчы шлях класіка знітаваны з Расіяй і Украінай — з такімі гарадамі, як расійскія Ніжні Ноўгарад і Яраслаўль, украінская Ялта. Па-другое, наша бібліятэка амаль 40 гадоў сябрае з Бранскай абласной навуковай універсальнай бібліятэкай імя Ф. І. Цютчава і Чарнігаўскай абласной універсальнай навуковай бібліятэкай імя У. Г. Караленкі. За гэтыя гады мы не толькі наладзілі цесныя прафесійныя стасункі, але і па-сапраўднаму парадніліся, а ў блізкіх людзей — адзіных святы і будні. Конкурс, прысвечаны 120-годдзю Максіма Багдановіча, гарача падтрыманы нашымі калегамі.

— Наколькі ж магчымыя сёння трывалыя творчыя стасункі з нашымі блізкімі суседзямі, абмен літаратурай? Які вопыт у гэтым мае сучасная бібліятэка?

— У наступным годзе супольна з бранскімі і чарнігаўскімі калегамі мы адзначым 40-годдзе нашага сяброўства. Праз усе гэтыя гады мы стваралі карпаратыўныя інфармацыйныя рэсурсы, абменьваліся не толькі каштоўным вопытам працы, але і мясцовымі перыядычнымі выданнямі, кнігамі, дзякуючы якім маглі назіраць за бібліятэчным і культурным жыццём адно аднаго, папулярныя творчыя стасункі сваіх пісьменнікаў. У 2011 годзе па ініцыятыве бранчан стартваў новы праект — “Літаратура не ведае межаў. Чытаем разам”, які дазволіць чытачам трох сумежных абласцей пазнаёміцца з сучаснай мастацкай літаратурай славянскіх дзяржаў, абмеркаваць кнігі. Паводле праекта, кожны ўдзельнік на свой выбар прапануе памежным бібліятэкам пазнаёміць чытачоў з творчасцю трох-чатырох сучасных аўтараў, правесці чытацкую канферэнцыю, арганізаваць чытацкі форум і збор меркаванняў аб працы чытачым, на бібліятэчных сайтах прадставіць ход рэалізацыі праекта. Маём на мэце прыцягнуць увагу чытачоў розных узростаў і інтарэсаў да сучасных твораў мастацкай літаратуры сумежных славянскіх дзяржаў; дапамагчы ў развіцці чытацкіх гуستاў і пашырэнні кругагляду, раскрыцці патэнцыялу і творчай фантазіі бібліятэкараў

Гомельская абласная ўніверсальная бібліятэка імя У. І. Леніна сёлета абвясціла міждзяржаўны прафесійны конкурс бібліятэкараў “Мой Багдановіч”. Гэта адна з ініцыятыў у шэрагу падобных у папулярнасці беларускай літаратуры па-за межамі нашай краіны. Пра сучасныя клопаты ў падтрымку чытання і асветы “ЛіМу” распавядае дырэктар Валянціна Дуброва.

па прасоўванні чытання лепшых твораў сучаснай літаратуры дзяржаў-суседзяў; умацаванне добрасуседскіх адносін памежных тэрыторый.

— На вашу думку, ці запатрабаваны літаратурныя спаборніцтвы, накіраваныя на конкурс, прымеркаваны да юбілею Максіма Багдановіча?

— Паводле палажэння, конкурс “Мой Багдановіч” праводзіцца сярод маладых бібліятэкараў і чытачоў (ва ўзросце да 30 год) Гомельскай, Бранскай і Чарнігаўскай абласцей. Удзельнікі могуць прадставіць свае працы ў трох намінацыях: “малая проза” (апаўяданне, эсэ), “паэзія” і “выяўленчае мастацтва” (жывапіс, малюнак). Галоўнае, каб іх працы, якія паказваюць жыццё, творчасць М. Багдановіча і месцы, звязаныя з яго імем, раскрылі вобраз класіка беларускай літаратуры.

Як паказала практыка, конкурсы выклікаюць цікавасць як у чытачоў, так і ў супрацоўнікаў бібліятэк. У 2008-м, да свайго 80-годдзя, наша бібліятэка аб’явіла абласны літаратурны конкурс “Даруй мне тишы сво-

их библиотек”, у якім прынялі ўдзел не толькі жыхары Гомельшчыны. Гэта гаворыць пра тое, што за жыццём бібліятэкі ўважліва сочаць не толькі праз мясцовыя СМІ, але і праз Інтэрнэт (палажэнні пра конкурсы мы абавязкова размяшчам на сайце бібліятэкі — goub.org).

— Конкурс “Мой Багдановіч” праходзіць у межах акцыі “Гомель — культурная сталіца Садружнасці”. Пасля прагляду спектакляў высокага мастацкага ўзроўню, пасля прачытання сусветных бестселераў, знаёмства з гісторыяй чалавек зусім па-іншаму пачынае сябе ўсведамляць. Узростае пачуццё ўласнай годнасці, чалавек вяртаецца да простых ісцін. Ці адчуваецца, што ў горадзе ўзрастае цікавасць да культуры і

“ Валянціна ДУБРОВА:

— Я вырасла ў сям’і ваеннаслужачага, і так атрымалася, што ў маім жыцці было шмат бібліятэк. Досыць цям’яна памятаю свой першы досвед наведвання, аднак тое, што значная частка жыцця прысвечана бібліятэчнай справе, сведчыць: не бывае ніякіх выпадковасцей. Выбар бібліятэчнай сцяжыны — таксама не выпадковасць. Прайшоўшы шлях ад простага супрацоўніка тэхнічнай бібліятэкі да дырэктара абласной, магу сказаць, што назапашаны каласальны досвед зносін, і гэта дапамагае ў штотдзённай працы з чытачамі.

літаратуры? Якія ініцыятывы гамяльчане падтрымалі найбольш ахвотна?

— У шэрагу культурных акцый і мерапрыемстваў, што праводзяцца ў горадзе, абласной бібліятэцы таксама ёсць што прапанаваць. Яшчэ ў пачатку года намі быў распрацаваны цыкл мерапрыемстваў, якія праходзяць пад дэвізам “Вартасць Гомеля — у яго культуры”. Акрамя традыцыйнай для нас працы па папулярнасці літаратурнай спадчыны мы асабліваю ўвагу сталі надаваць мастацтву. У бібліятэцы прайшоў

шэраг мастацкіх выставак (“Свет, убачаны сэрцам”, “Па прыгажосць — у бібліятэку” і інш.). А 6 кастрычніка адбылася прэзентацыя Арт-клуба, мэта якога — выяўленне і папулярнасць на пляцоўцы бібліятэкі творчасці гамяльчан. І не толькі вядомых, але і малавядомых альбо пакуль не вядомых шырокай грамадскасці. Падчас прэзентацыі Арт-клуба была адкрытая выстаўка 7 мастакоў (Генадзь Говар, Вігаль Дзенісенка, Яфім Менявіцкі, Мікалай Дуброва (Мазыр), Міхал Міронаў (Рагачоў) — жывапіс, Уладзімір Кароткі — графіка (акварэль); Алэг Ананьеў — мастацкая фатаграфія на палатне. У літаратурна-музычнай кампазіцыі “Восеньская вясёлка” прагучалі песенныя балады на беларускай, рускай і французскай мовах у выкананні лаўрэата рэспубліканскіх конкурсаў, аўтара песень на вершы беларускіх і рускіх паэтаў Ірыны Марчанкі (Рагачоў); вершы ў выкананні паэтаў (Генадзь Говар, Алэг Ананьеў, Уладзіслаў Шышыгін і інш.). 13 кастрычніка на базе бібліятэкі адбыліся традыцыйныя “Літаратурныя дажыткі” — агульнае свята пісьменнікаў і чытачоў Гомельскай, Бранскай, Чарнігаўскай, Курскай і іншых абласцей, на якім падводзяцца вынікі адыходзячага літаратурнага года.

— Валянціна Пятроўна, у бібліятэцы створана шмат віртуальных літаратурных музеяў. У папулярнасці беларускай сучаснай і класічнай літаратуры — гэта неацэнная дапамога. Як іх наведваюць сёння? Што плануецца зрабіць надалей па супрацоўніцтве з творцамі і пашырэнні ведаў пра сучасную літаратуру?

— Творчасць знаных ураджэнцаў Гомельшчыны — наш скарб, які мы вельмі шануем. Таму мы ствараем не толькі віртуальныя літаратурныя музеі, але і рэальныя экспазіцыі. У аддзеле краязнаўства створаны літаратурны музей “Знанні пісьменніка Гомельшчыны”, у якім прадстаўлены рукапісы і асабістыя рэчы народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі, паэта Міколы Мятліцкага, пісьменніка Барыса Сачанкі. У планах — стварэнне экспазіцыі, прысвечаных І. Шамякіну, М. Башлакову і іншым вядомым ураджэнцам Гомельшчыны. Усе гэтыя рэсурсы запатрабаваны чытачамі і выклікаюць вялікую цікавасць.

У далейшых планах — адкрыццё ў абласных бібліятэках-партнёрах куточкаў беларускай літаратуры і іх напам’янаванне, іншыя творчыя праекты, рэалізацыя якіх зробіць культурнае жыццё нашага рэгіёна больш багатым і насычаным.

Праекты

Ірына ТУЛУПАВА

У галерэі “Лабірынт” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылося ўрачыстае адкрыццё міжнароднага мультыпраекта “Лемарыс”, прысвечанага 90-годдзю з дня нараджэння Станіслава Лема.

Зразумела, што форма любога праекта абумоўлена той постацю, якой ён прысвячаецца. Калі ж гэта чалавек-Космас, то і выяўленчыя сродкі могуць быць зусім нечаканыя. Пралогом на прэзентацыі мультыпраекта стала тэатралізаванае дзейства, арганізаванае артыстамі тэатра “ІнЖэст”. Чалавек, насамрэч, выяўляў сябе і ў слове, і ў пластыцы, і ў музыцы, і ў жывапісе.

Польскі пісьменнік, сатырык, філосаф, фантаст і футуролаг, кнігі якога перакладзены на 42 мовы свету, Станіслаў Лем лічыцца адным з самых выбітных пісьменнікаў-філосафаў ХХ стагоддзя. І, зразумела, працягванне яго твораў асаблівае. Мультыпраект уключаў у сябе шэсць асобных праектаў, кожны з якіх прадстаўляе пэўны творчы кірунак. Глядач можа даведацца, якія літаратурныя творы С. Лема ёсць у фондах Нацыянальнай бібліятэкі Бе-

Цудоўна адрывацца ад Зямлі

ларусі; пабачыць ілюстрацыі да твораў польскага графіка Даніэля Мроза і мастака з Санкт-Пецярбурга А. Андрэева, беларускіх мастакоў і нават малюнкаў самога С. Лема, з якіх аўтар паўстае яшчэ як дапытлівы мастак-даследчык. І зусім не складана, як зазначыў кіраўнік галерэйна-выставачнага аддзела НББ, мастак Фёдар Ястраб, было сабраць вакол асобы Лема мастакоў — можна было зрабіць яшчэ 2 — 3 выстаўкі.

Адвечнае пытанне “хто мы ёсць?” згуртавала каля выставак Лема чытачоў розных узростаў — усіх, хто зважае на сённяшняе жыццё ў кантэксце Сусвету і памятае, што чалавек як часцінку Космоса можа падсцярагаць у ім не толькі тэхнічная небяспека, а і тая, што палягае ў сферы чалавечых пачуццяў, у яго душы.

Магчыма, не ўсе ведаюць, што С. Лема натхняла музыка Чайкоўскага. Кампазіцыя, выкананая гітарыстам Яўгенам Сіротам, толькі дапоўніла глядацкія ды чытацкія эмоцыі.

Пісьменнік Анатоля Бутэвіч, які пераклаў тры кнігі С. Лема на беларускую мову (пабачылі свет у выдавецтве “Мастацкая літаратура” “Саларыс” і “Прыгоды Піркса”, кніга “Непераможны” — у РВУ “Літаратура і Мастацтва”), звярнуў увагу на тое, што ў польскага аўтара шмат слоўнаватвораў. Што ўскладняе і адначасова прываблівае да працы над перакладамі. Між іншым, выстаўка адной кнігі — “Саларыс” уражвае як шматпланавасцю выданняў, падрыхтаваных у розных краінах, так і іх афармленнем.

Выстаўка на выстаўцы “Сусветы Станіслава Лема” прадставіла практычна ўсю калекцыю лемолага Віктара Язневіча, якая налічвае звыш 700 кніг і ўтрымлівае не толькі яго мастацкую прозу, але і публіцыстыку.

Мультыпраект “Лемарыс” будзе знаходзіцца ў сценах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі да пачатку лістапада. Так што ўсе ахвочыя яшчэ змогуць дакрануцца да фантастычнага свету па-над зямной прасторай, які ажывіў таленавіты польскі літаратар.

Судакрананне са светам Мудрасці

Хто і калі знаёміцца з бібліятэкай? А з кнігай? Ці працягваецца аднойчы распачаты дыялог пакаленняў, у якім гарманічна прысутнічае мова пісьмовая? Сёння пра кнігі і бібліятэкі распавядае рэктар Інстытута культуры Беларусі Янка Крук:

— Больш за ўсё я працую ў сваёй хатняй бібліятэцы. Яшчэ калі пачаў вучыцца ў аспірантуры, паставіў перад сабою мэту: хай у мяне не будзе аўтамабіля, але будзе шыкоўная бібліятэка. Я прывык да таго, што мне камфортна і ўтульна, калі ёсць адмысловы парадак, кніжкі быццам раскіданыя, але ты ведаеш, дзе і на якую старонку зірнуць, каб нешта пераправярць. У Нацыянальную бібліятэку Беларусі прыходжу паглядзець, якія з'явіліся навінкі. Адначасова — каб паразважаць, над чым працуюць нашы калегі ў Расіі, ва Украіне. Не так даўно вярнуўся з Бішкека. Пытаюся ў калег: што яны ведаюць пра нашы публікацыі? Практычна нічога. Раней мы былі ўсе разам, а сёння рассыпаліся, як гарох. Дык вось, калі трэба паглядзець навінкі або працы фалькларыстаў і этнографу канца XIX ст., рарытэты, якіх няма дома і быць не можа, прыходжу ў Нацыянальную.

Практычна ўся неабходная літаратура ў мяне ў камп'ютары, але я прыхільнік традыцыі. І як ад разумнай і прыгожай жанчыны ідзе энергетыка, якая стымулюе цябе да жыцця, абуджае эмоцыі маладых гадоў і жаданне самому стаць больш прывабным, так і кніга, калі яна ў цябе ў руках, “жывая”, таксама нагняе!

— **А першая ваша бібліятэка была менавіта хатняя?**
— Не, гэта кніжніца ў Грабёнскай сярэдняй школе, што была за чатыры кіламетры ад нашай вёскі. Калі пайшоў туды ў пяты клас і ўпершыню зайшоў у бібліятэку, у мяне было такое ўражанне, што гэта нейкае іншае царства. Чамусьці менавіта так успрымалася тое кнігасховішча.

Ад бацькоў мне вялікая літаратурная спадчына не засталася. Хаця тое, па чым яны вучыліся, захоўвалася. Біблія дома была. Бацька быў скаратаром партыйнай арганізацыі, разам з тым дома захоўвалася такая рэч! І мне, зусім малому, калі я толькі навучыўся чытаць, ён казаў: вазьмі, пагартай, набірайся розуму!

Але ўсё-ткі калі гаварыць пра першую бібліятэку, то гэта, безумоўна, быў невялікі пакой у Грабёнскай школе — там размяшчалася сховішча кніг, якое абудзіла ў мяне жаданне спасцігаць чароўны свет мастацкага слова, і менавіта там было першае судакрананне са светам Вечнасці, Мудрасці. Да мяне нават загадчыца бібліятэкі падыходзіла: “Ты нейкі дзіўны, прыходзіш сюды не пагартаць кнігі...” А я стаю агаломшаны, і мне здавалася, што я нейкімі таемнымі каналамі, усімі фібрамі душы адчуваю, што там напісана. Захапіла дыханне: “Ах!”, і не выказаць словамі... Кніга і жыццё для мяне словы-сінонімы: жыццё можна пражыць толькі адзін раз і на-бела, гэтаксама і кніга — яна пішаца мудрым словам на белым покрыве Вечнасці. І сёння, калі за плячыма ёсць пэўны жыццёвы і навуковы досвед, хочацца напісаць мудрую кнігу, якая была б прысвечана пошуку ісціны пра духоўныя традыцыі нашых продкаў, пра іх спасціжэнне мудрасці праяў Творцы і дазволіла б смела ісці на сустрэчу з Богам.

Максім ЖАЛЕЗІНКА

Іванаўскі край (да 1940 года сённяшні раённы цэнтр Іванава насіў назву Янава) — адзін з найцікавейшых куточкаў Берасцейшчыны. Махро, Моладава, Дастоева, Тышкавічы, Шчакоцк, Опаль — гэтыя і іншыя паселішчы здзіўляюць, уражваюць кожнае па-свойму: рамяствамі, легендамі, моўнымі залацінкамі, гістарычнай памяццю. Адметнасці роднай старонкі, краязнаўчы воблік раёна імкнуча занатаваць, захаваць у сваёй рабоце іванаўскія бібліятэкары.

З апошніх напрацовак — дыялектны зборнік прыказак і прымавак “А ў Моталі кажуць так...” Матэрыялы сабраныя супрацоўнікамі розных бібліятэк, а складальнікам з’яўляецца Вольга Кузюр. Рэдактар выдання — Ніна Куліч.

Шкада, што брашура з 16 старонак аддрукавана без выхадных дадзеных (толькі на апошняй старонцы вокладкі: “Іванаўская цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма. Адрэз бібліятэчнага маркетынгу”). У выданні дыялектычныя матэрыялы вылучаны ў асобныя раздзелы: “Прыказкі і прымаўкі духоўна-выхавальнага характару”, “Прыказкі і прымаўкі сямейна-бытавога характару”, “Прыказкі і прымаўкі сацыяльна-бытавога характару”, “Загадкі”, “Чай з бабыню”, “Забаўлялка”, “Прымаўка”. Апошнія тры — асобныя сюжэтныя творы з мотальскага фальклору.

Некагорыя з запісаў па змесце паўтараюць прыказкі і прымаўкі, фразеалагізмы з іншых прастораў ужывання беларускай мовы. Але ж на іх тым не меней стаіць выразная мотальская пячатка. Як прыклад: “Ня пэрэскачуй — нэ кажы «гоп»”, “Хто пытае — той нэ блудыць”, “Нэ запрашаны нэ пойідэш”, “Шо з воза ўпало, тэе пропало”, “Пан з паном б’юцца, а ў мужыка лоб трышчыць”, “Заўтра ўмрэш, а хліб сій”, “Хто многа мае, той многа дбае” і інш.

У прадмове да зборніка ёсць такія словы: “Крынчым з вазонам бессмяротнасці роднае мовы з’яўляюцца народныя прыказкі і прымаўкі з іх павучальнай маральна-практычнай філасофіяй. Яны складаюць цэлы

Мова ў маталян своеасаблівая...

летапіс народнага жыцця і светапогляду, з’яўляючыся самым распаўсюджаным відам вуснай народнай творчасці, асабліва ў вёсках мотальскага рэгіёна.

Мова ў маталян своеасаблівая. Тутэйшыя жыхары па вымаўленні вызначалі ў навакольных вёсках (як, дарэчы, і маталяне суседзяў). На адметнасці мотальскага дыялекту адбіўся і гістарычны лёс вёскі, пастаяннае абнаўленне насельніцтва пасля пажараў, войнаў, адходных промыслаў, воніцтва, якія кідалі жыхароў у далёкія дарогі, а адтуль прывозіліся не толькі новыя прылады працы, але і словы, выразы. Мотальскі дыялект някага асаблівага перакладу не патрабуе. Ён зразумелы ўсім беларусам.

Чытаеш дыялектычны зборнік іванаўскіх бібліятэкараў — і атрымліваеш асаблівую асалоду, насычаешся залацінкамі роднай мовы. У прыказках і прымаўках з Моталі — і сямейная педагогіка, і прынцыпы калектыўнага суіснавання, падказкі да характару зносінаў паміж суседзямі. Маталяне ўсё ведаюць!.. “Чоловік хату постройіт, а дытэй нэ годзе, а жынка дытэй погодуе, алэ хату нэ постройіт”, “Дочкі покінут бэз сорочкі”, “Які чорт Фомка, така ёго жонка...”

Многія мотальскія загадкі ўяўляюць сабою цэлыя карціны, дзействы народнага жыцця. “Сонцэ, сонцэ, посэрэдыны жывыца. Хто нэ адгадае, той нэ ожэныцца”. Гэта — пра свечку (для маталян: свічку). Альбо: “Однэ кажэ: “Полэжым”, друге кажэ: “Побыжым”, трэце кажэ: “Поківаемся”. Адгадалі? Ляжыць камень. Бяжыць вада. А зямля ківаецца, калываецца. А вось загадка пра печ: “Біла кобыла ўвэсь ліс з’іла”. Болей вобразна і не скажаш, калі ведаеш цану маразам зімовым і тое, як дровы нарыхтоўваюць, колькі іх трэба загадзя, да маразоў, мець. “З хаты ў хату водыць, а сама нэ ходыць”

— пра дарогу. Колькі ў гэтых загадках параўнанняў, сімвалаў, мастацкіх адценняў! Калі пісаць пра Моталь і маталян, без звароту да гэтай палітры не абдыдзешся.

Адам Кіркор пісаў пра жыхароў Палесся ў “Живописной России” (Санкт-Пецярбург, 1882 год): “Жыццё гэтых людзей, скіраваных на вечную барацьбу з прыродай і разам з тым здольных перамагаць тыя жыццёвыя перашкоды і цяжкасці, якія ім ставіць на шляху гэтая прырода, павінна склацца іначэй, чым у іх суседзяў. Яно выпрацавала асаблівыя рысы, погляды, паняцці, выпрацавала без усялякага старонняга ўплыву навукі, школы, нават жывога слова, якія даходзяць да сыху палешука толькі ў выключных выпадках. Не можа ён часта наведваць не толькі гарады і мястэчкі, але нават суседнія вёскі і сёлы, якія стаіць адно ад другога на пяцьдзесят і болей вёрстаў. Хрысціянства ўсталявалася тут моцна. Паляшук рэлігійны, набожны, любіць абраднасць, але ён не можа адмовіцца ад атрыманых у спадчыну на працягу многіх стагоддзяў забабонаў, прымаў і таго паэтычнага настрою, якія захаваліся ў яго поглядах на жыццё і атмасферныя з’явы, уласцівыя пращурам яго яшчэ ў часы язычніцтва. Вось чаму нашы этнографы так высока цэняць пінскія песні і абрады, у якіх яшчэ так часта і так вобразна вымалёўваецца міфалагічная аснова”.

Міфалогія, даўнія язычніцкія перакананні, сацыяльны вопыт папярэдніх стагоддзяў — усё гэта занатавана і ў слове, якое было і застаецца мастком маталяніна, янаўца ў яго стасунках са светам прыроды, з сучаснасцю і вечнасцю. “Мэту, мэту — нэ вымэту, грэбу, грэбу — нэ выгрэбу, як час прыдэ — само выйдэ”. Гэтая загадка — пра сонца. Над іванаўскім Моталем яно асабліва яркае і цёплае.

Зачытаныя кнігі

«Клімавічы — гарадок невялікі, у ім крыху больш як 17 тысяч жыхароў. Больш як 3 тысячы наведваюць сёння цэнтральную бібліятэку. Для іх — універсальны, з густам аформлены фонд літаратуры, які цяпер налічвае каля 50 тысяч тамоў. Што ж чытаюць у гэтым куточку Магілёўшчыны?»

Абанемент Беларускія аўтары

1. Батракова, Н. Н. Территория души. — Минск: Кавалер, 2007.
2. Батракова, Н.Н. Площадь Согласия. — Минск: Кавалер, 2008.
3. Быкаў, В. Знак бяды. — Минск: Мастацкая літаратура, 1999.
4. Мележ, І. Людзі на балоце. — Минск: Мастацкая літаратура, 2008.
5. Шамякін, І. Злая зорка: раман. — Минск: Мастацкая літаратура, 1993.

Расійскія аўтары

1. Булгаков, М. А. Мастер и Маргарита: роман. — М.: Худ. лит., 1988.
2. Солженицын, А. Архипелаг ГУЛАГ. — М., 1989.
3. Воронин, А. Комбат. Олимпийский характер. — Минск: Харвест, 2011.
4. Тамоников, А. А. Горная атака. — М.: Эксмо, 2008.
5. Устинова, Т. На одном дыхании. — М.: Эксмо, 2010.
6. Шилова, Ю. В. Хочу замуж, или Русских не предлагать. — М.: АСТ Москва, 2010.

Замежная літаратура

1. Кинг, С. Свечение: роман. — Вильнюс: Полина, 1993.
2. Коэльо, П. Алхимик. — М.: София, 2005.
3. Майер, С. Сумерки. — М.: АСТ: АСТ Москва, 2010.
4. Стендаль, А. Красное и чёрное. — Минск: Мастацкая літаратура, 1982.
5. Шекспир, У. Ромео и Джульетта. — Минск.: Народная асвета, 1980.

Дзіцячы адзел

Кнігі беларускіх аўтараў для дзяцей і падлеткаў

1. Бадак, А. Адзінокі васьмікласнік хоча пазнаёміцца. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2008.
2. Бутэвіч, А. Прыгоды памазлівай Рыскі: Казка. — Минск: Юнацтва, 1999.
3. Гапееў, В. Урокі першага кахання: аповесці. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2010.
4. Навуменка, І. Хатняе зайчанё: Апавяданні. — Минск: Юнацтва, 1998.
5. Хвалей, Я. Прынцэса тусоўкі. — Минск: Мастацкая літаратура, 2008.
6. Шамякін, І. Промні маленства: Апавяданні. — Минск: Мастацкая літаратура, 2002.

Кнігі для дзяцей малодшага школьнага ўзросту

1. Дружинина, М. Мой весёлый выходной: рассказы, стихи. — М.: Аквилегия, 2007.
2. Крюкова, Т. Калоша волшебника, или Занимательное пособие по правилам поведения: повесть-сказка. — М.: Аквилегия, 2007.
3. Пивоварова, И. М. Рассказы Люси Синицыной, ученицы третьего класса: рассказы и повесть. — М.: Стрекоза-Пресс, 2004.
4. Пивоварова, И. М. Рассказы Павлика Помидорова, брата Люси Синицыной. — М.: Стрекоза-Пресс, 2008.
5. Успенский, Э. П. Зима в Простоквашино. — М.: РИО “Самовар”, 2003.

Кнігі для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту

1. Вильмонт, Е. Н. Секрет зелёной обезьянки: Повесть. — М.: Изд-во Эксмо, 2004.
2. Воробей, В. М. Мой единственный человек: Роман. — М.: ЗАО “Росмен-пресс”, 2005.
3. Джонс, А. Ф. Приглашение на свидание: Повесть. — М.: Изд-во Эксмо, 2003.
4. Иванова, В. Три желания: Повесть. — М.: ООО “Издательство Астрель”, 2002.
5. Роньшин, В. М. Кошмары станции “Мартышкино”. “Миссия говорящей головы”: Повести. — М.: Эксмо, 2004.

Чытальная зала

1. Важенкова, Т. Н. Трудовое право: учеб. пособие. — Минск: Амалфея, 2008.
2. Гражданский кодекс Республики Беларусь: с изм. и доп. по состоянию на 1 авг. 2010. — Минск: Нац. центр правовой информ. Республики Беларусь, 2010.
3. Маклаков, А. Г. Общая психология: учебник для вузов. — СПб: Питер, 2008.
4. Мельник, В. А. Политология: учебник. — 6-е изд., испр. — Минск: Выш. шк., 2008.
5. Подласый, И. П. Педагогика: новый курс: учеб. для студ. высш. учебн. заведений: В 2 кн. — Москва: Гуманит. изд. центр Владос, 2002.

Калі баліць памяць...

Сяргей ШЫЧКО,
фота Кастуся Дробава

На Міншчыне яго добра ведалі ў самых розных раёнах. Кіраваўшы абласной арганізацыяй Беларускага саюза журналістаў, Рыгор Васільевіч часта бываў у Мар’інай Горцы і Валожыне, Старых Дарогах і Чэрвені, Мядзелі і Слуцку... Яму да ўсяго была справа. Ён быў у курсе жыцця рэдакцый раённых газет. Ведаў, якія асаблівасці ў гаспадарцы таго ці іншага раёна. Мог кожнага выслухаць, даць параду. І калі была на тое патрэба, заступіцца за чалавека, услухацца ў яго клопаты, часам, можа быць, іншым і не зразумелыя. Але, як і быў з маладосці, ён заставаўся афіцэрам, вайскоўцам, журналістам, які вырас у асяродках ваенных газет.

Доўгія гады жыцця звялі Рыгора Сакалоўскага, украінскага хлопца, з Беларуссю. І наша Айчына стала неад’емнай часткай яго паэтычнага таленту. Памятаю першыя кнігі, першыя вершаваныя публікацыі Рыгора Васільевіча ў рэспубліканскай літаратурна-мастацкай перыёдыцы. Сваё сяброўскае плячо ваеннаму газетчыку, галоўнаму рэдактару “Во славу Родины” падставілі вядомыя літаратары Алесь Камароўскі, Казімір Камейша, Генрых Далідовіч, Уладзімір Паўлаў, Юрась Свірка. Менавіта яны рэдагавалі паэтычныя зборнікі, пераклалі вершы палкоўніка Сакалоўскага на беларускую мову. Ганарыўся Рыгор Васільевіч і дружбаў з народным пісьменнікам Беларусі Іванам Пятровічам Шамякіным. Часта пісаў пра яго ў вайсковым друку. У перакладзе на рускую мову ў газеце “Во славу Родины” друкаваліся

У маіх руках — даўні, з 1999 года, тоненькі паэтычны зборнік Рыгора Сакалоўскага “Память и боль”. І адкрываецца кніжачка вершам “Святой реквием”. Палкоўнік Сакалоўскі, які сам у якасці журналіста “шматтыражкі” паветрана-дэсантнай дывізіі прайшоў дарогамі Афганістана, напісаў радкі ў знак памяці пра сваіх пабрацімаў, увогуле пра ўсіх, хто не вярнуўся з сапраўднай вайны... “Грусть белорусских / Берёз. / Свислочь, / И солнца багрянец... / Остров печали / И слёз — / Место святое, / “Афганец” / Станем в тиши, / Помолчим”. І сёння сапраўды хочацца памаўчаць, каб скурушліва і горка не разважаць пра страту — незадоўга да 65-гадовага юбілею пайшоў з жыцця, адправіўся ў вечны шлях Рыгор Сакалоўскі.

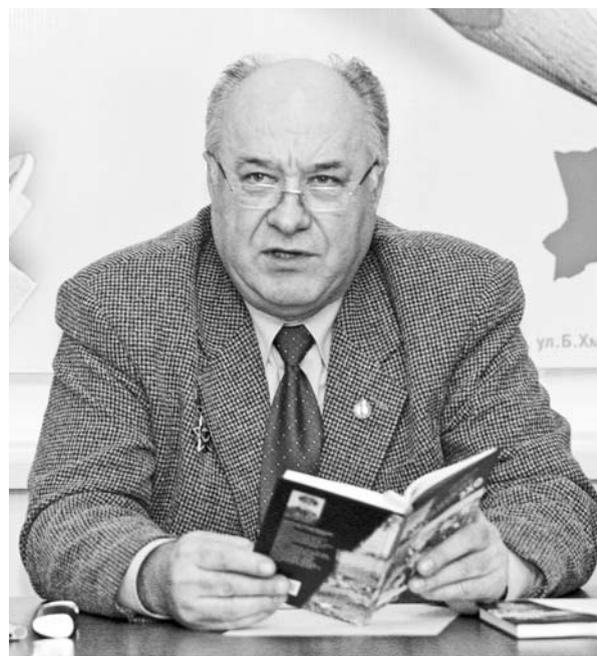
і творы Івана Шамякіна. Была ў гэтым сяброўстве, як мне асабіста падаецца, асаблівая цеплыня. Іван Пятровіч, відавочна, узгадваў пра свае ваенныя гады, а Рыгора Васільевіча саграваў той прыклад, які паказваў знакамты пісьменнік у служэньні мастацкай літаратуры.

Варта заўважыць, што ў час рэдактарства Сакалоўскага ў беларускай вайсковай газеце надзвычай вялікая ўвага надавалася літаратуры. Часта тады друкаваўся са сваімі творамі генерал-маёр Анатоль Сульняў, палітработнік, ваенны лётчык. Выходзілі гутаркі, інтэрв’ю з самымі рознымі літаратарамі. Памятаю, на пачатку 1990-х пра беларускую літаратуру, культуру вайскаваму чытачу расказвалі Барыс Сачанка, Мар’ян Віж, Яўген Лецка, Яраслаў Пархута, Вітаўт Чаропка, Алесь Марціновіч, Аляксандр Капусцін, Алесь Бадак, Віктар Шніп і шмат хто яшчэ. З’яўляліся рэцэнзіі на новыя кнігі паэзіі і прозы, газеты адгукалася на пісьменніцкія юбілеі.

І, канечне ж, часта — і як паэт, і як публіцыст — выступаў на старонках “Во славу Родины” сам рэдактар — Рыгор Сакалоўскі. Але, як мне падаецца, напоўніцу яго паэтычны талент разгарнуўся ўжо пасля звальнення з Узброеных Сіл. Яно і зразумела. З’явілася больш часу для творчасці. Кнігі пачалі выходзіць адна за другой. Часта з’яўляліся публікацыі ў літаратурна-мастацкім часопісе “Нёман”. Рэцэнзіямі на яго кнігі адгукаліся “Народная газета”, “Рэспубліка”, іншыя выданні. У творчасці болей выразна акрэслілася і лірычная нотка. Вершы не толькі друкаваліся, але і чыталіся ў самых розных аўдыторыях. Апошняя Рыгор Васільевіч рабіў з асаблівай асалодай. Часам мне даводзілася назіраць, як ён чытаў вершы, якія яшчэ не друкаваліся. Відавочна, выпрабавваў, спадзяваўся разгледзець рэакцыю слухача. І ў такіх хвіліны мне думалася, што Сакалоўскі ярка з таго, 1960-х гадоў, часу, калі

паэзія была ў большай цане. Хаця, калі палічыць, 1960-я — усяго толькі яго юнацтва, пачатак маладосці. Але ж, пэўна, усе творчыя людзі якраз і спраўджаюцца ў юнацтве, у маладосці. Хіба што паэзія, з часам, са сталасцю прыходзіць майстарства.

У аднаго беларускага паэта, вершы якога мне асабліва па душы, ёсць такія радкі: “Струну крану рукой пшчотнай / І ёй, нарэшце, не зманю. / Каб адгукнуўся светлай нотай / І чыстай дзень, крану струну”. Вось і паэзія Рыгора Сакалоўскага бачыцца мне як адказ таленавітага чалавека на ўнутраныя памкненні душы, сардэчную трывогу, перажыванні за час і свет. І гэтыя памкненні былі рэалізаваныя. Пра тое сведчыць і ладная бібліятэка паэтычных кніг. Вось яны стаяць у адной, лічы, салдацкай шарэнзе: “Память и боль”, “Звёзды и сердце”, “Афганское эхо”, “Доверься чувству одному”, “Строки любви”...

Рэгіёны

Ірына МАСЛЯНИЦЫНА

У старшыні Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхася Пазнякова — вялікі аўтарытэт сярод калег. Бо гэта не толькі выдатны творца, але і добры арганізатар. Ён скарыстоўвае любую магчымасць для прапаганды творчасці сталічных пісьменнікаў і ўзняцця прэстыжу пісьменніцкай працы. Напярэдадні пісьменніцкага з’езда мы размаўляем з Міхасём Паўлавічам пра перавагі і цяжкасці ў працы мінскіх літаратараў.

— А сапраўды, Міхась Паўлавіч, у чым перавагі сталічнага жыцця для пісьменніка? Іншым разам можна пачуць выказванні калег, што члены Мінскай гарадской арганізацыі знаходзяцца ў больш прывілеяваным становішчы. Вы згодныя з гэтым сцвярджэннем?

— Толькі ў нейкай ступені. Так, у сталіцы размяшчаецца цэнтральны апарат СПБ, працуюць асноўныя выдавецтвы,

Спалучаць таленты з адказнасцю

літаратурна-мастацкіх выданні. Але трэба заўважыць, што патрапіць у выдавецкі план выпуску, надрукавацца ў літаратурна-мастацкіх выданнях сталічным літаратарам не прасцей, чым рэгіянальным. Бо тут у першую чаргу запатрабаваныя найбольш таленавітыя з іх.

У сталічным аддзяленні працуюць 16 лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, столькі ж (калі не больш) заслугоўваюць яе. Больш як 70 пісьменнікаў узнагароджаны іншымі прэстыжнымі літаратурнымі прэміямі. Вось яны і запатрабаваныя. Людзі ствараюць адметныя кнігі і, як вынік, атрымліваюць узнагароды часцей. Дарэчы, калі ўжо гутарка зайшла пра ўзнагароды. Я катэгарычна супраць таго, каб, напрыклад, вылучаючы на прэміі за лепшыя творы года, імкнуцца абавязкова прадставіць тут усе нашы рэгіёны.

“Залаты Купідон” павінен заставацца чалавеку не таму, што ён аказаўся лепшым у сваёй вобласці (для гэтага існуюць абласныя літаратурныя прэміі), а таму, што яго кніга вылучылася ў рэспубліканскім маштабе. І яшчэ я супраць таго, каб чалавек, што атрымаў “Залатога Купідона” ў адной з намінацый, страчваў права прэтэндаваць на яго ў іншых намінацыях. Калі гэтак скрупулёзна падыходзіць да справы, прэмія змiзарнее з цягам часу, яе пачнуць прысуджаць ужо за слабыя творы.

А наогул як старшыня сталічнага аддзялення СПБ я часам шчыра зайздросчу абласным. Па-першае, там у арганізацыях па 35—50 літаратараў. Гэта колькі ж увагі можна надаць кожнаму! І не адзін творчы вечар наладзіць, і не адну прэзентацыйную кнігі, і дапамагчы ў яе апублікаванні, і юбілей з густам адзначыць, і са святамі

павіншаваць. Па-другое, рэгіянальныя ўлады фінансава дапамагаюць мясцовым літаратарам у выданні кніг, штогод уручаюць абласныя літаратурныя прэміі. Да прыкладу, Мінгарвыканкам за пяць гадоў не прафінансаваў ніводную кнігу нашых пісьменнікаў.

— Але ж аддзяленне паспяхова выдае кніжныя серыі “Бібліятэка Мінскага гарадскога аддзялення СПБ” і “Мінскія маладыя галасы”.

— Яны выходзяць дзякуючы намаганням кіраўніцтва аддзялення, ініцыятыўнасці выдавецтва “Чатыры чвэрці” і саміх аўтараў. Але серыі, сапраўды, атрымліваюцца даволі прыгожымі. І творы мы стараемся адбіраць для іх нешараговыя. Але хацелася б, каб аўтары не былі вымушаныя шукаць для выдання спонсараў.

— Ці мяняецца ў лепшы бок стаўленне да пісьменніцкай працы?

— За апошнія гады дзякуючы дзейнасці нашага Саюза пісьменнікаў стаўленне да сумленнай літаратуры, да пісьменнікаў, якіх па-сапраўднаму хвалюе лёс краіны, змянілася ў лепшы бок. Ёсць дзяржаўная падтрымка СПБ на ўсіх узроўнях, датуецца лепшыя кнігі, перыядычныя літаратурна-мастацкія выданні. Праца многіх нашых калег высока ацэнена дзяржавай — урадавымі ўзнагародамі, дзяржаўнымі прэміямі.

— Многія члены Мінскай гарадской арганізацыі займаюцца шырокай грамадскай дзейнасцю...

— Сапраўдны пісьменнік — гэта амаль заўжды асоба. Таму слова яго мае вагу і аўтарытэт. І нам трэба яшчэ шырэй уключацца ў грамадскае і дзяржаўнае жыццё. Варта актыўна вылучаць нашых пісьменнікаў у якасці кандыдатаў у дэпутаты саветаў усіх узроўняў: ад раённага да Парламента.

Афарызм

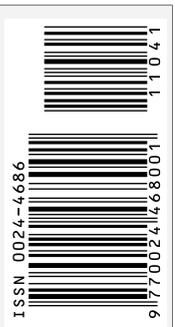
Дзе праца, там і перспектывы.

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

<p>Выходзіць з 1932 года У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў</p> <p>Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, РВУ “Літаратура і Мастацтва”</p> <p>Галоўны рэдактар Алесь Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ</p>	<p>Юрыдычны адрас: 220034, Мінск, пр. Незалежнасці, 39, п.4а</p> <p>Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19</p> <p>Тэлефоны: галоўны рэдактар — 284-84-61 намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73</p> <p>Адрэсы: публіцыстыкі — 284-66-71 крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04 прозы і паэзіі — 284-44-04 мастацтва — 284-82-04 навін — 284-44-04 адзел “Кніжны свет” — 284-66-71</p>	<p>бухгалтэрыя — 284-66-72 Тэл./факс — 284-66-73</p> <p>E-mail: lim_new@mail.ru</p> <p>Адрас у Інтэрнэце: www.lim.by</p> <p>Пры перадруку просьба спасылца на “ЛІМ”. Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнае імя і імя бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас.</p> <p>Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.</p>	<p>Набор і вёрстка камп’ютарнага цэнтра РВУ “Літаратура і Мастацтва”.</p> <p>Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.</p> <p>Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва”.</p> <p>Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Выдавецтва Беларускага Дом друку” г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.</p> <p>Індэкс 63856</p> <p>Кошт у розніцу — 1800 рублёў</p>	<p>Наклад — 2845 Умоўна друк. арк. 5,58</p> <p>Нумар падпісаны ў друк 13.10.2011 у 11.00</p> <p>Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь Рэгістрацыйнае пасведччанне № 7 ад 22.07.2009 г.</p> <p>Заказ — 4923</p> <p>Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12</p>
--	---	---	--	---

Рэдакцыйная калегія:

Анатоль Акушэвіч	Уладзімір Гніламедаў	Алесь Марціновіч
Лілія Ананіч	Вольга Дадзімава	Мікола Станкевіч
Алесь Бадак	Анатоль Казлоў	Мікалай Чаргінец
Дзяніс Барсукоў	Алесь Карлюкевіч	Іван Чарота
Святлана Берасцень	Анатоль Крэйдзіч	Іван Штэйнер
Віктар Гардзеі	Віктар Кураш	

Рэгіёны

«Лунінская восень» — гэта ўжо традыцыя

Анатоль КРЭЙДЗІЧ

Адным з самых яркіх пісьменніцкіх брэндаў Беларусі стала паэтычнае свята Берасцейшчыны «Лунінская восень», якое гэтым годам пройдзе восьмы раз. Свята ў свой час ініцыяваў выхадзец з вёскі Лунін Лунінецкага раёна Мікалай Елянеўскі, член саюзаў пісьменнікаў Беларусі і Расіі, аўтар кніг «Нябесны штурмавік» і «Час святара». Заснаваннем свята Мікалай Васільевіч займаўся разам з рэдактарам раённай газеты «Лунінецкія навіны» Таццянай Вайцяхоўскай ды намеснікам старшыні рай-

выканкама, таксама членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Андрэем Мазько.

Наступным этапам было наданне мерапрыемству абласнога статусу. Гэтаю справаю займалася ўжо наша абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Прыхільна паставіўся да ідэі старшыня аблвыканкама Канстанцін Сумар і кіраўнік Лунінецкага раёна Васіль Агеевіч. У цэнтры ўвагі апынулася Лунінская школа. І зусім невыпадкова. Справа ў тым, што школа гэтая ўяўляе сабою сапраўдны музей этнаграфіі, гісторыі, літаратуры... Прычым, не толькі сваім афармленнем, але і духам. Уз-

начальвае навучальную ўстанову сапраўдны патрыёт сваёй зямлі Сяргей Курак.

Агульным высылкамі «Лунінская восень» ператварылася з местачковага ў абласное свята паэзіі. А пяць год таму старшыня аблвыканкама К. Сумар распачаў традыцыйно ўручэння абласных літаратурных прэміяў імя Уладзіміра Калесніка, якую мы, Брэсцкая суполка Саюза пісьменнікаў Беларусі, ініцыявалі. Таксама тут адбываюцца ўзнагароджанні пераможцаў літаратурных конкурсаў сярод дзяцей і юнацтва. Традыцыя доўжыцца і надалей.

Клопат пра моладзь

Уладзімір ДУКТАЎ

Пільная ўвага Магілёўскай абласной арганізацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі надаецца падрыхтоўцы маладога папаўнення. Гэта і зразумела, бо ўзрост усіх членаў пісьменніцкага аддзялення перасягнуў поўдзень веку.

З мэтай пошуку і падрыхтоўкі здатных літаратурных пачаткоўцаў савет абласнога аддзялення СПБ на пачатку гэтага года перагледзеў і ўзмацніў склад секцыі аддзялення па рабоце з маладымі літаратарамі. Яе цяпер узначальваюць сустаршыні — вядомы паэт, доктар філалагічных навук Васіль Рагаўцоў і спрактыкаваны прэзаік, кіраўнік літаратурнага аб'яднання «абласной газеты «Магілёўскія ведамасці» Аляксандр Церахаў. Секцыя прыкметна актывізавала сваю дзейнасць. Да прыкладу, на сваім пасяджэнні ў чэрвені прааналізавала творчасць двух перспектыўных маладых аўтараў, якім пасля былі дадзены рэкамендацыі для ўступлення ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. У паэта Дзмітрыя Сязёміна сёлага выйшла першая кніга вершаў «Вечнае і зямное». Дапамог адрэдагаваць рукапіс і напісаў прадмову да кнігі вядомы магілёўскі літаратар Іван Пехцераў. Дзмітрыю Сязёміну 38 гадоў, ён працуе педагогам у магілёўскім Доме дзіцячай і юнацкай творчасці «Зверэст». Мае публікацыі ў абласных газетах «Магілёўскія ведамасці», «Зямля і людзі», удзельнік і пераможца літаратурных конкурсаў, што

праводзіла абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Вершы маладога паэта вызначаюцца вобразнасцю, рамантычным настроем, дынамізмам.

Першая кніга дваццацідвухгадовай Вольгі Куляшовай «Пяро і порах» таксама пабачыла свет у гэтым годзе. Паэт Уладзіслаў Кавалёў на грамадскіх асновах выступіў рэцэнзентам гэтага выдання. Вершы Вольга піша з чатырнаццаці гадоў і знаходзіцца навідавоку ў абласным пісьменніцкім аддзяленні, бо з'яўляецца ўдзельніцай і пераможцай літаратурных конкурсаў, якія праводзіла наша творчая суполка.

Аўтарам-пачаткоўцам шмат ўвагі надаюць літаратурныя аб'яднанні вобласці. Да гэтай справы далучаны і члены нашай творчага аддзялення. Так, Мікола Салаўцоў шмат гадоў плённа кіруе гуртком «Юны журналіст і літаратар» Дома дзіцячай творчасці ў горадзе Чавусы. Для пачаткоўцаў праводзяцца літаратурныя конкурсы. Не выключэннем стаў і сёлетні год. Маладыя аўтары бралі актыўны ўдзел у абласным літаратурным конкурсе, прысвечаным 50-годдзю гістарычнага касмічнага палёту Юрыя Гагарына. Многія нашы аўтары сталі ўдзельнікамі рэспубліканскага конкурсу маладых прэзаікаў і паэтаў «Мы народжаныя для натхнення». У фінале гэтага літаратурнага спаборніцтва, якое адбылося сёлага ў маі ў Брэсце, сярод прэзаікаў творы магіляўчанкі Таццяны Снігіровай прызнаны лепшымі.

Свята збірае сяброў

Уладзімір ГАЎРЫЛОВІЧ

Абласная пісьменніцкая арганізацыя Гомельшчыны практычна кожны год ладзіць міжнародныя і абласныя літаратурныя святы, конкурсы чыталнікаў для вучняў агульнаадукацыйных школ. Пісьменнікі ўдзельнічаюць у сумесных творчых форумах Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, Бранскай абласной арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі, Міжнароднай літаратурнай арганізацыі «Славянскія званы», мясцовага літаратурнага аб'яднання «Звянігара» г. Глухава, супрацоўнічаюць з творцамі Чарнігаўшчыны. Вынікам такой працы становяцца агульныя калектыўныя зборнікі і творчыя акты.

Свята «Гомельская літаратурная восень» («Славянскія літаратурныя дажыткі»), якое праводзіцца штогод, гэтым разам прыпала якраз на пярададзень з'езда Саюза пісьменнікаў Беларусі. Яно распачалося ў культурнай сталіцы СНД урачыстым адкрыццём у гарадской бібліятэцы імя А. Герцэна, дзе адбылося і ўзнагароджанне пераможцаў літаратурных конкурсаў, прадоўжыцца творчай сустрэчай пісьменнікаў Гомельшчыны і іх калег з Бранска, Чарнігава, Сум і Курска. У межах свята запланавана некалькі і рабочых падзей. Так, кіраўнік Бранскай грамадскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі, паэт Уладзімір Сарочкін праводзіць майстар-клас для аўтараў-пачаткоўцаў. Пісьменнікі выступяць таксама ва ўстановах адукацыі і культуры Гомеля.

Да з'езда і сваёй гадавой справаздачы перад чытачамі — свята «Гомельская літаратурная восень» — выйшаў з друку шосты альманах «Літаратурная Гомельшчына», а ў серыі «Бібліятэка Гомельскага абласнога аддзялення СПБ» — зборнікі крытычных артыкулаў М. Кавалёва, і паэтычныя спробы юнай гамяльчанкі М. Малеінаўскай.

Актуальна

Ірына МАСЛЯНЦЫНА

— У апошні год членамі Саюза пісьменнікаў Беларусі стала, здаецца, дзясяткі тры, калі не больш, аўтараў. Гэта даволі салідна для такой невялікай краіны, як Беларусь. З чым, па-вашаму, звязаны такі «ўступленскі» бум?

— Я б не стаў казаць пра нейкі «бум». Калі паглядзець па гадах, дык «бум» выпаў на 2006-ы і 2007-ы. Пасля колькасць прынятых была больш-менш стабільнай — 20—30 чалавек на год. А многа гэта ці мала, цяжка сказаць. Калі б аказалася, што з трыццаці тых, хто ўступіў, палова — графаманы, якіх нейкім чынам камісія «прапусціла ў прафесіяналы», то замнога. Але графаманаў мы не рэкамендуем і творы іх не разглядаем.

— Ці абавязкова ўмовай для ўступлення ў Саюз пісьменнікаў Беларусі сёння з'яўляецца наяўнасць кнігі?

— Наогул, пажадана, каб яны былі і мелі пры гэтым нейкую сацыяльную і мастацкую значнасць для Рэспублікі Беларусь. Бо менавіта гэта і з'яўляецца крытэрыём адбору кандыдатаў. Аднак могуць быць і выключэнні. Раптам на нейкім семінары маладых літаратараў ці падчас літаратурнага конкурсу для моладзі «ўспыхне» асабліва яркая «зорачка»? І навошта маладому таленту чакаць першай кнігі — яна можа з'явіцца праз гады. Каб у чаканні не згасла імкненне

Хто прыйдзе ў прафесійную літаратуру?

Вядомы прэзаік Сяргей Трахімёнак узначальвае прыёмную камісію Саюза пісьменнікаў Беларусі. Гэта даволі адказны ўчастак працы для творчай арганізацыі. З аднаго боку — нельга дазволіць сабе не заўважыць сапраўдны талент.

З другога — творчасць наогул і літаратура ў прыватнасці ацэньваюцца толькі суб'ектыўна. І не заўжды тое, што здаецца нам дасканалым, вытрымлівае праверку часам. І далёка не кожны «збракаваны» крытыкамі твор не мае права на існаванне. Сяргей Аляксандравіч размаўляе з намі пра рэаліі сённяшняга дня.

да творчасці, не адолеў чалавека скептыцызм, можна пайсці на тое, каб выдаць яму такі «аванс», як рэкамендацыі для ўступлення ў Саюз пісьменнікаў.

— Ці часта пераможцы маладзёжных літаратурных конкурсаў «дацягваюць» пасля свой талент да ўзроўню, які сапраўды адпавядае членству ў Саюзе пісьменнікаў?

— Не трэба, пэўна, бачыць асноўнай мэтай маладзёжных конкурсаў атрыманне новых кадраў для вялікай прафесійнай літаратуры. Конкурсы — гэта і ўзняцце прэстыжу кнігі і чытання, і абуджэнне ў грамадстве творчых пачаткаў, і заахвочванне самадзейнай творчасці. Але

конкурс і сапраўды можа выявіць таго, хто ўступіць пасля ў пісьменніцкі шэрагі.

— Прэтэндэнт на членства ў Саюзе пісьменнікаў — які ён цяпер? У асноўным малады ці ў гадах? Пачатковец ці ўжо салідны аўтар? Паэт? Прэзаік? Публіцыст?

— З кожным годам ён патроху маладзее. І гэта мяне радуе. Аднак пакуль сярэдні ўзрост атрымліваецца каля сарака гадоў. І жанр асноўны — паэзія. Наш прэтэндэнт на прафесійнае прызнанне — саракагадовы паэт.

— Ужо было агучана: большасць членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі — рускамоўныя. Ці сапраўды лёс беларускай літара-

турны — стаць у далейшым літаратурай рускамоўнай?

— На нашай літаратуры адлюстроўваецца моўная сітуацыя, якая сёння існуе ў краіне. Гэта — дадзенасць. Але сітуацыя можа змяніцца, тады зменіцца і працэнтны склад рускамоўных аўтараў у саюзе. На сённяшні дзень галоўнае для нас — з'яўленне вартых, моцных літаратурных твораў у межах духоўных каштоўнасцей нашага народа. А на якой мове яны будуць напісаны — гэта справа другасная.

Мастакі сучаснасці

Уладзімір БАЦКАЛЕВІЧ

Літаратура — гэта храм, у які можна заходзіць толькі з чыстым сумленнем і высакароднымі імкненнямі. Гэтае сцвярдзэнне чырвонай ніткай праходзіла ў выступленнях кіраўнікоў Саюза пісьменнікаў Беларусі на прэс-канферэнцыі, прысвечанай з'езду СПБ.

Адкрываючы сустрэчу, Мікалай Чаргінец раскажаў пра гісторыю стварэння новай творчай арганізацыі. З'езды, пленумы Саюза беларускіх пісьменнікаў, які некалі аб'ядноўваў усіх майстроў мастацкага слова, як правіла, праходзілі «пад сцягам палітычных патрабаванняў», а ўдасканаленню літаратурнага працэсу амаль не ўдзялялася ўвагі. «Канечне, ніхто не забараняе выступаць з патрабаваннямі да ўлады, але яны павінны быць абгрунтаванымі, карэктнымі, без палітыканства». Таму 75 пісьменнікаў выйшлі з СБП і стварылі свой саюз. За пяць гадоў яго шэрагі павялічыліся ў некалькі разоў. Створана стройная арганізацыйная структура. У Мінску і абласных цэнтрах працуюць аддзяленні Саюза пісьменнікаў Беларусі. Усе актыўней заўяўляюць пра сябе творчыя секцыі, у тым ліку секцыя літаратурнай крытыкі. Пашыраюцца міжнародныя сувязі.

Кіраўнік Саюза пісьменнікаў назваў шмат прыкладаў, як нашы аўтары асвойваюць прастору сусветнай класікі, перакладаюць на беларускую мову выдатных пісьменнікаў Еўропы, Азіі і іншых кантынентаў. Ён падказаў журналістам новыя тэмы, у прыватнасці, параіў актыўна раскадваць пра беларусаў, якія зрабілі важкі ўнёсак у развіццё сусветнай цывілізацыі.

За апошнія пяць гадоў члены СПБ выдалі больш як 1200 кніг. Вядома, што не ўсе яны з'яўляюцца эталонам высокага майстэрства. Вартасць выдання сёння ацэньваецца не бліскучымі вокладкамі, а зместам, глыбінёй, грамадзянскасцю.

На пытанне, ці можа цяпер пісьменнік прачыць за ганарар і як уплываюць накладны кнігі на яго памеры, М. Чаргінец з болей у душы адзначыў, што ганарары мізэрныя. Каб атрымаць іх, пісьменнікам часта даводзіцца прыніжацца і перад выдаўцамі, і перад патэнцыйнымі пакупнікамі, афармляць шэраг фінансавых дакументаў. Таму кіраўніцтва саюза прыкладае нямала высілкаў, каб пакончыць з такой практыкай.

Дарэчы, матэрыяльныя праблемы стрымліваюць і папаўненне складу СПБ. Каб стаць яго членам, згодна са статутам, трэба мець хаця б адну кнігу вершаў, апавяданняў ці нарысаў. І такія кнігі выходзяць тыражамі 50 — 150 асобнікаў. Маладым аўтарам няпроста знайсці 2 — 3 мільёны рублёў на плату паліграфістам, мастакам.

Гэтыя праблемы будуць падрабязна абмеркаваныя на з'ездзе.

На пытанні журналістаў адказвалі таксама старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў, галоўны рэдактар часопіса «Польмя» Мікола Мятліцкі, першы намеснік дырэктара РВУ «Літаратура і Мастацтва», галоўны рэдактар часопіса «Нёман» Алесь Бадак.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ глыбока смуткуюць з прычыны смерці паэтэсы Алены Ануфрыеўны ПЯХОТЫ і выказваюць шчырыя спачуванні яе родным і блізкім.

Грані творчасці

Так можна вобразна назваць дзесяць секцый, у якіх аб'яднаны члены Саюза пісьменнікаў Беларусі. Напярэдадні з'езда старшыні ўсіх секцый, так бы мовіць, трымаюць справаздачу, падводзяць вынікі, ставяць задачы на будучае і расказваюць пра клопаты дня сённяшняга.

Лепшыя прэзідэнты — нашы

Наталія КАСЦЮЧЭНКА, старшыня бюро секцыі прозы

Першае пасяджэнне секцыі прозы Саюза пісьменнікаў Беларусі адбылося 23 студзеня 2007 года. У склад бюро ўвайшлі прэзідэнты Уладзімір Гніламедаў, Віктар Праўдзін, Анатоль Казлоў, Іван Канановіч, Ніна Маеўская, Алена Папова, Наталія Касцючэнка, Анатоль Андрэеў, Аляксандр Сакалоў, Андрэй Карэлін, Леанід Левановіч, Кацярына Хадасевіч-Лісавая (сакратар).

Старшыня СПБ М. Чаргінец, які адкрыў пасяджэнне, падвёў вынікі работы з'езда СПБ, асабліваю ўвагу ўдзяліў літаратурнаму жыццю: планаванню мерапрыемстваў, звязаных з падрыхтоўкай і выданнем кніг, наладжаннем літаратурных сустрэч пісьменнікаў з чытачамі, абнародаваў рашэнне СПБ пра ўзнагароджанне шэрага аўтараў за лепшую кнігу года.

Старшыня секцыі прозы тады аднагалосна быў абраны прэзідэнт Віктар Праўдзін. На працягу 2007 года было праведзена шэсць пасяджэнняў секцыі. На кожным з іх разглядалася і абмяркоўвалася творчасць аўтараў, якія прэтэндавалі на ўступленне ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. З сямнаццаці прэтэндэнтаў секцыя рэкамендавала сем чалавек. У наступным годзе адбылося шэсць пасяджэнняў бюро, на якіх з дзесяці прэтэндэнтаў на ўступленне ў СПБ рэкамендавана таксама сем.

Секцыя прозы вельмі плённа працавала, калі старшыня бюро быў абраны прэзідэнт Ягор Коўч. За гэты перыяд да прафесійнага творчага саюза далучыліся 20 маладых пісьменнікаў, балазе, ёсць з каго выбіраць. Скажу шчыра, стаць уладальнікам пісьменніцкага білета не так і проста, таму што адбор кандыдатаў строгі і патрабавальны.

На працягу пяці гадоў работы члены секцыі прозы загадзя знаёмліліся з кнігамі, што вылучаліся на атрыманне прэміі "Лепшы твор года", і падчас пасяджэнняў выказвалі свае меркаванні адносна таго, чые творы вартыя ўзнагароды. Шляхам галасавання лепшымі прэзідэнтамі сярод удзельнікаў конкурсу за міжз'ездаўскі перыяд былі вызначаны У. Гніламедаў, А. Казлоў, А. Папова, В. Праўдзін, А. Ждан, Л. Левановіч, А. Сакалоў, Г. Чарказян, В. Кадзетава, Н. Голубева, І. Канановіч, С. Трахімёнак, У. Гаўрыловіч.

Напярэдадні чарговага з'езда Саюза пісьменнікаў Беларусі прыемна ўсведамляць, што ў прапаганду лепшых набыткаў сучаснай беларускай літаратуры секцыя прозы зрабіла свой важкі ўнёсак.

...для дзетак беларусаў

Валянцін ЛУКША, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, старшыня бюро секцыі дзіцячай літаратуры

Цяжка нават уявіць, што толькі стагоддзе таму наша сьляная папярэдніца Алаіза Пашкевіч (Цётка) у пецярбургскай выдавецкай суполцы "Загляне сонца і ў наша аконца" выпусціла "Першае чытанне для дзетак беларусаў".

Цяжка паверыць, што амаль у той жа час наш славуці суайчыннік Янка Лучына марыў пра шчаслівую долю і лёс юных гаспадароў роднай зямлі:

*Сонца навукі скрозь хмары цёмныя
Прагляне ясна над нашай ніваю,
І будучы жыцці дзеці патомныя,
Добраю доляй — доляй ішчасліваю!..*

Сёння, як і ў папярэднія дзесяцігоддзі, літаратура для падрастаючага пакалення — галоўны клопат і нашага творчага саюза, і нашага грамадства.

За справаздачны перыяд секцыя дзіцячай літаратуры СПБ была ініцыятарам многіх цікавых спраў. У першую чаргу гэта правядзенне пашыранага пленума на тэму "Беларуская дзіцячая літаратура: працяг традыцый, пошукі новага", зацікаўлены абмеркаванні рукапісаў і кніг, шматлікія сустрэчы з чытачамі ў школах і бібліятэках, гэта выступленні ў друку, на тэлебачанні і радыё, актыўны ўдзел у многіх мерапрыемствах і конкурсах. Нагуральна, усё гэта рабілася не само па сабе, а па ініцыятыве членаў бюро нашай секцыі Аляся Савіцкага, Уладзіміра Ліпскага, Уладзіміра Мазго, Віктара Гардзея, Міколы Чарняўскага, Паўла Саковіча і інш.

Літаральна на ўсіх пасяджэннях секцыі разглядалася творчасць нашых маладых аўтараў. За справаздачны перыяд у СПБ рэкамендаваны дваццаць творцаў, сярод якіх — Дзмітрый Новікаў, Яніна Жабко, Віктар Рашкевіч, Сяргей і Ганна Трафімавы і многія іншыя. Прыемна, што адна з іх — Алена Масла — стала вядучай пісьменніцай у галіне дзіцячай літаратуры і паводле вынікаў мінулага года за кнігу казак "Першая прыгажуня" атрымала "Залатога Купідона".

Чаго я чакаю ў бліжэйшы час і ад нашай секцыі, і ад СПБ? Павелічэння выпуску дзіцячай літаратуры для розных узроставых катэгорый. І для падлеткаў, і для зусім маленькіх. Дадам: яшчэ і на беларускай мове! Чакаю адкрыцця новых аўтараў з неардынарным мысленнем, аўтараў, здольных напісаць кнігі, вартыя нашага сучасніка, вартыя нашага часу. Тады ў кнігарнях і бібліятэках прагучыць доўгачаканае: "А такая кніга ў вас ёсць?" І мы з захапленнем атрымаем свой любімы твор. Як некалі атрымлівалі кнігі Янкі Маўра, Міхаса Лынькова, Максіма Танка, Уладзіміра Караткевіча...

Гэта шчасце — сустрэча з любімай кнігай. І свята. Няхай жа гэта свята будзе заўсёды з усімі намі!

Запатрабаваны радок вершаваны

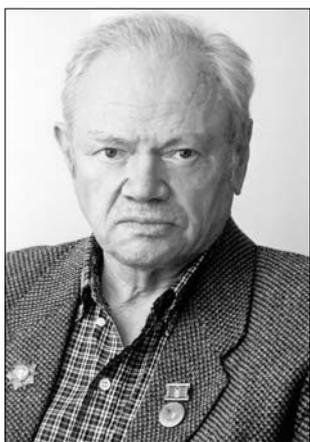
Уладзімір КАРЫЗНА, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, старшыня бюро секцыі паэзіі

Галоўным клопатам секцыі паэзіі Саюза пісьменнікаў Беларусі ў першую пярэднюю яе існавання былі творчыя кадры — паэты. Пасля таго, што адбылося, нялёгка было затрымацца на творчым шляху. Наш Саюз беларускіх пісьменнікаў разваліўся. Паэты пайшлі ў новы Саюз пісьменнікаў.

Вядома, касцяк новага Саюза складае савецкі СП. Прыйшла таленавітая моладзь, і мы ёй удзячныя. Я хачу назваць прозвішчы прынятых намі паэтаў, якія сёння актыўна працуюць, у якіх ёсць чытач. Гэта Вольга Сакалова, Алена Багамолава, Анастасія Кузьмічова, Надзея Парчук, Уладзімір Руць, Вольга Пераверзева, Вольга Коваль, Алена Свечнікава, Алесь Бараноўскі, Ксенія Шаржановіч; зусім нядаўна прынятая ў Саюз пісьменнікаў Таццяна Атрошанка і многія іншыя.

Секцыя паэзіі, у якую ўваходзяць Уладзімір Мазго, Міхась Пазнякоў, Віктар Шніп, Міхась Башлакоў, Валянціна Паліканіна, Наталія Капа, Мікола Шабовіч, Андрэй Цяўлоўскі, прымае самы актыўны ўдзел у прапагандзе роднай літаратуры, у наладжанні творчых сустрэч з чытачамі, якіх сёння нялёгка заслужыць, мы запатрабаваны на кніжных кірмашах, на пляцоўках Купалы, Коласа, Багдановіча, у нашых вышэйшых навучальных установах, у Беларускай дзяржаўнай універсітэце, з якога многія з нас выйшлі, на Нацыянальным фестывалі беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне.

Секцыя паэзіі робіць яшчэ адну вельмі няпростую, але прыемную справу: яна глыбока аналізуе і прапануе на вышэйшую прэмію — прэмію "Залатога Купідона" — лепшыя кнігі года. Паэтамі, ушанаванымі гэтай высокай прэміяй, сталі Раіса Баравікова, Віктар Шніп, Рыгор Сакалоўскі, Валянціна Паліканіна, Мікола Мятліцкі. Задачы ў нашай секцыі няпростыя, але іх вырашаць — наш абавязак.

Пра драматургію і драматургаў

Анатоль ДЗЯЛЕНДЗІК, старшыня бюро секцыі драматургіі

Чым належыць ганарыцца секцыі драматургіі Саюза пісьменнікаў Беларусі? У першую чаргу, поспехамі нашых драматургаў. А іх няма ла. П'еса Алены Паповой "Сонечка" паводле рамана Ф. Дастаеўскага "Злачынства і пакаранне" ідзе ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі. П'еса "Эцюды кахання" — у Смаленску.

Зусім нядаўна адбылася прэм'ера спектакля паводле п'есы Алены Паповой "Маленькі свет" у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа ў Віцебску. Дарэчы, гэты тэатр даволі прыхільна ставіцца да нашых аўтараў. З поспехам пры садзейнічанні

Праваслаўнай Царквы і на грант, вылучаны Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь, тут была пастаўлена гістарычная драма Ірыны Масляніцкай "Крыж Еўфрасіні Полацкай". У рэпертуары ёсць і п'еса Фёдора Палачаніна "Пазычанае шчасце".

Творы Дзяны Балыкі ідуць у Беларусі, Расіі, ва Украіне. Казкі Наталлі Марчук пастаўлены на сценах Мурманскага і Екацярынбургскага тэатраў. Ёсць новая п'еса ў Святаньы Бартохавай. Актыўна працуе Георгій Марчук. Ім створаны сатырычная п'еса "Святы грэшнік" і лірычная камедыя "Багдан любіць Галю". Андрэй Курэйчык прадставіў на суд глядача "Пане Каханку" — спектакль уваходзіць сёння ў рэпертуар Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага. Для Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Сяргей Кавальчык напісаў "Выкраданне Еўропы, або Тэатр Уршулі Радзівіл". Добры сцэнічны лёс у п'ес-казак слонімскага драматурга Аляся Якімовіча. П'есы Анатоля Дзялендзіка пастаўлены ў Бабруйску, у РТБД, у антрэпрызе.

Хацелася б, канечне, яшчэ большай актыўнасці нашых тэатраў, бо драматургія ўсё ж такі прыкладны жанр.

Радзімазнаўчыя крокі

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ, старшыня бюро секцыі кразнаўства

Секцыя кразнаўства, створаная ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі, аб'яднала самых розных літаратараў. Дарэчы, ад аднаго з калег мне давалося пачуць: "Кожны пісьменнік паводле свайго прызначэння і ёсць кразнаўца, радзімазнаўца. Бо ўсе мы стараемся апісваць свой родны куточак, сваю вёску ці свой горад..." І з гэтым, відаць, нельга не пагадзіцца.

Праводзячы пасяджэнні секцыі, мы абмяркоўваем самыя розныя здабыткі на ніве гісторыка-кразнаўчай літаратуры. На шчасце, і ў "Мастацкай літаратуры", і ў РВУ "Літаратура і Мастацтва", і ў "Беларускай Энцыклапедыі імя Петруса Броўкі", і ў "Беларусі" такія кнігі выходзяць. Магчыма, іх не так шмат, хацелася б выдавецкую кразнаўчую прастору бачыць як мага шырэйшай і больш плённай. Кнігі такога характару заўсёды выклікаюць увагу чытачоў, спрыяюць цікавасці да гісторыі.

Мы і самі шукаем аўтараў, літаратараў, журналістаў, якія займаюцца кразнаўчай тэматыкай. Прынялі ў СПБ па нашай секцыі журналістку з Лунінца Таццяну Канапацкую, кіраўніка прадпрыемства і апантанага даследчыка мінуўшчыны Тамару Філіповіч, іншых цікавых асоб. На бліжэйшых пасяджэннях разгледзім творчасць публіцыста Аляксандра Хазяніна, які выдаў некалькі кніг, кразнаўчы з гарадскога пасёлка Смілавічы, аўтара кнігі "Чэрвеньшчына: гісторыя ў тапонімах" Івана Ярашэвіча, гістарычнага раманиста Вадзіма Гаўрылава. Мяркую, што гэтыя літаратары зоймуць сваё ўласнае месца ў творчым асяродку нашай краіны.

Секцыя кразнаўства ўважліва да многіх арганізацыйных ініцыятыв у справе ўшанавання гістарычнай спадчыны. На гэтыя тэмы пісьменнікі выступаюць у друку. На старонках часопісаў "Польмя", "Малодосць", у газеце "Літаратура і мастацтва" змяшчаюцца гісторыка-кразнаўчыя матэрыялы. А сёлета дадатак да газеты "ЛіМ" "Зямля пад бэльмі крыламі" адзначаны як лепшы праект на конкурсе "Залатая Ліцера". Сярод аўтараў гэтага перыядычнага газетнага разварота няма сяброў СПБ. Прыемна, што з многіх газетных праектаў, ініцыятыв у гэтым кірунку пасля вырастаюць кніжныя раздзелы, а то і самі кнігі. Удзячны за супрацоўніцтва з літаратурна-мастацкай перыядыкай па кразнаўчай тэматыцы пісьменнікам Ігару Пракаповічу з Паставаў, Браніславу Зубкоўскаму з Мар'інай Горкі, Уладзіміру Кісялёву з Мінска, Генадзю Аўласенку з Чэрвеня ды многім іншым калегам.

Чорны хлеб літаратуры

Васіль ШЫРКО,
лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, старшыня бюро секцыі публіцыстыкі

Не сакрэт, што нарысы, эсэ, публіцыстыка — чорны хлеб літаратуры. Пра тое, як жылі мы і нашы бацькі, праўнікі і прапраўнікі даведаюцца з дакументальных твораў.

Наша секцыя публіцыстыкі збіраецца часта. Абмяркоўваем творы сталых аўтараў, рэкамендуем да прыёму ў Саюз пісьменнікаў Беларусі лепшых з лепшых журналістаў, а таксама вучоных, якія добра валодаюць прэмам, вядомых педагогаў, радзей — здольных студэнтаў. На вялікі жаль, не так шмат літаратараў, якія пішуць пра сённяшні дзень, пра нашых сучаснікаў. І ўсё ж нямала тых, для каго публіцыстыка стала справай жыцця. У гэтым жанры даўно найбольш плённа працуюць тры таленавітыя Уладзіміры: Ліпскі, Глушакоў, Саулч. Пяру Уладзіміра Ліпскага належаць кнігі пра судоўнага кампазітара Ігара Лучанка, старшыню знакамітага СВК “Астрамечава” Аляксея Скакуна. Уладзімір Саулч на свяце Дня пісьменства ў Ганцавічах за кнігу “Антэі Прыдзвінныя” пра старшынёўскі корпус Віцебшчыны ганараваны “Залатым Купідонам”.

Арыгінальна, змястоўна, цікава піша пра знакамітых беларусаў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Алесь Марціновіч. Радуюць сваімі грунтоўнымі публікацыямі Віктар Гардзей, Славамір Антановіч, Ніна Чайка, Уладзімір Вялічка, Віктар Кавалёў, Вадзім Гігін, Святлана Берасцень, Ірына Масляніцына.

Дзверы секцыі шырока адчынены для ўсіх жадаючых, прыносьце свае творы: будзем разам чытаць, абмяркоўваць, лепшых аўтараў, якія маюць кнігі, рэкамендаваць да прыёму ў Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Высокія крытэрыі духоўнасці

Іван ЧАРОТА,
старшыня бюро секцыі перакладу і літаратурных сувязей

Я, канечне ж, усведамляю, што ў дадзенай сітуацыі патрабуецца адпаведная справядлівасць. Аднак разумою таксама, што галоўнае ўсё ж — не “адрэпартаваць з’езд”, а падзяліцца думкамі наконт рэальнага стану і пажаданых перспектываў развіцця мастацкага перакладу і літаратурных сувязей. Таму перш за ўсё хачу звярнуць увагу на моманты, якія і для тэорыі, і для практыкі з’яўляюцца апорнымі, хоць мы іх, на жаль, яшчэ ніяк не ўнясём у катэгорыю замацаваных, а тым больш агульнапрынятых. Патлумачу, што маецца на ўвазе.

Па-сапраўднаму сур’ёзная і адказная размова пра нацыянальную літаратуру можа адбывацца тады, калі належным чынам улічваецца роля перакладу ва ўнутры- і міжлітаратурных працэсах. Без перакладной літаратуры проста немагчыма выверана ацэньваць суданосны свайго і чужога, патрэбныя для паўнаважнага развіцця. Нездарма літаратурная сітуацыя, ды й эпоха таксама, вызначаецца тым, якія пераклады яна запатрабуе, якія церпіць, якімі захапляецца. Перакладны твор нельга апрыёрна лічыць другасным у адносінах да любога твора арыгінальнага, а перакладчыка няправільна загадзя ўспрымаць як “недапісьменніка”. Па вялікім рахунку, трэба, каб перакладная літаратура не толькі ўносіла разнастайнасць, але і ўсталёўвала высокія крытэрыі духоўнасці і мастацкасці, стымулявала паводле іх творчыя пошукі айчынных пісьменнікаў. Варта памятаць таксама, што ўзровень перакладной нацыянальнай літаратуры пэўным чынам задаецца перакладазнаўствам і крытыкай перакладу. Дык вось, нам трэба з максімальнай адказнасцю і заклапочанасцю разгледзець хоць бы гэты праекты на нашу сітуацыю, усё аб’ектыўна ацаніць, а затым адшукаць магчымасці пераадолення выяўленых пралікаў, недахопаў. Што ж да аспекту справядлівага, то і ён не павінен быць дзяжурна-кампліментарным. У ім патрэбна самакрытычнасць. Асабліва ў сувязі з арганізацыйна-творчай працай на ўзроўні секцыі. Прычым і я асабіста мушу прызнаць пэўную адказнасць за гэта; спадзяюся, калегі таксама. Але такая сітуацыя абумоўлена-такі і шэрагам аб’ектыўных прычын.

Бадай, усё мы нешта перакладалі. А тое, што паспелі надрукаваць, было так ці інакш ацэнена. Скажам, не абмінуць увагаю публікацыі В. Грышкаўца, М. Мятліцкага, Ю. Сапжкова, У. Скарынкіна, З. Краснеўскай, І. Найдзёнкіна, А. Цяўлоўскага, В. Шніпа.

І калі браць стаўленне да перакладчыкаў “зверху”, таксама трэба адзначыць станоўчае: ужо чатыры гады Рэспубліканскі літаратурны конкурс уключае намінацыю “пераклад”.

Тым не меней, я зноў паўтараю тое, пра што гаварыў ужо неаднойчы: калі мы сапраўды спадзяемся на “пачэсны пасады між народамі”, то перакладу і літаратурным сувязям проста мусова надаваць больш увагі — і “знізу”, і “зверху”, а не лішне і “збоку”.

Ваша пытанне да з’езда

Іван КАПЫЛОВІЧ:

— Мяне хвалюць тыя ж праблемы, што і большасць калег. Як данесці свае творы да чытачоў? У літаратурных часопісах апублікавацца цяжка — іх адзінкі, пісьменнікаў шмат. Выдаць кніжку, калі не маеш на тое грошай, мала магчымасцей. А ганарары за кнігі? Творы нашых пісьменнікаў выдаюцца і без ганарараў, і з навязваннем кніг замест грошай, і з запазычанасцю па выплаце на некалькі гадоў. Літаратура не будзе развівацца, калі не будзе скончана з гэтымі прыніжэннямі пісьменніцкай працы.

Анатоль АНДРЭЎ:

— Як рускамоўны пісьменнік я адчуваю актуальнасць праблемы прадстаўленасці рускамоўнай літаратуры ў Беларусі. Пры тым, што на рускай мове пішуць многія айчыныя літаратары, культурны статус яе ў нашай краіне дагэтуль не вызначаны. Часопіс “Нёман”, на які ў асноўным ускладаюцца спадзяванні калег, на-

ват пры стварэнні сваім задумваўся як выданне для перакладных з беларускай мовы твораў. Тое, што нас у ім таксама друкуюць, — гэта проста выяўленне добрай волі кіраўніцтва выдання. У краіне практычна не існуе літаратурнай крытыкі ў адносінах да рускамоўнай літаратуры — рэцэнзіі на кнігі беларускамоўных аўтараў з’яўляюцца больш-менш рэгулярна. Маё пытанне да з’езда: ці плануецца нейкія зрухі па вырашэнні гэтых праблем? І яшчэ адно пытанне: ці можа наш творчы саюз стварыць нейкую інтэрнэт-пляцоўку, дзе б размяшчаліся літаратурна-мастацкія тэксты? Іх можна было б мяняць, аднаўляць, рабіць адпаведныя прэзентацыі. Нам проста патрэбны сучасны падыход да пошукаў чытача.

Алена РУЦКАЯ:

— Мы павінны развіваць не толькі літаратуру, але і чытача. А патэнцыяльны чытач сёння сядзіць за партай у школе. Наколькі ўдасца развіць у школьнікаў

Менш агульных слоў

Алесь МАРЦІНОВІЧ,
лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, старшыня бюро секцыі крытыкі і літаратуразнаўства

Пачну са свайго роду лікбезу. Многія чамусьці забываюць, што крытыка — не абслугоўванне пэўных аўтараў і не штосьці аглабельнае, як гэта было ў сумныя 30-я гады мінулага стагоддзя. Яна ацэньвае літаратурныя з’явы не ізалявана, а ў адносінах іх да сучаснасці. Літаратуразнаўства ж — свайго роду навука пра мастацкую літаратуру, яе грамадскае значэнне, вобразна-эстэтычную сутнасць літаратурна-мастацкай творчасці. Зыходзячы з гэтага і працуюць нашы крытыкі і літаратуразнаўцы. Правафланговым з’яўляецца адзін са старэйшых літаратурна-крытычнага цэха краіны акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Уладзімір Гніламедаў, які, дарэчы, апошнім часам напісаў і некалькі раманаў, што сталі з’явай у сучаснай беларускай літаратуры.

Што датычыць непасрэдна работы секцыі, то працуе яна так, як павінны працаваць і іншыя падобныя суполкі: менш агульных слоў, больш канкрэтных дзеянняў. На пасяджэннях абмяркоўваюцца надзённыя пытанні, даюцца рэкамендацыі для прыёму ў СПБ. Пра актыўнасць сведчаць і рэцэнзіі, артыкулы ў газетах і часопісах, удзел у правядзенні “круглых сталаў”, прысвечаных праблемам сучаснай літаратуры. Выходзяць, няхай і не так часта, як раней, і кнігі. Лепшыя з іх атрымліваюць належную ацэнку, сведчанне таму і тое, што Алесь Карлюкевіч, Віктар Гардзей, Анатоль Мяснікоў (вечная яму памяць), Таццяна Шамякіна і аўтар гэтых радыкоў сталі ўладальнікамі “Залатога Купідона”.

Проста нерэальна!

Уладзімір КУЛІЧЭНКА,
старшыня бюро секцыі прыгод і фантастыкі

Фантастыка была і застаецца адным з самых папулярных літаратурных жанраў. Сучасная фантастыка імкнецца даследаваць чалавека ва ўмовах свету, які хутка мяняецца пад уплывам навуковых дасягненняў. І хаця фантастыка, як правіла, з’яўляецца апераджальным адлюстраваннем рэчаіснасці, такі падыход дазваляе ёй уздымаць і абмяркоўваць надзвычай важныя навуковыя, сацыяльныя і псіхалагічныя праблемы, актуальныя для нашых сучаснікаў.

Наша секцыя ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі налічвае 23 чалавекі, сярод якіх такія вядомыя аўтары, як Вольга Грамыка, Генадзь Аўласенка, Наталія Новаш, Аляксандр Сілецкі, Зінаіда Дудзюк.

Пачынаючы з 2009 года творы нашых аўтараў выходзяць у кніжнай серыі “Бібліятэка сучаснай беларускай фантастыкі і прыгодніцкай прозы”, на сённяшні дзень выдана ўжо 22 кнігі. З’яўленне серыі выклікала шматлікія водгукі ў рэспубліканскай прэсе, сярод наведвальнікаў інтэрнэт-сайтаў аматараў фантастыкі і ў чытацкіх блогах. Выносяцца розныя, іншым разам катэгорычныя, меркаванні, але несумненным застаецца адно — ажыццяўленне гэтага праекта з’яўляецца яркай падзеяй сучаснай беларускай літаратуры. Паводле вынікаў літаратурнага конкурсу “Новая беларуская фантастыка”, у якім удзельнічалі аўтары ва ўзросце да 31 года, сфарміравана маладзёжнае аддзяленне секцыі. Творы лаўрэатаў будуць апублікаваныя.

Узняць прэстыж сатыры і гумару

Мікола ШАБОВІЧ,
старшыня бюро секцыі сатыры і гумару

Работа бюро секцыі сатыры і гумару Саюза пісьменнікаў Беларусі ў міжз’ездаўскі час была даволі насычанай. Рэкамендацыя ў саюз новых членаў, абмеркаванне новых кніг з вылучэннем прэзідэнтаў на атрыманне літаратурнай прэміі “Залаты Купідон”, арганізацыя і правядзенне штогадовых свят гумару (рэспубліканскіх і мінскіх гарадскіх). Можна з прыемнасцю канстатаваць, што выйшла нямала цікавых кніг, тры пісьменнікі-гумарысты былі ўдасгоены прэміі “Залаты Купідон”. Разам з тым, у гэтым годзе члены бюро секцыі вырашылі нікога не намінаваць на прэмію, хоць абласнымі аб’яднаннямі СПБ і было прадстаўлена 5 кніг.

На жаль, апошнім часам усё менш творцаў заяўляе пра сябе ў сатырычна-гумарыстычным жанры. Гэта глумачыцца найперш тым, што для гумарыстаў засталася толькі адно выданне, дзе яны могуць змясціць свае творы, — альманах “Вожык”. Сёння даводзіцца толькі ўспамінаць той час, калі выходзілі штотымсяны падборкі гумару ў часопісах “Польмя”, “Малодосць”, газеце “Літаратура і мастацтва”, часопісе “Роднае слова”... Таксама было б надзвычайна, каб рэспубліканскія, абласныя і раённыя газеты аднавілі старонкі (ці рубрыкі) сатыры і гумару, як гэта было некалі.

Толькі сумеснымі намаганнямі мы зможам узняць прэстыж жанру.

густ і звычайку чытанню добрай літаратуры, настолькі запатрабаванай акажацца наша творчасць заўтра. На жаль, у школе сёння назіраецца такі ўхіл: увесці ў праграму як мага больш аўтараў. Дзеці губляюцца. Настаўнікам не хапае часу, каб скіраваць іх увагу на асобу літаратара. “Праходзіць твор” — вось правільнае вызначэнне працэсу. І вучні сапраўды “праходзяць”... праз літаратуру, не засяроджваючыся на яе вартасцях. Можна, трэба браць менш твораў для вывучэння, але вывучаць як мае быць? Можна, трэба больш расказаць пра асобу пісьменніка — гэта выхоўвае. А яшчэ ж праз лёс чалавека можна вылучыць яго пазіцыю. І толькі гэта дапаможа сапраўды зразумець творчасць. І — вось маё пытанне — ці не час саюзу пісьменнікаў звярнуць увагу на тое, як цяпер вывучаецца ў школах беларуская літаратура? Можна, трэба ўжо досвед, які напрацаваны ў іншых кірунках, скарыстаць для ўдасканалення метадыкі выкладання?

У адзінай культурна-духоўнай прасторы

Ірына МАСЛЯНЦЫНА

— Валерыі Мікалаевіч, даводзілася знаходзіць выказванні, у асноўным на расійскіх сайтах, маўляў, літаратарам членства ў Саюзе пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы рэальна нічога не дае, і яго стварэнне з'яўляецца проста палітычнай дэкларацыяй. Як вы ставіцеся да гэтага?

— На гэтае пытанне добра адказаў омскі паэт Ю. Пермінаў: “Калі прыходзіць, хочучы ўступіць у саюз і пытаюцца, што гэта мне дае, то гэта нагадвае мне сітуацыю, калі чалавек прыходзіць у партызанскі атрад і пачынае не з таго, каб яму далі зброю, а просіць даць яму кацялок і кашу”. І яшчэ: калі для кагосьці дружба нашых народаў, наша агульная гісторыя, агульная гераічная барацьба супраць фашызму, наш агульны лёс з'яўляюцца толькі палітычнай дэкларацыяй, то мы ім рашуча пярэчым і кажам, што гэта сутнасць, сэнс і задача нашага агульнага Саюза пісьменнікаў Расіі і Беларусі. Мы імкнёмся стварыць адзіную культурна-духоўную прастору, на якой паўнаўладна дзейнічаюць, жывуць і ўзаемаўзабагаюцца розныя мовы, розныя ўзоры нацыянальных культур.

— У сваіх інтэрв'ю вы называеце адным з самых прыярытэтных напрамкаў у дзейнасці Саюза пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі работу з правінцыяй. Ці ёсць у планах Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы канкрэтныя пункты па падтрымцы літаратараў глыбінкі?

— Сапраўды, дзейнасць Саюза пісьменнікаў Расіі будзе шмат у чым на нашай агульнай рабоце ў правінцыі, у абласцях і рэспубліках Федэрацыі. Мы рэгулярна з 1995 года праводзім сустрэчы і нават пленумы Саюза пісьменнікаў у Якуціі, Омску, Іркуцку, Арле, Белгарадзе, Курску, Валгаградзе, Грозным. Толькі што прайшоў пашыраны сакратарыят, хутчэй пленум, у Волагдзе, на радзіме Мікалая Рубцова і Васілія Бялова з парадкам дня: “Валагодская пісьменніцкая школа: працяг традыцый рускай класічнай літара-

туры”. У Смаленску мы правялі ў дзень 70-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны пленум “Рубеж гісторыі — рубеж літаратуры”, у якім удзельнічала вялікая дэлегацыя беларускіх пісьменнікаў. У пачатку будучага года мы праводзім у Саранску пленум, прысвечаны нашым нацыянальным літаратурам і 1000-годдзю ўваходжання мардоўскіх зямель у склад Расіі. А ў Харкаве, дзе ёсць вялікая арганізацыя Саюза пісьменнікаў Расіі, у снежні пройдзе традыцыйная сустрэча, прысвечаная Пераяслаўскай Радзе і нашым літаратурам. Там, дарэчы, адноўлены дарэвалюцыйны часопіс “Славянин”. Пішыце туды, дарагія калегі.

— Вы шмат разважаеце пра духоўнае адраджэнне грамадства. Але ці магчыма гэта, калі нашчадкі “самай чыгачкай краіны ў свеце” перасталі цікавіцца сур'ёзнай літаратурай?

— Так, мы гаворым пра духоўнае адраджэнне, і вы маеце рацыю, што чытанне тут неабходна і найважнейшы элемент, і за яго вяртанне на высокі п'едэстал трэба змагацца, а не скардзіцца, звяртаючы свае “філіпкі” то да царскай Расіі, то да савецкай улады, то толькі да сённяшніх улад. Трэба пісаць харошыя кнігі. І яшчэ — ісці да чыгача, у бібліятэкі. Добры ўзор быў, напрыклад, яшчэ ў 40 — 50-я гады: мы распаўсюджвалі кнігі. Быць “кніганошам” мне давялося ў школе і ў часы студэнцтва. Рушыць ад фермы да фермы, ад пасёлка да хутара, каб данесці кнігу. А цяпер мы толькі ўсё стогнем. Ды і новыя тэхналогіі хаця і разборліва, і абачліва, але трэба выкарыстоўваць пры распаўсюджванні кніг.

— Ці ўдала, па-вашаму, складваецца сумесная літаратарская дзейнасць расійскіх і беларусаў?

— Я б сказаў, што работа нашага агульнага Саюза пісьменнікаў ідзе даволі паспяхова. У мінулым годзе правялі ў Курску сумесны пленум “Нам дарогі эти позабыть нельзя”, прысвечаны 65-годдзю Перамогі. У гэтым годзе прайшоў сумесны пленум у Брэсце, на якім вызначылі планы далейшага супрацоўніцтва. У Мінску пачаў выходзіць наш сумесны часопіс “Белая Вежа”. З'явілася ўжо тры нумары. Мы акрэслілі гэты часопіс як часопіс братніх народаў, дзе змогуць друкавацца і ўжо друкуюцца рускія, беларускія і ўкраінскія пісьменнікі. “Хрысціянскія каштоўнасці, дружба братніх народаў — трывалы падмурак цяперашніх і будучых поспехаў”, — гэтак вылучылі мы вектар нашага часопіса.

— Ці ўдала, па-вашаму, складваецца сумесная літаратарская дзейнасць расійскіх і беларусаў?

— Я б сказаў, што работа нашага агульнага Саюза пісьменнікаў ідзе даволі паспяхова. У мінулым годзе правялі ў Курску сумесны пленум “Нам дарогі эти позабыть нельзя”, прысвечаны 65-годдзю Перамогі. У гэтым годзе прайшоў сумесны пленум у Брэсце, на якім вызначылі планы далейшага супрацоўніцтва. У Мінску пачаў выходзіць наш сумесны часопіс “Белая Вежа”. З'явілася ўжо тры нумары. Мы акрэслілі гэты часопіс як часопіс братніх народаў, дзе змогуць друкавацца і ўжо друкуюцца рускія, беларускія і ўкраінскія пісьменнікі. “Хрысціянскія каштоўнасці, дружба братніх народаў — трывалы падмурак цяперашніх і будучых поспехаў”, — гэтак вылучылі мы вектар нашага часопіса.

У нас ёсць агульная тэма: гераічная і трагічная гісторыя Вялікай Айчыннай вайны. Таму і пленумы ў Курску і Брэсце былі прысвечаныя ёй. Прэмія “Прахраўскае поле” была прысуджана беларускаму празаіку-воіну Алесю Савіцкаму, а дзеям з Пінска мы прысудзілі прэмію за работы пра партызанаў. Першым лаўрэатам літаратурнай прэміі Саюзнай дзяржавы стаў Станіслаў Куняеў, паэт і галоўны рэдактар “Нашага сучаснага”, за майстэрскі пераклад “Песні пра зубра”.

Дарэчы, “Наш сучасны” таксама трывала стаў часопісам нашай дружбы і штогод цэлы нумар прысвячае беларускім пісьменнікам. За ім кроцьчы і “Роман-журнал XXI век”, і “Российский писатель”.

Падстава для аптымізму

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Галоўны рэдактар часопіса Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі “Белая вежа”

Васіль Шырکو на пытанне пра канцэпцыю часопіса адказвае: “Наша выданне стваралася з мэтай — не даць літаратурнаму полю звуціцца да памераў шагрэнавай скуры, захаваць шырокую панараму сучаснай літаратуры Расіі і Беларусі і мацаваць сяброўскія кантакты паміж нашымі краінамі ў гэтай галіне.

Абавязковая ўмова — высокі мастацкі прафесіяналізм. Часопіс “Белая Вежа” быў створаны, каб на сваіх старонках увасобіць самыя лепшыя творы рускіх і беларускіх літаратараў, зберагчы літаратурны кантэкст і ўзаемаўплыву, які ішоў на карысць нашым літаратурам. Сёння выданне мае фінансавую падтрымку Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы.

У Расіі “Белую Вежу” ведаюць, да часопіса выдатна адносяцца. Члены рэдкалегіі — Валерыі Ганічаў, старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі, сакратар саюза Мікалай Іваноў. З нашага боку — Генадзь Пашкоў, Міхась Пазнякоў. Не так даўно прайшоў “круглы стол”, арганізаваны па ініцыятыве часопіса “Беларуская думка”, падчас якога ўдзельнікі разважалі пра лёс “тоўстых” часопісаў. Дык вось, у нас аптымізм ёсць. Часопіс ёсць у бібліятэках, на яго існуе попыт, падпіска ёсць.

У нас, у адрозненне ад іншых выданняў, не будзе ніколі цяжкасцей з высакаякаснай прафесійнай літаратурай. Матэрыялы прыходзяць з усёй прасторы былога Савецкага Саюза. Вядома, і з усёй Беларусі.

І хаця наш часопіс перш за ўсё літаратурны, не адмаўляем мы і ад публіцыстыкі — многа праблемных вострых матэрыялаў. Да прыкладу, у апошніх нумарах — артыкулы акадэміка Уладзіміра Гнілмёдава “Глыбіня, своеасаблівае, багацце” пра руска-беларускія літаратурныя сувязі, Таццяны Шамякінай “Роль крытыкі ў развіцці літаратуры” пра стан сучаснай крытыкі.

Мы не зачыняем ад сучаснага жыцця — наша рубрыка “Сеццеся размовы” вывучае тэматыку, актуальную ў Інтэрнеце, і развівае яе на старонках часопіса. У другім нумары часопіса рубрыка прысвечана тэме патрыятызму. Таму паступаюць і званкі, і пісьмы”.

Ірына МАСЛЯНЦЫНА

— Аляксандр Іванавіч, часопіс, які вы прадстаўляеце, называецца “Наш сучасны”. А які ён, наш сучаснік? Меркантыльны, знерваваны, прагматычны, эрудзіраваны?

— Не стану накідваць партрэт сучасніка. Гэта лепш зробіць сацыёлаг. Але асноўную рысу адзначу — з апорай на дадзеныя тых жа сацыялагічных службаў. На аснове шматлікіх апытанняў яны сцвярджаюць: ад рынковых рэформ выйгралі каля 20 працэнтаў расіян, астатнія прайгралі. І гэтую большасць агортваюць пачуцці расчаравання, настальгіі, болю. Невыпадкова нямецкія даследчыкі адзначаюць, што “жыхары Расіі — самыя няшчасныя ў Еўропе”. Толькі 37 працэнтаў маіх суайчыннікаў задаволены жыццём. Для параўнання, у Даніі, якая заняла першае месца, ішчаслівых людзей 96 працэнтаў. У Беларусі апытанне не праводзілася, але тым, хто марыць пра хутчэйшае ўключэнне краіны ў капіталістычны рынак, варта было б ўлічваць сумны вопыт Расіі.

— Рускі і беларускі сучасны чыгач. Як, па-вашаму, чым адрозніваюцца яны?

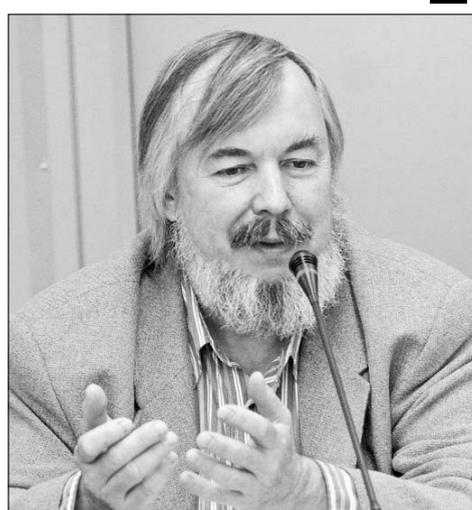
— З боку, з налёту, было б неабачліва ацэньваць чыгача беларускага. Ды і ў Расіі чыгач розны. Пераважаюць “глытацелі пустоты”, паводле вызначэння Марыны Цвятасвай. Самы вялікі сукупны тыраж — 5,4 мільёна экзэмпляраў — у дэтэктыўшчыцы Дар’і Данцовай. Другое і трэцяе месцы таксама ў аўтараў дэтэктыўных раманаў. Але ёсць і іншы чыгач — нераўнадушны, удумлівы, той, які імкнецца ва ўсім “дайсці да самай сутнасці”. Гэта чыгачка эліта — аўдыторыя тоўстых літаратурна-мастацкіх часопісаў. Згодна са шматгадовай расійскай традыцыяй, яны прапануюць сваім падпісчыкам самы шырокі дыяпазон тэм, жанраў, пунктаў гледжання, адзнак. Іанарусы тым, што першыя ў гэтым сегменце ўжо шмат гадоў належыць “Нашаму сучасніку”. Тыраж часопіса такі ж, як у “Нового мира” і “Знамени” ў сукупнасці.

Маральны імператыў

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса “Наш сучасны” Аляксандр Казінцаў — часты госьць у Беларусі. Зусім нядаўна ён наведаў нашу краіну, каб прыняць удзел у мерапрыемствах, звязаных са святкаваннем Дня беларускага пісьменства. Карыстаючыся выпадкам, мы вырашылі пагутарыць з Аляксандрам Іванавічам пра самае надзённае — стасункі сучасных чыгачоў і сучасных літаратараў.

— Літаратурныя крытыкі савецкага часу прывучылі нас да думкі, што пісьменнік пэўным чынам павінен уздзеінічаць на грамадства, гуманізуючы яго. Ці ёсць такі шанс у сучаснага літаратара?

— Шансу няма. Сур’ёзная літаратура да шырокага чыгача не даходзіць. І тут праблема не толькі чыгачкага выбару і густу, але і выдавецкай палітыкі. На жаль, у кнігавыданні, у СМІ, у шоу-індустрыі дамінуе аблегчаны падыход, які да немагчымасці спрошчвае форму і змест. У песнях часам — да двух-трох слоў, а то і невыразных тукцаў. Іншым разам здаецца, што чыгачоў і слухачоў спецыяльна — і гвалтоўна — абалваняюць. Пэўна, статкам, якое мычыць і дрыпаецца ў такт музыцы, лягчай кіраваць... Паўтараю, шансу няма. Але ёсць маральны імператыў. Яго наяўнасць і адрознівае сапраўднага мастака ад рамесніка, няхай і ўзне-

сенага на вяршыні папулярнасці. Такія аўтары “Нашага сучаснага”, як Валянцін Распуцін, Васілій Бялоў, Уладзімір Крупін, і сёння нагадваюць грамадству пра міласэрнасць, душэўную спагадлівасць і іншыя маральныя якасці, без якіх ні чалавеку, ні краіне не выжыць.

— Як вы думаеце, паныце “вялікая руская літаратура” так і застаецца паняццем, якое ўжываецца для характарыстыкі толькі XIX стагоддзя?

— Ну чаму ж. Той жа Валянцін Распуцін, два гады таму прызнаны ў Кітаі з яго шматмільённай чыгачкай аўдыторыяй самым папулярным замежным аўтарам, хіба не прадаўжальнік вялікай рускай літаратуры? Тое ж можна сказаць пра пайшоўшых з жыцця Васілія Шукшына, Віктара Астаф’ева, Мікалая Рубцова. Я ішчаслівы тым, што іх звязвалі з нашым часопісам жывыя творчыя сувязі.

— Наколькі рускай грамадскасці сёння можа быць цікавая беларуская літаратура?

— Ды яна і рускай не цікавіцца. Хаця пры наяўнасці адказнай выдавецкай і — шырэй — культурнай палітыкі становішча можна выправіць. Часопіс “Наш сучасны” робіць у гэтым плане ўсё, што ад нас залежыць. Вы, безумоўна, ведаеце, што ўжо восем гадоў мы нязменна прысвячаем снежаньскі нумар беларускай літаратуры. За гэтыя гады “Наш сучасны” пазнаёміў рускіх чыгачоў з творами дзясяткаў сучасных аўтараў з Беларусі.

— Размовы пра кансалідацыю славянства для вырашэння далейшага яго лёсу вядуцца ўжо даўно. Ці можа літаратар ці то група літаратараў стаць тымі асобамі ў славянскай гісторыі, якія ўзначаліць гэты рух?

— У XIX стагоддзі сярод славянскіх народаў, перш за ўсё чэхаў, славакаў, сербаў, узнік рух гэтак званых “будзіцеляў” — Ганка, Даброўскі, Шафарык, Вук Караджыч. Іх мэтай было абудзіць нацыянальную самасвядомасць славянскіх народаў, большая частка якіх знаходзілася пад уладарствам Аўстра-Венгрыі. Надзеі на вызваленне і культурнае адраджэнне яны звязвалі з Расіяй. Пазней, у гады Першай сусветнай, гэтая ідэя ўратавала жыццё многім рускім салдатам. Славяне, апануваныя ў аўстрыйскую форму, адмаўляліся страляць у сваіх братаў. Хто ведае, можа, і ў новых, не менш драматычных умовах ідэя славянскай еднасці зберажэ мноства жыццяў. А пры самым спрыяльным развіцці дапаможа, урэшце, аформіцца магутнай славянскай цывілізацыяй, якая, пры ўсёй сваёй ўкараненасці ў еўрапейскай культуры, усё ж такі адрозніваецца ад цывілізацыі Захаду. Што працягнецца не толькі ў культуры, але і ў палітычнай сферы.

Твор і твар маладога аўтара

Марына ВЕСЯЛУХА

Маладыя аўтары заўсёды адыгрываюць важную ролю ў літаратуры. Менавіта яны, не баючыся эксперыментаў, распрацоўваюць новыя метады творчага самавыяўлення. У беларускай літаратуры своеасаблівым “гадавальнікам” новых імёнаў ужо доўгі час з’яўляецца часопіс “Маладосць”. Не так даўно ён змяніў імідж — займеў новую вокладку. Ці адбілася змена вокладкі на змесце часопіса? Як рэдакцыя працуе з маладымі творцамі, заахвочвае іх да новых публікацый? Пра гэта — наша гутарка з галоўным рэдактарам “Маладосці” Таццянай Сівец.

— Таццяна, чаму “Маладосць” змяніла імідж?

— Маладосць — час, калі можна не баяцца перамен, памылак. Час, калі хочацца выглядаць прыгожа і стыльна, каб твай вобраз прыцягваў увагу. Таму і мы вырашылі пачаць з “вопраткі” часопіса. Ён і так быў вельмі прыгожым і цікавым, але нам захачелася, каб ён быў яшчэ і адметным. Калі падыходзім да шапіка з часопісамі, адразу бачым, што на нас глядзяць твары актрыс, мадэлей. А нам хочацца, каб маладых аўтараў ведалі не толькі па імёнах і па іх творах, але і проста ў твар. Яны гэтага заслугоўваюць. Таму я прапанавала маладому дызайнеру Вераніцы Шніп распрацаваць новую вокладку, зразумела, абавязваючыся на традыцыі часопіса. Дызайн атрымаўся

Фота Кастуся Аробава

дастаткова мінімалістычны, просты. Але галоўныя нашы патрабаванні выконваюцца — не згубіць назву часопіса, твар маладога аўтара і яго імя. Ужо выйшла чатыры нумары “Маладосці” ў новым іміджы. І, да нашай радасці, у шапіках “Белсаюздруку” часопіс разыходзіцца вельмі хутка. Першы зменены нумар быў прададзены літаральна за тры дні. Часопіс яркі, яго хочацца ўзяць у рукі. А значыць, трэба рабіць другі крок — прывабіць чытача зместам.

— Ці адбілася змена вонкавага выгляду на змесце часопіса?

— Так, цяпер мы надаём вялікую ўвагу публіцыстыцы, бо разумеем: паэзія і проза — тое, што заўсёды было і будзе ў часопісе, але “Маладосць” — яшчэ і грамадска-палітычны часопіс, мы не можам абмінуць увагай ні жыццё грамадства ў цэлым, ні жыццё моладзі ў прыватнасці. Кожнаму хочацца пачытаць артыкул пра сябе самога! Таму імкнёмся выйсці да таго, што цікава і нам, і чытачу. Пакідаючы шмат месца для прозы і паэзіі, частку аб’ёму аддаём публіцыстыцы і літаратуразнаўчым артыкулам. Спадзяёмся, што цяпер, калі адпаведны адзел узначаліў малады даследчык літаратуры Ціхан Чарнякевіч, у “Маладосці” будзе яшчэ больш крытыкі. Не хвалебнай і прыемнай для аўтараў, а канструктыўнай.

— У адносінах да маладога творцы, якога важна не напалохаць, якая крытыка будзе канструктыўнай?

— Тая, у якой аўтару тлумачаць, чаму яго кнігу не чытаюць. Бо калі пісьменнік прыносіць рукапіс у выдавецтва, ён хоча мець не проста кнігу, а кнігу, якую будуць чытаць. Па жаль, так атрымліваецца не заўсёды. Задача крытыка сёння — дапамагчы аўтару зразумець, для каго ён піша, як заваяваць аўдыторыю. Вось таму ў 9-м нумары часопіса вялікая ўвага надаецца таму, як “раскруціць” твор, як яго выдаць, у якое выдавецтва лепш звярнуцца. А гэта вельмі важна. Для многіх аўтараў пасля першай публікацыі пачынаюцца ўздым, з’яўлялася жаданне пісаць больш. Вось таму ў нас у часопісе з’явілася рубрыка “Старонка мінулага”: на фоне вокладкі “Маладосці” ўзору 1960 — 80-х гадоў друкуецца верш таго часу. Так чытач атрымлівае магчымасць параўнаць, як пісалі раней і як пішуць цяпер. Гэтую рубрыку мы збіраемся паглыбіць: прасачыць, чым была для аўтараў публікацыя тады, некалькі дзесяцігоддзяў таму, і што змянілася ў іх творчасці за 30 — 40 гадоў. І вярта зазначаць, што большасць тых, каго некалі адкрыла “Маладосць”, сёння ўжо класікі нашай літаратуры.

— А з маладога пакалення хто мае магчымасць стаць класікам праз 20 — 30 год?

— Зірніце хаця б на нашыя вокладкі! Гэта малады прэзідэнт Надзея Статкевіч, паэтка Ганна Федарук, Маргарыта Латышкевіч, якая піша і прозу, і вершы, займаецца літаратуразнаўствам, Арцём Кавалеўскі, яго ведаюць і як выкладчыка, і як аўтара цікавай кніжкі для дзяцей “Мой сябра Анёлак”, і як крытыка... У цэлым жа на старонках “Маладосці” можна знайсці імёны не толькі паэтаў і прэзідаў, але і перакладчыкаў, публіцыстаў, артыстаў, гісторыкаў, крэатываўцаў...

— Акрамя публікацыі на старонках часопіса ці існуюць іншыя шляхі для заахвочвання маладых творцаў?

— Не так даўно Саюз пісьменнікаў Беларусі абвясціў конкурс на стыпендыю для маладых творцаў. Думаецца, гэта добры крок, які якраз і будзе прыцягваць моладзь і да саюза, і да супольнай працы. Мы прапануем нашым аўтарам выданне ўласных кніг. Па выніках конкурсу, што праводзіцца часопісам (а не так даўно быў абвешчаны конкурс, прымеркаваны да 130-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа), мяркуем выдаваць невялічкія зборнічкі. Магчыма, гэта нават будзе адноўленая бібліятэчка часопіса “Маладосць”. Спадзяюся, што сумесная праца з камісіяй па рабоце з моладдзю СПБ, якую ўзначальвае Аляксей Бадак, таксама прынясе карысць нашай маладой літаратуры.

Імкнёмся супрацоўнічаць і з БРСМ. Бо ў нас па сутнасці тая ж задача: дапамагчы маладым людзям не толькі правільна выбраць прафесію ці творчае крэда, але і знайсці сваё месца на гэтай зямлі. Нам патрэбна найперш імкненне ад саміх маладых аўтараў. Каб яны не баяліся прыносіць свае творы ў часопіс, звяртацца па дапамогу ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. У традыцыях нашай літаратуры заўсёды была падтрымка моладзі з боку стальных творцаў. І я спадзяюся, што хутка мы ўзнавім і традыцыю пастаяннай падпіскі на часопіс “Маладосць”!

Дарогу юным і таленавітым!

Аляксей БАДАК

Але, паўтаруся, гэта на першы погляд. Калі раней для маладога аўтара, у пераважнай большасці выпадкаў, першая кніга з’яўлялася своеасаблівым білетам у літаратуру, ставіла творцу ў адзін рад з прафесіяналамі, то сёння дэбютныя кніжкі, нярэдка выдадзеныя за свой кошт і мізэрнымі тыражамі, застаюцца незаўважанымі. Інтэрнэт, з аднаго боку, адкрывае перад аўтарам увесь свет, з іншага — яго творам, нават калі яны арыгінальныя, вельмі лёгка згубіцца ў акіяне графаманіі. Перыядычных літаратурных выданняў, сапраўды, стала больш, але іх ролю ў станаўленні нельга перабольшваць. Я памятаю, якое значэнне для нас, маладых, мела першая публікацыя ў “Польмі” альбо “Нёмане” — там (калі пашанцуе, нават у адным нумары!), дзе друкаваліся Бькаў, Шамякін, Караткевіч, Танк, Панчанка!..

Таму дэвіз “Талантам трэба дапамагаць!” сёння, можа, як ніколі раней, актуальны. Таму нашы сталыя літаратурныя перыядычныя выданні сёння, як ніколі раней, шмат увагі ўдзяляюць маладым. Радасна, што не толькі “Бярозка” ды “Маладосць”, якія паводле статусу і павінны займацца найперш маладымі, але

На першы погляд, сёння маладым куды лягчэй знайсці шлях да чытача, чым было, напрыклад, нават майму пакаленню (другая палова 80-х).

З’явілася шмат новых перыядычных выданняў, з’явіўся Інтэрнэт, і кнігі маладых сёння выходзіць куды больш, чым некалі.

і часопісы “Польмі”, “Нёман” і газета “Літаратура і мастацтва” рэгулярна адкрываюць на сваіх старонках новыя імёны. Вядома, тут шмат залежыць ад пазіцыі галоўнага рэдактара, ад яго разумення, як важна падтрымліваць творчую моладзь. І вельмі прыемна, што такое разуменне ёсць. Так, за апошнія гады часопіс “Польмі” адкрыў свайму чытачу імёны Паўла Барахвостава, Рагнеда Малахоўскага, Аляксея Бруа, Дар’і Дарошкі, Настасі Нарэйкі, Аляся Бараноўскага (дарэчы, на сённяшні дзень самага маладога члена Саюза пісьменнікаў Беларусі) і іншых. У “Нёмане” апошнім часам упершыню з’явіліся творы Аляксея Клакоцкага, Людмілы Шумскай, Аляксандра Рыжова, Дзмітрыя Рыбака, Міхаіла Пегасіна, Жанны Мілановіч, Андрэя Вязова, Марыі Мілановскай, Георгія Рапановіча, Андрэя Дзмітракова, Аляксея Несцерава, Анастасіі Кузьмічовай, Вольгі Злотнікавай, яшчэ школьніцы Вольгі Семяненкі і іншых мала-

дых аўтараў. Бадай, ніводны нумар штогоднёвіка “Літаратура і мастацтва” не абыходзіцца без імёнаў маладых. Больш за тое, школу рэдактарскай працы ў “ЛіМе” раней праходзілі альбо праходзяць цяпер многія маладыя творцы: Янка Лайкоў, Марына Вяселуха, Ціхан Чарнякевіч, Аляксандра Халопік, Мікола Анішчанка, Сяргей Дубовік, Надзея Пякарская, Кацярына Безмацэрных, Марына Яўсейчык, Рагнеда Малахоўскі, Алена Мальчэўская, Віка Трэнас, Яна Явіч, Алена Карп, Дар’я Гуштын, Дзяніс Марціновіч.

Такая ўвага зусім не азначае, што знізілася планка патрабавальнасці. Калі раней айчынная літаратура развівалася, знаходзілася ў адным рэчышчы, то сёння ў ёй з’яўляюцца ўсё новыя кірункі, да якіх, зразумела, звяртаюцца найперш маладыя. Тое ж можна сказаць і пра перыядычныя выданні, якім, захоўваючы ўсе лепшыя традыцыі, трэба ісці ў нагу з часам, каб аднойчы не апынуцца на яго ўзбочыне.

Выход у мора адкрыты

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, паэт Міхась Башлакоў:

— У РВУ “Літаратура і Мастацтва” рыхтуецца выбітная кніга “Маладая паэзія Беларусі”. Больш як два гады пайшло ў мяне на збор матэрыялаў да гэтага зборніка, яго ўкладанне і рэдагаванне. Усё лепшае з вершаў маладых, што трапіла ў поле майго зроку, увайшло ў гэтую ўнікальную кнігу. Чаму ўнікальную? Таму, што за ўсю гісторыю беларускага кнігавыдання такога зборніка яшчэ не было. Абавязак старэйшых творцаў, сталых і спрактыкаваных паэтаў — падтрымаць кожнага здольнага маладога аўтара, даць магчымасць адчуць асалоду надрукаванага слова.

Кнігу склалі вершы 180 маладых літаратараў, якія пішуць на беларускай і рускай мовах, — як ужо вядомых, членаў Саюза пісьменнікаў (Андрэя Башлакова, Таццяны Будовіч, Інгі Вінарскай, Дэльфіны, Наталлі Камлюк, Вячаслава Корбута, Валерыі Куставай, Янкі Лайкова, Дар’і Ляцко, Рагнеда Малахоўскага, Ганны Міклашэвіч, Вольгі Пераверзевай, Таццяны Сівец, Андрэя Цяўлоўскага, Марыі Шамякінай, Ксеніі Шаржановіч). Пакуль рыхтавалася кніга, выйшлі зборнікі вершаў у многіх з яе аўтараў: Вольгі Аляшкевіч, Вольгі Астапенкі, Юрыя Баравіцкага, Дар’і Дарошкі, Вольгі Злотнікавай, Анастасіі Кацюргіной, Марыі Маліноўскай, Таццяны Нілавай, Яны Явіч, а некаторыя за гэты час былі прыняты ў Саюз пісьменнікаў Беларусі (Аляксей Бараноўскі, Анастасія Кузьмічова, Дзмітрый Пятровіч, Алена Свечнікава). Большасць аўтараў, прадстаўленых у выданні, невядомыя чытачу.

Кніга цікавая яшчэ і тым, што ў яе ўвайшлі вершы вопытных і вядомых у Беларусі 28 паэтаў, якія друкуюцца пад рубрыкай “Семинар паэзіі Саюза пісьменнікаў Беларусі”. Справа ў тым, што семінары творчай моладзі, якія праводзіліся ў савецкі час спачатку ў Доме творчасці “Каралішчавічы”, а пазней у “Іслачы”, ужо не праводзіцца, таму наспела неабходнасць прапанаваць у кнізе ўзоры творчасці нашых старэйшых пісьменнікаў.

Як казаў некалі Марцыял, “выхад у мора адкрыты”. Добрага шляху, паэтычных знаходак і ўдач!

Рэгіёны

«Купалінка» вучыць любові

Ірына МАСЛЯНИЦЫНА

Амаль вясямнаццаць гадоў існуе літаратурна-творчая суполка школ Мінскага раёна “Купалінка”, якой кіруе паэт Мікола Чарняўскі. Яна аб’ядноўвае каля 20 літаратурных гурткоў, час ад часу збіраючы юных паэтаў і прэзідаў на агульныя сустрэчы. На сустрэчах гэтых чытаюцца новыя творы, урачыста абвешчваюцца пераможцы дзіцячых і юнацкіх літаратурных конкурсаў, а таксама распавядаецца пра іншыя поспехі ўдзельнікаў “Купалінкі”.

Гэтак было і зусім нядаўна, калі ясным кастрычніцкім днём таленавітыя школьнікі Мінскага раёна сабраліся ў агульную глядзельную залу тэатра “Зьніч” у памяшканні Чырвонага касцёла. Вітала дзяцей паэтка, адзін з куратараў суполкі Валянціна Гіруць-Русакевіч. Мікола Чарняўскі павіншаваў юных паэтаў Алену

Кастрову і Кацю Крышталевіч з атрыманням І і III месцаў на злёце “Юныя таленты Міншчыны”, в таксама адзначыў публікацыі школьнікаў Мінскага раёна ў апошніх нумарах “Вясёлкі” і “Качелей”. Галоўнай падзеяй гэтага года стала апублікаванне ў № 7 часопіса “Маладосць” нізкі вершаў купалінцаў.

Навучыць пісаць вершы немагчыма, але праводзіць своеасаблівыя майстар-класы сярод пачаткоўцаў, запрашаючы да іх на сустрэчы ўжо тытулаваныя паэтаў, — неабходна. Таму пасля абмеркавання новых твораў школьнікаў, якія яны прынеслі на пасяджэнне “Купалінкі”, кіраўніцтва суполкі запрасіла да выступлення паэта Уладзіміра Мазго, які цікава расказаў пра свой шлях у вялікую літаратуру, падзяліўся некаторымі сакрэтамі творчасці і прачытаў свае вершы.

Безумоўна, літаратарам будзе далёка не кожны з тых, хто наведвае пасяджэнні “Купалінкі”. Затое ўсе школьнікі, якія сёння спрабуюць сябе тут у напісанні вершаў і прэзідацкіх абразкоў, навучацца разумець і шанаваць мастацкае слова, а таксама ганарыцца роднай краінай.

Ганад Чарказян

Усходнія выгокі песні Ганада Чарказяна трэба шукаць у гарах Арменіі, дзе надзвычай звонкае рэха, чыстыя і бруістыя крыніцы. Сёння яго паэтычнае слова жывяць і сокі беларускай зямлі, дзе разам з песняю назаўсёды прапісалася і само сэрца.

Філасофская заглябленасць, важкасць і нечаканасць думкі, афарыстычнасць — усё гэта характэрна для паэтычных радкоў Г. Чарказяна.

Асаблівае месца ў творчасці паэта займаюць чаргаві, што ў перакладзе з курдскай азначае “чагыры крокі”. Гэтыя чагырохрадкоўі часта здзіўляюць сваёй шчырасцю і мудрасцю, добрым філасофскім падтэкстам.

А наогул у творчасці Ганада Чарказяна — два крылы. Другое — праязічнае. Ён сцвердзіў сябе як выдатны навіліст. А ў творчым актыве яго — і аповесці, і раманы. У добрай творчай форме сустракае Г. Чарказян сваё 65-годдзе. Цёпла і пранікнёна гучаць і радкі яго новых вершаў, якія прапануюцца вашай увазе.

Недзе за птушкамі ўслед
Нашы надзеі ляцяць...

***

Белы туман, як мост,
Два берагі злучыў.
Чайка ляціць наўпрост,
Тоне ў туманнай начы.

Часу туман раз’яднаў
Сэрцаў людскіх гэтак шмат.
Можа, іх злучыць яна,
Песня мая сама.

Сэрца да сэрца наўпрост
Песня ў абдымкі вядзе.
Вось ён, любові мост.
Хто яго развядзе?!

***

Ты — мой бераг блізкі і далёкі,
Смутак і цяпло маіх вачэй.
Ля акна твайго суцішу крокі.
Ноч уся наперадзе яшчэ.

Вось святло пагасла, і паволі
У акне зардзелася святло.
Так усе сыходзяць, каб ніколі
Не вярнуцца ў тое, што было.

Ты — мой бераг блізкі і далёкі.
Ты такая на зямлі адна.
Ля чужых вакон спыняў я крокі,
А застаўся ля твайго акна.

***

Не спяшайся, калі ўсе спяшаюцца —
Дні яшчэ наперадзе твае.
А руку старэйшы для вітання
Першым, як належыць, падае.

Той, старэйшы, ён і вырашае,
Ці падаць яе, ці не падаць.
Ад яго нічога не схавашы,
Бо сама душа наскрозь відаць.

На Усходзе так, як на Усходзе —
Жорсткасць дзівіць некага зрэдка,
Але як адкрыта б’ецца сэрца,
Як крыніцы чыстыя журчаць!..

***

Што гэта — кругамі ды кругамі
Думкамі кружу па свеце я?..
Поўня, ты прыгожая, вядома.
А радзіма прыгажэй мая.

Ёсць яны са мною, бацька, маці.
Крэпасцю ў жыцці маім стаяць.
Сонца, ты з апошняй сілы грэеш,
А радзіма гарачэй мая...

Тысячы вачэй прыжмурам яркім
Зоркамі здалёк на нас глядзяць.
А святлей заўсёды на радзіме —
Зблізку і здалёк усё відаць!..

Пераклад з курдскай
Казіміра Камейшы

Фота Віктара Кавалёва

Ты скажаш слоўка — і юнеюць дні,
І горыч-сум як быццам бы мінае.

Святло надзеі дорыць твоей пагляд,
Хоць ён зусім не мне адрасаваны.
Нам не хадзіць з табой ля прысад
І не шаптаць “каханая”, “каханы”...

Ды ўсё адно святлее ад вачэй
І мары-мроі просяцца ў сінечу.
І покуль свет дашчэнтну не здзіцэў,
Мне пакладзі руку сваю на плечы,

Шчаку нясмела вуснамі крані —
Хай горыч-сум прасветлена мінае,
Багіня характва і чысціні,
Адкрытая, пяшчотна-незямная...

***

Мая дзяўчынка светлавокая,
Не забывай той слаўны час,
Як нашы мары за аблокамі,
Бы ў дзіўным сне, люлялі нас.

І ўсё кружылася захмелена:
Зямля і зоркі над зямлёй, —
Як ты нячутна-неасмелена
Шчакі краналася маёй.

І душы нашыя аголена
Таёмныя песцілі саюз,
Дзе мо не ўсё яшчэ дазволена,
Дзе толькі згода — не прымус...

Няхай сягоння ты далёкая,
Ды, спадзяюся, не навек,

Мая дзяўчынка светлавокая,
Пяшчотна-мілы чалавек.

***

Бывае так: ні стрэч, ні развітанняў
І шэры будзень госяціць што часцей,
Ды прыйдзеш ты, як велічная тайна,
Як самая жаданая з гасцей.

І ўсё наноў расквеціцца ў прыродзе,
Хаця наўкол імклівыць лістабой,
І я ў тваёй расчулюся лагодзе,
Так неспадзеў заў важаны табой.

Зноў пачуццё шчыmlіва затрапеча,
Як і раней, у юныя гады,
І быццам бы звычайная сустрэча
Найвекапомнай зробіцца тады.

Дык будзем сніць нявысненую тайну,
Якою свет так велічна спавіт —
Тры пацалункі ў шчочку пры спатканні
І столькі ж пацалункаў на развіт.

***

Юнее даль, як ты каля мяне
Лагодаю праменіш нечувана.
І зноў душа сцявае гімн вясне,
Якая нас звяла неспадзявана.

Я буду помніць мілых вуснаў спеў,
Цудоўны дзень, што змог жыццё зыначыць,
Калі, на жаль, сказаць я не паспеў:
“О, як цябе мне хочацца пабачыць!”

Вёска Шчапяціна

Сярод хмызоў і траў высокіх
Я адшукала родны дом,
Даўно пусты і адзінокі,
Увесь зарослы палыном.

Хоць дах і сцены ацалелі,
Фіранка шорхала няўзнак,
А вокны сіня гарэллі
Дакорам... Ці мая віна?

Ды энк, народжаны душою,
Рвануўся, нібы з ланцугоў.
Маўчала неба, як чужое,
І хмары, быццам малако,

Бы гор вяршыні снежавыя —
Бязмоўя чорная дзіра...
І толькі вы былі жывыя:
Ты, хто прывёў нас, ды сястра.

А я прапала разам з домам,
Даўным-даўно ўжо нежылым.
І толькі голас маці: “Тома!
Вярніся!” — быў такім жывым.

Толькі

Жыта мацуецца толькі зямлёй,
Грэх выкупляецца толькі крывёй.

Толькі сляпы помніць шоргат жарствы.
Не памірае адно нежывы.

Толькі ў каханні не ступіш наўзбоч.
Толькі святаннем змяняецца ноч.

Толькі цяплом чалавечай рукі
Я ахінаю сябе ад тугі.

Толькі душою я песню складу,
Толькі прапаўшы, сябе мо знайдзю.

Толькі душыўны, няхітры радок
Выдужаць свету і ў свеце памог.

Толькі табе, прастатою вялікі,
Верш першародны, коснаязыкі,

Толькі табе — давярваю і веру,
Толькі з табой — расчыняюцца дзверы!

Толькі калі навучыся ўжо жыць,
Здолею лёсу імгненне спыніць.

Неба жніўня

Неспазнаваю глыбінёй,
Чысцінёй, Вышынёй Высокаю
Поўнач спеліцца нада мной,
Злата-зорная і далёкая.

Адляцела з душы сляза
Прама ў неба — маўчу начамі я.
Што балела, не раскажаць,
Горыч слова — крыжом маўчання мне.

Шлях да маці

Матуля, сумую да жалю
І зноў да цябе я з’езджаю.
Дарога ўся — яма на яме,
Бы шлях крыжавы перад намі.

Гаркавяць слязьмі развітанні
Тваімі, й маімі таксама.
І зноў я даю абяцання:
— Мы вернемся хутка, мама!

Мо недзе праз тыдзень вярнуся,
Ну што тут — ад Беларусі
Да Бранска? Стаім пад Ліэзна
На мытні — прыедзем позна...

Ты чуеш у золкай цішы,
Як недзе скрабуцца мшыш,
Як падае ліст з асіны,
Трываць не хапае сілы.

Але ты нястомна чакала...
А мы ўсё ў дарозе бясконцай,
То снежнай, то зноўку расталай,
Ідзем да цябе, бы да сонца.

1974 — 2004 г.
Віцебск — Бранск — Віцебск

Пераклаў з рускай Андрэй Цяўлоўскі

Дзявочая песня

Востраў маёй надзеі
У акіяне мрояў —
Хвалі зліваюцца з небам,
Чайкі наветра крояць.

Там маёй мары гавань
І бераг з пяску залатога.
Туды без крылаў лячу я,
Хоць там і не свеціць нічога.

Прытомяцца, сціхнуць хвалі,
І ўраз акіяна зняме.
І яснае сонца згасне,
Але не згасне надзея.

Чакай жа мяне, мой востраў,
Як свет наш спакою чакае.
Я побач, я хутка сонца
Сваімі ўздому рукамі.

***

Журавачка ты мая,
Спяшаешся так куды?
Туды, куды продкаў маіх
Паказваюць шлях сляды...

Матулю і бацьку вітай,
Махні ім крылом з імглы.
Скажы, што я помню іх.
Яны — мае два крылы.

Журавачка ты мая,
Не сумна табе лятаць?
Чаму ты хусцінку маю
Далёка занесла так?

Ляці ты з цяплом і дабром
Праз ночы мае і дні
І над радзімай маёй
Хусцінку маю абрані!..

***

Час вакол нас цячэ
Ціхім дыханнем начы.
Ціха шапоча лісцё,
Нібы малітва гучыць.

Ранак аслепіць знячэў
Тым, залатым агнём.
Потым паўторыцца ўсё,
Потым з табой мы заснём.

Наша бяроза не спіць,
Ах, як лісты шаласяць!

Мікола Шабовіч

***

Дзень адгарэў і зачах.
Вечар у ночы растаяў.
Вершы пісаць на начах —
Правіла не для ратаяў.

Прасяцца рыфмы ў радкі,
Ў строфы сплятаюцца словы.
Вабіць заняткаў такіх
Кожнага рыфмалова.

Дзень адгарэў і зачах.
Месяц глядзіць зухавата.
Вершы пісаць на начах —
Самае лепшае свята.

***

Багіня характва і чысціні,
Адкрытая, пяшчотна-незямная.

Навінкі і хіты продажаў «Белсаюздруку»

Марына ВЕСЯЛУХА

Каб набыць патрэбную кнігу, патэнцыйны чытач і пакупнік традыцыйна накіруецца ў кнігарню сеткі ААТ «Белкніга», на кніжны кірмаш, замовіць выданне праз Інтэрнэт або па пошце. Але ў Беларусі ёсць яшчэ адзін варыянт набыцця кніжнай прадукцыі — у крамах, кіёсках і павільёнах гандлёвага рэспубліканскага прадпрыемства «Белсаюздрук». З аднаго боку, паліцы з кнігамі як нельга лепш дапаўняюць асартымент такіх крам, пашыраюць патэнцыйнае кола наведвальнікаў. Але як тут, у магазінах сеткі, ставяцца да кніг, ці сапраўды ўспрымаюць іх толькі як тавар, што дапаўняе? Каб знайсці адказы на гэтыя пытанні, я звярнулася непасрэдна да супрацоўнікаў «Белсаюздруку».

— Кнігі традыцыйна з'яўляюцца адным з пастаянных тавараў, што прадстаўлены ў нашых крамах і павільёнах, — распавяла Наталія Падзюкова, інструктар па эксплуатацыйных, вытворча-тэхнічных і арганізацыйных пытаннях «Белсаюздруку». — Гэта ў першую чаргу сацыяльна значная, краязнаўчая літаратура і альбомы пра Беларусь, Мінск, мастацкая літаратура. Натуральна, асартымент кніжнай прадукцыі ў многім залежыць ад месца размяшчэння кіёска. Калі гэта цэнтр сталіцы, тут выданні будуць больш прадстаўнічыя, каб іх маглі набыць не толькі жыхары нашага горада, але і госці. Калі гаворым пра «спальны» раён, там будзе ў большай ступені запатрабавана дзіцячая літаратура. Натуральна, самы вялікі выбар кніг прадстаўлены менавіта ў магазінах.

І выбар, варта адзначыць, сапраўды ёсць. У агульнай колькасці гэта больш як чатыры сотні найменняў кніг, што пабачылі свет у асноўным у беларускіх дзяржаўных выдавецтвах: «Беларусь», «Мастацкая літаратура», «Беларуская Энцыклапедыя імя Пётруся Броўкі», «Вышэйшая школа», РВУ «Літаратура і Мастацтва», Мінская фабрыка каляровага друку і іншых. Як падкрэсліла Наталія Юр'еўна, пры заказе кніг для продажу супрацоўнікі арыентуюцца перш за ўсё на навінкі. Больш таго: калі вы бачыце ў магазіне «Белсаюздруку» выданне, што вас цікавіць,

Фота Кастуся Дробава

— лепш набывайце яго адразу, бо найменні кнігі пры новых заказах таваразнаўцы стараюцца не паўтараць. Так асартымент становіцца больш разнастайным і паліцы ўвесь час абнаўляюцца. Натуральна, тут ёсць і свае заўсёднікі — альбомы пра Мінск і Беларусь (з арыентацыйнай на замежнага пакупніка), і пастаянны хіт продажаў — двухмоўнае выданне Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча «Спадчына Беларусі» (Мінская фабрыка каляровага друку).

«Белсаюздрук» — асобная сфера ў гандлі кнігамі, але нельга лічыць, што яна падпарадкоўваецца іншым законам. Тут усё дзейнічае па такіх жа правілах сезоннай змены попыту, як і ў звычайных кнігарнях. Натуральна, крамы сеткі гэтак жа рэагуюць і зменаў прапановы. У перыяд падрыхтоўкі да паступлення ў ВНУ на паліцах з'яўляюцца даведнікі, зборнікі вучэбных матэрыялаў, да свята 8 Сакавіка тут можна з лёгкасцю выбраць падарунак для жанчыны, а перад Новым годам — для ўсёй сям'і. Адназначна гэтак жа перад святамі павялічваецца і агульная колькасць прададзеных кніг.

Як жа ставяцца да кнігі ў «Белсаюздруку»? Успрымаюць іх як дадатак ці як штосьці больш самастойнае?

— Асноўная мэта «Белсаюздруку» — гэта продаж газет, часопісаў, — разважае Наталія Падзюкова. — Але кніга як тавар займае

асобнае месца як афіцыйна — у асартыментным пераліку крам і павільёнаў, — так і прасторава — у плане размяшчэння ў магазіне на спецыяльных паліцах і структурным іх раздзяленні па тэмах у межах гэтых паліц. Што да пакупнікоў, то тут існуюць розныя варыянты «звароту да кнігі»: чалавек, які набыў газету, можа выпадкова заўважыць цікавае яму выданне і набыць яго. Калі камусьці патрэбен фотаальбом або сацыяльна значная літаратура, то нашы наведвальнікі ведаюць, што тут іх можна набыць, і менавіта з гэтай мэтай зазіраюць у крамы.

Маркетынгавы даследаванні, што ўвесь час праводзяцца супрацоўнікамі «Белсаюздруку», дапамагаюць грамадзянам размеркаваць выданні па кропках, там, дзе яны будуць лепш прадавацца. І сітуацыя, што ўжо склалася ў крамах сеткі, — вынік шматгадовых назіранняў. Прыемна: сёння супрацоўнікі адзначаюць, што асартымент кніг увесь час пашыраецца і на іх плануюць адводзіць больш месца ў прасторы крам. Таму ёсць спадзяванні на тое, што хутка доля прыбытку ў агульным таваразвароце прадпрыемства павялічыцца, а наведвальнікі магазінаў «Белсаюздруку» будуць не толькі пастаяннымі чытачамі перыёдыкі, але і заўзятымі кнігалюбамі.

На здымку: ля кніжнай паліцы ў адной з крам «Белсаюздруку».

Прэзентацыі

І гэта ўсё пра нас

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

«Таямніцы і загадкі чалавечага арганізма» — так называецца новая кніга А. Бярнацкага, якая ўбачыла свет у выдавецтве «Народная асвета». Навукова-папулярнае выданне працягвае серыю «Дзіўнае і неверагоднае» і расказвае пра тое,

як ідуць розныя працэсы ў чалавечым арганізме, будзеца шкілет, працуе «кандыцыянер» — нос, абараняе імунітэт скура. Раздзел «Ад калыскі да...» дапаможа зразумець, што адбываецца з чалавекам яшчэ ва ўлонні маці. Аказваецца, плод здольны рэагаваць на смак ежы і нават на яе тэмпературу — халодную ваду ён адназначна не любіць. Чытач даведаецца, як працуе «гадзіннік нашага жыцця», жажнецца прыкладам несвоечасовага старэння, навучыцца разумець сігналы арганізма, які старэе. Цікава будзе прачытаць і пра тое, як 300 гадоў таму ў Японіі будыйскія манахі школы Сінгон самі сябе муміфікавалі. Працэс ішоў на працягу васьмі гадоў. Не пакіне па-за ўвагай аўтар і тыя факты, якія яшчэ не можа патлумачыць сучасная навука — як з'яўляюцца на скуру і паступова знікаюць незвычайныя надпісы і выявы. (У хлопчыка Алі з Дагестана ў 2009 годзе па панядзелках і пятніцах на целе сталі з'яўляцца тэксты з Карана.) Гэты феномен носіць назву «дэрматаграфія». Ёсць і «керанаграфія» — з'ява, калі маланка пакідае на целе ахвяры «фота» прадмета: так, у маленькай дзяўчынке, якая загінула падчас навальніцы, на целе застаўся адбітак таполі ў двары, якую яна бачыла праз акно. Не пакінуць абыякавымі чытачоў і звесткі з раздзелаў «Сокі жыцця» (пра кроў), «Фабрыка энергіі» (пра ўнутраныя органы), «Перадавыя дазоры» (пра зрок і слых) і многіх іншых.

Надзённае

Юзэфа ВОЎК

Штогод сябрамі Саюза пісьменнікаў Беларусі выдаецца вялікая колькасць кніг. Як з прапанаванага мноства выбраць найцікавейшыя і найлепшыя творы для чытання? Якія выданні сапраўды варты нашай увагі? Думаю, знайсці адказы на гэтыя пытанні дапаможа першы сабраг СПБ Генадзь Пашкоў.

— Генадзь Пятровіч, якія кнігі сяброў Саюза пісьменнікаў Беларусі, што пабачылі свет цягам апошняга года, вы можаце назваць у ліку самых лепшых і самых знакавых для нашай літаратуры?

— Думаецца, што лепшым крытэрыем для вызначэння такіх кніг стануць вынікі конкурсу «Лепшы твор года», які вось ужо пяць год праходзіць у рэспубліцы. У якасці заснавальнікаў конкурсу выступаюць Саюз пісьменнікаў Беларусі, міністэрствы культуры, інфармацыі і адукацыі краіны. Зазвычай

Выданні, сугучныя часу

на гэты конкурс паступае багата твораў. Спачатку яны разглядаюцца ў абласных аддзяленнях СПБ, потым — на галіновых секцыях, і ўжо падчас Свята беларускага пісьменства называюцца лепшыя кнігі па выніках папярэдняга года. Сёлага пераможцаў мы віталі ў Ганцавічах. Дарэчы, адметна, што ў гэтым конкурсе, у адпаведнасці з яго правіламі, адзін аўтар не можа стаць пераможцам двойчы. І думаецца, гэта правільна, бо ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі — больш як 500 чалавек, і кожны павінен мець шанс стаць лепшым.

Так, па выніках 2010 года ў ліку самых яркіх я магу назваць кнігі прозы Віктара Праўдзіна «Нелюбимыя гінучы», Ганада Чарказяна «Не памірай раней смерці», кнігу нарысаў Уладзіміра Сауліча «Антэі Прыдзвіння». Увагі чыта-

чоў заслугоўваюць і гістарычны раман Алега Ждана «Князь Мсціслаўскі», твор пісьменніцы з Брэста Зінаіды Дудзюк «Аднарог». Калі звярнуць увагу на паэзію, тут вылучаюцца кніга Міколы Мятліцкага «На берэзе маім», Фёдора Гурыновіча «Застаецца вера», зборнік вершаў і паэм Сяргея Давідовіча, што склалі кнігу «Зямлі святая памяць». У галіне краязнаўчай літаратуры адметнае месца заняла кніга Казіміра Камейшы «Паміж кубкам і вуснамі». У крытыцы і літаратуразнаўстве — работа Таццяны Шамякінай «Традыцыйны кітайскі каляндар і славянскія міфалагічныя паралелі». Не застаецца без увагі і дзіцячая літаратура. Тут у ліку найлепшых — кнігі Алены Масла «Першая прыгажуня», серыя кніг Сяргея і Галіны Трафімавых пра

Дзеда Прыродазнаўцу.

— Якім крытэрыям павінны адпавядаць кнігі, каб патрапіць у спіс лепшых?

— Найперш гэта высокая мастацкая якасць. Па-другое, важна, каб праблема, што ўздываецца ў творы, была сугучная нашаму часу. Неістотна, ці гэта літаратура пра сённяшні дзень, ці яна датычыць гістарычнай тэматыкі, важна, каб пытанні, што ўзнікаюцца ў творы, былі надзённымі для сённяшняга чытача.

— Можа быць, ёсць кнігі, што не ўвайшлі ў спіс лаўрэатаў конкурсу, але ўсё роўна з'яўляюцца цікавымі і карыснымі для чытача?

— Добрых твораў багата. У іх ліку магу адзначыць раман Уладзіміра Гаўрыловіча «Плата за каханне», кнігу вершаў «Дзве зары»

Фота Кастуся Дробава

паэта з Віцебска Алега Салтука, зборнік Алега Жыгунова, аўтара з Глыбокага, «Ля цяпелыца зары», дакументальная кніга Славаміра Антановіча «Пайшлі ў бессмяротнасць», пазнавальнае выданне для дзяцей пісьменніка з Рэчыцы Анатоля Караленкі «Вясёлка «чорнага золата»». І гэта даволі няпоўны пералік.